

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้ สังกัดเทศบาลตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ผู้วิจัยได้นำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย
 - 1.1 นโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบปฐมวัย (0-5) ปีระยะยาว
 - 1.2 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546
 - 1.3 เกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
2. การพัฒนาครู
3. กลยุทธ์ในการพัฒนาครู
 - 3.1 การอบรมเชิงปฏิบัติการ
 - 3.2 การนิเทศติดตาม
4. สื่อการเรียนการสอน
 - 4.1 ความหมายของสื่อการเรียนการสอน
 - 4.2 กระบวนการสร้างสื่อการเรียนการสอน
 - 4.3 หลักการผลิตสื่อการสอน
 - 4.4 ขอบข่ายสื่อการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย
5. การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)
 - 5.1 หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 5.2 ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 5.3 แนวคิดและความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 5.4 มโนทัศน์พื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 5.5 คุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 5.6 กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
 - 5.7 การอบรมเชิงปฏิบัติการ

6. บริบทศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย
จังหวัดขอนแก่น

7. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

7.1 งานวิจัยในประเทศ

7.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย

องค์การสหประชาชาติได้ประกาศใช้อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก (Convention on the Rights of the Child) ในปีพุทธศักราช 2533 และประเทศไทยได้ลงนามในภาคยานุวัติสารรับอนุสัญญาเมื่อวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2535 ซึ่งมีสาระสำคัญมุ่งปกป้องและส่งเสริมเด็ก รวมถึงตระหนักในคุณค่าและความสำคัญของเด็ก โดยประเทศที่ลงนามในอนุสัญญาย่อมต้องปกป้องและส่งเสริมพื้นฐานของเด็ก 4 ประการ (กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2544 : 5) คือ

1. สิทธิในการอยู่รอด ได้แก่ สิทธิที่จะได้รับบริการด้านสาธารณสุขสิทธิที่จะได้รับการจดทะเบียนและมีชื่อทันทีตั้งแต่แรกเกิด
2. สิทธิในการได้รับการคุ้มครอง ได้แก่ การพัฒนาทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ และอารมณ์
3. สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครอง ได้แก่ การคุ้มครองจากการทำร้าย ทารุณกรรม ทอดทิ้ง การแสวงหาประโยชน์ การลักพา
4. สิทธิการมีส่วนร่วม ได้แก่ การแสดงความคิดเห็น การได้รับข้อมูลข่าวสารการแสดงออกทางศาสนาหรือความเชื่อของเด็ก รวมถึงการส่งเสริมให้มีการเผยแพร่หนังสืออื่น ๆ เพื่อเด็ก

คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 16 มีนาคม 2542 กำหนดให้การศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี การศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงมัธยมศึกษาปีที่ 6 และการศึกษานอกระบบและการศึกษาภาคบังคับ แต่คณะรัฐมนตรีได้มีมติให้ตั้งข้อสงสัยให้การจัดทำแผนปฏิบัติการ นโยบาย และมาตรการการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ครอบคลุมการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) ทำให้การจัดการศึกษานอกระบบปฐมวัยเป็นบริการสาธารณะที่รัฐต้องส่งเสริมสนับสนุนควบคู่ไปกับการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1. นโยบายและยุทธศาสตร์ การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 – 5 ปี) ระยะยาว

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2550 : 1-56) ได้กำหนดนโยบายและยุทธศาสตร์ การพัฒนาดังนี้

1.1 วิสัยทัศน์

ในปี พ.ศ. 2559 เด็กปฐมวัยทุกคนได้รับและมีการพัฒนาที่ดีเหมาะสมอย่างรอบด้าน สมดุล เต็มศักยภาพพร้อมทั้งเรียนรู้อย่างมีความสุขเติบโตตามวัยอย่างมีคุณภาพ เพื่อเป็นรากฐานอันสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็กในระยะต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของนโยบายและยุทธศาสตร์

1.2.1 เพื่อให้มีแนวคิดและแนวทางร่วมกันทั้งระดับชาติและทุกระดับในการส่งเสริมสนับสนุนเด็กปฐมวัยทุกคนให้มีพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพของตน

1.2.2 เพื่อให้กระทรวง และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องนำนโยบายและยุทธศาสตร์ การพัฒนาเด็กปฐมวัยฯ ไปดำเนินการจัดทำเป็นยุทธศาสตร์ แผนปฏิบัติการอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.3 เพื่อเป็นแนวทางในการเก็บข้อมูล ข้อเสนอแนะการวิจัย การติดตาม และการประเมินผล

1.2.4 เพื่อให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นส่วนสำคัญของการปฏิรูปการศึกษา

1.3 นโยบาย

พัฒนาเด็กปฐมวัยช่วงอายุ 0-5 ปี ทุกคน อย่างมีคุณภาพ เต็มศักยภาพ มีครอบครัวเป็นแกนหลัก และผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กและทุกภาคส่วนของสังคมได้มีส่วนร่วมในการจัดบริการและสิ่งแวดล้อมที่ดี เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและการพัฒนาเด็กตามวัย

1.4 กลุ่มเป้าหมาย

1.4.1 เด็กอายุ 0-5 ปี ทุกคน

1.4.2 พ่อ แม่ สมาชิกในครอบครัวผู้เตรียมตัวเป็นพ่อแม่

1.4.3 ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กโดยตรง แก่ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครู ผู้ดูแลเด็ก ผู้เลี้ยงเด็ก พี่เลี้ยงเด็ก ผู้สูงอายุที่ดูแลเด็ก แพทย์ พยาบาล นักจิตวิทยา นักสังคมสงเคราะห์ เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ฯลฯ

1.4.4 ชุมชน ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรชุมชนต่าง ๆ ผู้นำทางศาสนา อาสาสมัครในรูปแบบต่าง ๆ กลุ่มอาชีพ นักเรียน เยาวชน ฯลฯ

1.4.5 สังคม ได้แก่ สถาบันทางสังคม สื่อมวลชน สถาบันวิจัย

สถาบันการศึกษานักวิชาชีพและองค์การวิชาชีพต่างๆ องค์กรของรัฐ องค์กรเอกชน องค์กรธุรกิจ องค์กรระหว่างประเทศ ฯลฯ

1.5. ยุทธศาสตร์หลัก

ยุทธศาสตร์หลักเป็นแนวคิดและทิศทางที่จะนำไปเป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการที่ชัดเจนต่อไปยุทธศาสตร์หลัก ประกอบด้วย 3 ยุทธศาสตร์

1.5.1 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) แนวคิด

1.1) เด็กปฐมวัย 0-5 ปีทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษทุกคนต้องได้รับการเลี้ยงดูที่ส่งเสริมพัฒนาการทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม คุณธรรมจริยธรรม โดยให้ความสำคัญกับการสร้างปัญญาที่เข้าถึงความงาม ความถูกต้อง (จิตวิญญาณ) วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสื่อสารและการเรียนรู้ โดยเฉพาะกลุ่มเด็กด้อยโอกาสและเด็กที่มีความต้องการพิเศษ มีสิทธิที่จะได้รับการดูแลและการช่วยเหลือเป็นพิเศษ เด็กทุกคนต้องมีชีวิตอยู่รอดปลอดภัย ได้รับการคุ้มครองป้องกันและได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพ และสามารถดำเนินชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข และสร้างสรรค์

1.2) มีการพัฒนารูปแบบการให้บริการที่เหมาะสมหลายหลาย และทั่วถึงในการพัฒนาเด็กทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็กที่มีความสามารถพิเศษทุกคนให้มีการพัฒนาทั้งร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคมจริยธรรม และการมีนิสัยที่ดีจากพ่อ แม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็กและครูปฐมวัย หรือที่เรียกชื่อเป็นอย่างอื่นอย่างมีคุณภาพ

1.3) มีการพัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนผ่านบริการตามวัยของเด็กระหว่างครอบครัวกับสถานบริการและ/หรือสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

2) เป้าหมาย

2.1) การพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี ให้ครอบครัวเป็นแกนหลักในการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านในกรณีที่จำเป็นให้สถานรับเลี้ยงเด็กในรูปแบบต่าง ๆ เป็นที่ให้บริการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก โดยมีผู้เลี้ยงดูเด็ก/พี่เลี้ยงเด็กที่ได้รับการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะด้านเด็กปฐมวัยและพัฒนาเด็กที่สำคัญให้พ่อแม่ และครอบครัวมีส่วนร่วมอย่างใกล้ชิดมากที่สุด

2.2) การพัฒนาเด็กอายุ 3-5 ปี เด็กอายุ 3-5 ปี ครอบครัวยังคงเป็นแกนหลักการดูแลและส่งเสริมพัฒนาการและให้สถานพัฒนาเด็กสถานศึกษาหรือรูปแบบอื่น ทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัยเป็นที่ให้บริการคุ้มครองป้องกันและพัฒนาเด็ก โดยผู้ดูแลเด็กและครู ฯลฯ มีลักษณะเป็น “มืออาชีพ” คือมีความรู้ เจตคติ ค่านิยม รวมถึงมีทักษะที่เหมาะสมและดีที่สุดในการคุ้มครองป้องกันและพัฒนาเด็กรอบด้านในสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อพัฒนาการของเด็ก โดยมีพ่อแม่ผู้ปกครอง และครอบครัวมีส่วนร่วมและให้ความร่วมมืออย่างสม่ำเสมอในกรณีที่พ่อแม่ ประสงค์จะเลี้ยงดูและให้การเรียนรู้ลูกด้วยตนเองหรือจัดเป็นกลุ่ม ๆ ในชุมชน รัฐต้องสนับสนุนให้พ่อแม่มีความรู้และทักษะในเรื่องการจัดการเรียนรู้ที่บ้าน

2.3) การพัฒนาเด็กอายุ 0-5 ปี ต้องเป็นไปอย่างมีคุณภาพรวมถึงการให้การบริการด้านสุขภาพทางกายและทางจิตใจเด็กอย่างสม่ำเสมอ เพื่อค้นหาปัญหาและข้อบกพร่อง ตั้งแต่ต้น โดยระบบการส่งต่อที่ดีทันต่อสถานการณ์ เป็นการเชื่อมโยงจากบ้านไปสู่ศูนย์พัฒนาเด็กปฐมวัย โรงเรียนและหน่วยบริการทางการแพทย์ ในกรณีที่จำเป็นเด็กสามารถได้รับการตรวจรักษาและบำบัดฟื้นฟูที่ทันการ

3) แนวทางหรือมาตรการ

3.1) ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการบริการในสถานพัฒนาเด็กและสถานบริการการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างถ่วงถ่วงและมีคุณภาพที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจเอกชนและชุมชน โดยมุ่งเน้นการอบรมบ่มนิสัย การส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการ อย่างเป็นองค์ รวมทั้งทางร่างกาย สติปัญญาอารมณ์ จิตใจ สังคม คุณธรรมจริยธรรม ให้ความสำคัญกับการสร้างปัญญาที่เข้าถึงความดีงาม ความถูกต้อง (จิตวิญญาณ) วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ค่านิยมและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวัยอย่างต่อเนื่อง ให้มีจิตสำนึกผูกพันต่อชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์ การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นตัวเด็กปฐมวัยเป็นสำคัญเน้นการคิดสร้างสรรค์ การคิดริเริ่ม จินตนาการ การมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการเรียนรู้ของตนเอง สามารถแสดงออกได้อย่างเสรีและเหมาะสมในด้านความคิด ทรรศนะ และความรู้สึกรับรู้การสร้างวินัยในตนเอง มีความสัมพันธ์กับผู้อื่นในทางที่ดีสามารถช่วยเหลือตนเองและผู้อื่น มองโลกในแง่ดี มีความกระตือรือร้น สนใจใฝ่รู้ สนใจใฝ่ดี และซาบซึ้งในความงามของธรรมชาติ รวมทั้งปฏิบัติวิธีการอบรมเลี้ยงดู วิธีจัดประสบการณ์การเรียนรู้ วิธีพัฒนากระบวนการคิด และสื่อการเรียนรู้ทุกรูปแบบ เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองได้ตามกระบวนการหรือรูปแบบการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับตนพร้อมทั้งส่งเสริม

สิ่งแวดล้อมและบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ทำพยายเด็กให้อยากเรียนรู้มากขึ้นเพื่อสร้างความพอใจและความสุขให้เด็ก

3.2) สนับสนุนโครงการต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยทุกด้านอย่างบูรณาการเช่น โครงการพัฒนาครอบครัว โครงการครอบครัวดีมีสุขเป็นต้น โดยสนับสนุนชุมชนที่มีการดำเนินการอยู่แล้วให้ได้ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตลอดจน โครงการอื่นๆที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ในเมือง ตำบล/หมู่บ้านที่มุ่งพัฒนาเด็ก โดยอาศัยผู้นำท้องถิ่นเป็นแกนหลัก รวมทั้งมีการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชนที่เป็นผู้ให้การสนับสนุน

3.3) เด็กปฐมวัยต้องได้รับการตรวจร่างกายและประเมินพัฒนาการเพื่อค้นหาและเฝ้าระวังหากพบความบกพร่องผู้ดูแลเด็ก (พ่อแม่ ผู้ปกครอง แพทย์ พยาบาล ฯลฯ) ต้องให้การบำบัดช่วยเหลือหรือส่งต่อไปยังศูนย์หรือหน่วยงานที่ดูแลเฉพาะทางทันที

3.4) รัฐต้องจัดบริการเพื่อการพัฒนาและบริหารการศึกษาที่ตอบสนองความต้องการตามความจำเป็นของเด็กทุกคน โดยเฉพาะเด็กที่มีความสามารถพิเศษ เด็กที่มีความต้องการพิเศษ และเด็กด้อยโอกาสกลุ่มต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องและพอเพียง

3.5) กำหนดหลักเกณฑ์และมาตรฐานแห่งชาติโดยกำหนดให้มีการจัดทำตัวบ่งชี้ คุณภาพและมาตรฐานของบริการการศึกษา สำหรับเด็กปฐมวัยให้เป็นสากล สอดคล้องกับความรู้ใหม่ในการพัฒนาเด็กและวิธีการเชิงนวัตกรรมพร้อมทั้งมีการติดตามและประเมินผล ด้านคุณภาพให้เป็นที่สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) กำหนดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 5245 มาตรา 47, 48, 49

3.6) ส่งเสริมให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยมีการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพภายใน และภายนอก เพื่อให้ผู้ใช้บริการสามารถตรวจสอบและเลือกการบริการที่เหมาะสม

3.7) พัฒนาระบบการมีส่วนร่วมในการเปลี่ยนผ่านบริการตามวัยระหว่าง ครอบครัวกับสถานรับเลี้ยงเด็ก สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย อนุบาลศึกษา โดยเฉพาะระบบส่งต่อ เชื่อมโยง เด็กที่มีความบกพร่องไปยังผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเฉพาะทางหรือให้เด็กได้รับการตรวจวินิจฉัยและช่วยเหลือแก้ไข ตั้งแต่แรกเริ่ม และให้มีระบบเชื่อมสัมพันธ์ ที่ต่อเนื่องระหว่าง พ่อแม่ ผู้ปกครองกับผู้ดูแลเด็กประเภทต่าง ๆ ที่ให้บริการสำหรับเด็กปฐมวัย

3.8) ส่งเสริมให้องค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคธุรกิจเอกชนและ
ผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กปฐมวัย สื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ในการพัฒนาทักษะ
ทุกด้านที่มีคุณภาพและราคาถูก

1.5.2 ยุทธศาสตร์การส่งเสริมพ่อแม่และผู้เกี่ยวข้องเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) แนวคิด

พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก สมาชิกในครอบครัว คู่สมรสใหม่ ผู้เตรียมตัวเป็น
พ่อแม่ ผู้ตั้งครุฑ ครูบุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุขและผู้นำชุมชน ผู้นำท้องถิ่น ต้อง
ได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ความเข้าใจ และมีทักษะในการอบรมเลี้ยงดูการจัดประสบการณ์
และสร้างสิ่งแวดล้อมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย อย่างถูกต้องเหมาะสม รวมทั้งได้
คุ้มครองป้องกันอุบัติเหตุ และภัยอันตรายต่างๆอันจะเกิดขึ้นได้

2) เป้าหมาย

2.1) การพัฒนาเด็กปฐมวัย 0 -5 ปีให้ใช้หลักการที่มีบ้านและครอบครัว
โดยมีพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสมาชิกในครอบครัวเป็นบุคคลสำคัญเป็นฐานในการอบรมเลี้ยงดู
(Home Based Approach) และพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม

2.2) พัฒนาคำรู้ และทักษะแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยในด้านจิตวิทยา
พัฒนาการเด็กตั้งแต่ยังอยู่ในครรภ์ จนถึงอายุ 5 ปี รวมถึงการให้ความรู้พื้นฐานด้านการ
พัฒนาการเด็กอายุ 6- 8 ปี เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างต่อเนื่องของพัฒนาการเด็กปฐมวัย ทั้งนี้
จะต้องครอบคลุมทุกระดับตั้งแต่ ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับผู้เชี่ยวชาญ

3) แนวทาง หรือมาตรการ

3.1) จัดบริการเสริมความรู้ ความเข้าใจ ตลอดจนฝึกทักษะพ่อแม่
ครอบครัว คู่สมรสใหม่ ผู้เลี้ยงดูเด็ก ผู้ดูแลเด็ก ครู ฯลฯ ให้มีความรู้ความเข้าใจจิตวิทยาเด็ก
ปฐมวัยและวิธีการอบรมเลี้ยงดูเด็กทุกคน ในสถานะต่าง ๆ กัน อย่างถูกต้องเหมาะสม ตามวัย

3.2) สร้างแรงจูงใจ ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อให้
ความรู้แก่พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดูเด็ก ครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็ก ชุมชน สังคมในเรื่องความรู้ที่
ถูกต้องของการเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัย

3.3) จัดให้มีแนวทางการประเมินพัฒนาการเด็กที่ก้าวหน้าเหมาะสม
ตามวัย สำหรับผู้ที่มีหน้าที่พัฒนาเด็กและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ได้ และจัดให้มี
วิธีการประเมินผลการพัฒนาเด็กปฐมวัย และคู่มือในการสังเกตพัฒนาการของเด็กแบบง่าย

3.4) ดำเนินการให้มีการปฏิรูปกระบวนการผลิตผู้เลี้ยงดูเด็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ครู และบุคลากรอื่น

3.5) ดำเนินการพัฒนามูลสารทุกประเภทในสถานบริการ สถานศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัยให้เป็น “มืออาชีพ”

3.6) ปรับปรุงค่าตอบแทนและสวัสดิการสำหรับบุคลากรที่ทำหน้าที่ดูแล และทำงานเกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัย

3.7) ส่งเสริม สนับสนุน และสร้างความเข้มแข็งให้สมาคมวิชาชีพสำหรับบุคลากรด้านเด็กปฐมวัยหรือชมรม

3.8) ส่งเสริม สนับสนุนให้มีการจัดตั้งชมรมผู้ปกครองของกลุ่มเด็ก

1.5.3 ยุทธศาสตร์ การส่งเสริมสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) แนวคิด

1.1) ทุกภาคส่วนของสังคม ได้แก่ องค์กร สถาบันสื่อมวลชน ในทุกระดับมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวัง ดูแลส่งเสริม ค้ำครอง ปกป้อง และระดมทรัพยากรเพื่อการลงทุนในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพและเหมาะสมกับท้องถิ่น

1.2) พัฒนาองค์ความรู้ที่เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการวิจัย ทดลองเพื่อพัฒนารูปแบบที่เหมาะสมและหลากหลายในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นรูปธรรม

2) เป้าหมาย

2.1) รัฐและสังคมร่วมรับผิดชอบในการจัดสิ่งแวดล้อมและบริการให้ครอบครัวและผู้เลี้ยงดูได้พัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างครบวงจร ตั้งแต่การวางแผนปฏิบัติการเฝ้าระวังติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผล

2.2) สร้างความพร้อมทางเศรษฐกิจและสังคมให้ชุมชนและองค์กรท้องถิ่นให้เอื้อต่อครอบครัวที่มีเด็กปฐมวัยสามารถดำเนินการดูแลปกป้องคุ้มครองและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยได้อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด

2.3) เมื่อชุมชนและท้องถิ่นมีความเข้มแข็ง ทั้งด้านเศรษฐกิจและความรู้ความสามารถ ให้รัฐกระจายความรับผิดชอบไปยังชุมชนท้องถิ่น (ครอบครัว ชุมชนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน องค์กรเอกชนองค์กรธุรกิจ และอื่น ๆ) ดำเนินการเต็มที่ในทุกด้าน โดยรัฐมีหน้าที่กำหนดนโยบายระดับชาติ แนวทางรูปแบบการตรวจสอบมาตรฐานการ

ประเมินผล การสนับสนุนและช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาสกลุ่มต่างๆ พร้อมทั้งสร้างสิ่งแวดล้อมและสื่อที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการพัฒนาเด็กติดตามตรวจสอบและประเมินผล

2.4) สื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญในการปกป้องคุ้มครองสิทธิและสร้างเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัยด้วยการเผยแพร่ความรู้และทักษะให้พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กในรูปแบบต่าง ๆ รวมถึงกระตุ้นให้สังคมเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กปฐมวัย

3) แนวทาง หรือมาตรการ

3.1) ด้านพัฒนาการมีส่วนร่วม

3.2) ด้านวิจัยพัฒนาและสร้างองค์ความรู้

3.3) ด้านพัฒนาองค์กร กลไกการบริหารงานประสานงาน และติดตาม

ประเมินผล

3.4) ด้านระดมทรัพยากร

3.5) ด้านส่งเสริมบทบาทสื่อมวลชนต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยรวมทั้งสนับสนุนให้มีการจัดตั้งหรือองค์กรเพื่อเฝ้าระวังการผลิตและนำเสนอสื่อ

3.6) ด้านสนับสนุนการพัฒนาเด็กปฐมวัย โดยองค์กรปกครองส่วน

ท้องถิ่น

3.7) ด้านกฎหมาย

1.5.4 หน่วยงานที่ร่วมพัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย

(0-5 ปี) ระยะยาว

1) กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

2) กระทรวงสาธารณสุข

3) กระทรวงมหาดไทย

4) กระทรวงศึกษาธิการ

5) กระทรวงแรงงาน

6) กระทรวงวัฒนธรรม

7) กระทรวงกลาโหม

8) กระทรวงยุติธรรม

9) กระทรวงการคลัง

10) สำนักนายกรัฐมนตรี

11) กองบัญชาการตำรวจตระเวนชายแดน สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

12) ภาคเอกชนและองค์กรพัฒนาเอกชน

สรุปนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาเด็กปฐมวัย (0 – 5 ปี) มุ่งเสริมการจัดบริการในสถานพัฒนาเด็กและสถานบริการการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลายสำหรับเด็กปฐมวัยอย่างทั่วถึงและมีคุณภาพที่จัดโดยหน่วยงานภาครัฐภาคเอกชนภาคธุรกิจเอกชนและชุมชน โคนมุ่งเน้นการอบรมบ่มนิสัย การส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวมทั้งทางร่างกายสติปัญญาอารมณ์ จิตใจ สังคม คุณธรรมจริยธรรม ให้ความสำคัญกับการสร้างปัญญาที่เข้าถึงความดีงามความถูกต้อง (จิตวิญญาณ) วัฒนธรรมและกฎปฎิบัติที่องถิ่น ค่านิยมและบุคลิกภาพที่เหมาะสมกับวัยอย่างต่อเนื่อง ให้มีจิตสำนึกผูกพันต่อชาติ ศาสนา และสถาบันพระมหากษัตริย์

2. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัยเป็นการพัฒนาเด็ก ตั้งแต่แรกเกิดถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม-วัฒนธรรม ที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างเป็นรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

หลักการ

เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสมด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นตอนของพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุล และเต็มศักยภาพโดยกำหนดหลักการดังนี้

1. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัย

ทุกประเภท

2. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย

3. พัฒนาเด็ก โดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
4. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ
และมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการ

พัฒนาเด็ก

2.1 การจัดการศึกษาปฐมวัย (เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี)

การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กพิการ เด็กด้อยโอกาส เด็กที่มีความสามารถพิเศษ สามารถปรับคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เหมาะสมกับศักยภาพของเด็กแต่ละประเภท โดยเฉพาะเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มีความเสี่ยงต่อสภาพความผิดปกติ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องเฝ้าระวังอย่างใกล้ชิด หากพบความผิดปกติต้องช่วยเหลือบำบัดฟื้นฟูโดยเร็วที่สุดการเชื่อมต่อของการศึกษาปฐมวัย (เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี) กับการเรียนรู้ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ก่อนที่เด็กอายุต่ำกว่า 3 ปีจะเข้าสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรมีการเตรียมตัว พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กในการสร้างรอยต่อการเรียนรู้ของเด็กที่ได้รับประสบการณ์จากบ้านสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพราะเด็กจะต้องปรับตัวในการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลสถานที่และสิ่งแวดล้อมที่แตกต่างไปจากบ้านการเชื่อมต่อซึ่งจะมีผลให้เด็กได้รับการอบรมเลี้ยงดูและการเรียนรู้อย่างมีคุณภาพ ครอบครัวและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรปฏิบัติดังนี้

2.1.1. ครอบครัว

- 1) รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กเป็นสิ่งสำคัญมากในการส่งต่อการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็ก ได้แก่
 - 1.1) ข้อมูลด้านการเจริญเติบโตทางร่างกาย ได้แก่ ขนาด ความยาวเส้นรอบศีรษะ น้ำหนัก ส่วนสูงควรอยู่ในเกณฑ์ปกติ หากพบว่ามีความผิดปกติ เช่น อารมณ์ จิตใจ สังกม และสติปัญญา
 - 1.2) ข้อมูลด้านการพัฒนาของเด็ก ได้แก่ ความสามารถด้านร่างกาย
 - 1.3) ข้อมูลด้านสุขภาพและประวัติการเจ็บป่วย ได้แก่ ภาวะโภชนาการ ประวัติการได้รับภูมิคุ้มกันโรค บันทึกการเจ็บป่วยในแต่ละช่วงวัย
- 2) บทบาทพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู หรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กมีดังนี้

2.1) ต้องมีความพร้อมในการให้ข้อมูลพื้นฐานของเด็ก โดยเห็นรายละเอียดตามผลการบันทึกในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็กของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขหรือของหน่วยงานอื่น

2.2) เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็กในการใช้ชีวิตครอบครัวอย่างอบอุ่น มั่นคง มีการสื่อสารทางบวกระหว่างสมาชิกในครอบครัว มีการปฏิบัติต่อกันด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการใช้เหตุผลในการแก้ปัญหาต่างๆและมีคุณธรรมและจริยธรรมในการดำเนินชีวิต

2.3) ต้องพิจารณาเลือกสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานตามมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี

2.4) ตระหนักถึงความสำคัญที่จะร่วมมือกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กตามวัย

2.5) ให้ความร่วมมือ ปฏิบัติตามคำแนะนำของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเลี้ยงดูเด็กด้วยการให้ความรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทร ความปลอดภัยและส่งเสริมให้เด็กมีอิสระในการทำสิ่งต่างๆด้วยตนเอง ตลอดจนส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการและความคิดริเริ่มสร้างสรรค์

2.6) ประสานความร่วมมือระหว่างบ้านและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน

2.7) สร้างความคุ้นเคยระหว่างเด็กกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยก่อนที่จะให้เด็กเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.1.2 สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

1) บุคลากรในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

1.1) บุคลากรทุกคนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องตระหนักถึงการสร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น มีความเป็นมิตร มีความเมตตาต่อเด็กและช่วยส่งเสริมให้เด็กเกิดความไว้วางใจผู้อื่น อันเป็นพื้นฐานสำคัญของการปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมใหม่

1.2) บุคลากรทุกคนในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็ก เช่น มีความเมตตา มีการใช้ภาษาที่สร้างสรรค์ มีกิริยามารยาทที่สุภาพ ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์

2) การจัดกิจกรรม

2.1) จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความคุ้นเคยกับสิ่งแวดล้อมใหม่ทั้งด้านบุคคล ได้แก่ ครูเด็กและบุคลากรอื่นด้านสถานที่วัสดุอุปกรณ์ต่างๆรวมทั้งส่งเสริมการเรียนรู้ให้โอกาสเด็กได้ทำกิจกรรมด้วยตนเอง จัดเตรียมของเล่นและสื่อเพื่อการเรียนรู้ให้เด็กได้สำรวจค้นคว้า ทดลองสิ่งใหม่ๆ ตามลำพังและเป็นกลุ่มในสถานที่ปลอดภัย แต่ไม่ควรละทิ้งให้เด็กอยู่ตามลำพัง

2.2) ให้คำชมเมื่อเด็กทำถูกต้องแต่ไม่ลงโทษหรือดูว่าอย่ารุนแรงเมื่อทำไม่ถูกและควรอธิบายให้เด็กเข้าใจ

2.3) จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านและส่งเสริมให้เด็กรู้จักช่วยเหลือตนเองตามโอกาส

2.4) จัดกิจกรรมที่สร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างบ้านกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างสม่ำเสมอจนเกิดความใกล้ชิดระหว่างบ้านกับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

2.2 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็กต่ำกว่า 3 ปี)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี จัดขึ้นสำหรับพ่อแม่ผู้เลี้ยงดูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก เพื่อใช้เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับเด็กเป็นรายบุคคล

จุดหมาย

การพัฒนาเด็กเล็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มุ่งส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์จิตใจ สังคมและสติปัญญาที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อให้เด็กมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขภาพดี
2. ใช้อวัยวะของร่างกายได้คล่องแคล่วประสานสัมพันธ์กัน
3. มีความสุขและแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย
4. รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว
5. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
6. สื่อความหมายและใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย
7. สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

2.2.1 การจัดประสบการณ์

การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม ได้พัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งสามารถจัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่นดังนี้

1) หลักการจัดประสบการณ์ ควรคำนึงถึงสิ่งสำคัญต่อไปนี้

- 1.1) เลี้ยงดูเด็กให้มีสุขภาพที่ดีและปลอดภัย
- 1.2) มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับเด็กด้วยวาจาและท่าทีที่อบอุ่นเป็นมิตร
- 1.3) จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สอดคล้องกับธรรมชาติความ

ต้องการ

- 1.4) จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเอื้อต่อการเรียนรู้ตามวัยของเด็ก
- 1.5) ประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
- 1.6) ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษา

2) แนวการจัดประสบการณ์

- 2.1) ดูแลสุขภาพอนามัยและตอบสนองความต้องการพื้นฐาน
- 2.2) สร้างบรรยากาศของความรัก ความอบอุ่น
- 2.3) จัดประสบการณ์ตรง ให้แก่เด็กได้เลือกลงมือกระทำและเรียนรู้จากประสาทสัมผัสทั้ง 5 และการเคลื่อนไหวผ่านการเล่น
- 2.4) เปิดโอกาสให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลที่แวดล้อมและสิ่งต่างๆ

รอบตัวเด็กอย่างหลากหลาย

- 2.5) จัดสถานที่ วัสดุอุปกรณ์เครื่องใช้และของเล่นที่สะอาดปลอดภัยเหมาะสมสำหรับเด็ก

ต่อเนื่องสม่ำเสมอ

- 2.6) ใช้การสังเกตและติดตามการเจริญเติบโตและพัฒนาการอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ
- 2.7) ให้ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษามีส่วนร่วมในการจัด

ประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก

3) การจัดกิจกรรมประจำวัน

กิจกรรมสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า 3 ปี มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานการเรียนรู้และพัฒนาทักษะพื้นฐานของเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา การจัดกิจกรรมควรจัดให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถ

ของเด็กตามวัย โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการอบรมเลี้ยงดูตาม วิธีชีวิตประจำวัน และการเล่นของเด็กตามธรรมชาติที่เหมาะสมกับวัยดังนี้

3.1) การฝึกสุขนิสัยและลักษณะนิสัยที่ดี เป็นกิจกรรมที่สร้างเสริมสุข นิสัยที่ดีในเรื่องการรับประทานอาหาร การนอน การทำความสะอาดร่างกาย การขับถ่าย ตลอดจนปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีในการดูแลสุขภาพอนามัยและการแสดงมารยาทที่สุภาพ นุ่มนวลแบบไทย

3.2) การใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 เป็นกิจกรรมที่ช่วยกระตุ้นการเรียนรู้ผ่าน ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ในการมองเห็น การได้ยินเสียง การลิ้มรส การได้กลิ่น และการสัมผัสจับ ต้องสิ่งต่างๆที่แตกต่างกันในด้านขนาด รูปร่าง ความยาว สี น้ำหนัก และผิวสัมผัส เช่น การเล่น มองตนเองกับกระจกเงา การเล่นที่มีพื้นผิวแตกต่างกัน เป็นต้น

3.3) การฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือ-ตา เป็นกิจกรรมที่ฝึกความ แข็งแรงของกล้ามเนื้อ นิ้วมือให้พร้อมที่จะหยิบจับ ฝึกการทำงานอย่างสัมพันธ์กันระหว่าง มือและตา รวมทั้งฝึกให้เด็กรู้จักคาดคะเน หรือระยะเวลาของสิ่งต่างๆที่อยู่รอบตัวเทียบกับ ตัวเองในลักษณะใกล้กับไกล เช่น มอง โมบายส์ที่มีสีและเสียง ร้อยลูกปัด เล่นพลาสติก สร้างสรรค์ เล่นหยอดบล็อกรูปทรงลงกล่อง ดอกหมุด โยนรับลูกบอลตักน้ำหรือทรายใส่ ภาชนะ เป็นต้น

3.4) การเคลื่อนไหวและการทรงตัว เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการใช้ กล้ามเนื้อแขนกับขามือกับนิ้วมือและส่วนต่างๆของร่างกายในการเคลื่อนไหวหรือออกกำลัง กายทุกส่วน โดยการจัดให้เด็กเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่-เล็ก ตามความสามารถของวัย เช่น ค่ำ คลาน ยืน เดิน เล่นนิ้วมือ เคลื่อนไหวส่วนต่างๆของร่างกายตามเสียงดนตรีวง ไล้จับป็นป้าย เครื่องเล่นสนาม เล่นชิงช้า ม้าโยก ลากงูของเล่นมีล้อ ชี่จักรยานสามล้อ เป็นต้น

3.5) การส่งเสริมด้านอารมณ์และจิตใจ เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการเลี้ยง ดูในการตอบสนองความต้องการของเด็กด้านจิตใจ โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เด็ก เกิดความรู้สึกอบอุ่นและมีความสุข เช่น อุ้ม โอบกอด ตอบสนองต่อความรู้สึกที่เด็กแสดง ออก เป็นต้น

3.6) การส่งเสริมทักษะทางสังคม เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการสร้าง ความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และบุคคลใกล้ชิด โดยกานพูดคุยหยอกล้อหรือเล่นกับเด็กหรือ พาเด็กไปเดินเล่นนอกบ้าน พบปะเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่ เช่น เล่นจ๊ะเอ๋ พาไปบ้านญาติ เป็นต้น

3.7) การส่งเสริมทักษะทางภาษา เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กได้เปล่งเสียงเลียนเสียงพูดของผู้คน เสียงสัตว์ต่างๆ รู้จักชื่อเรียกของตนเอง ชื่อพ่อแม่หรือผู้คนที่ใกล้ชิด และชื่อสิ่งต่างๆ รอบตัว ตลอดจนรู้จักสื่อความหมายด้วยคำพูดและท่าทาง เช่น ชี้ชวนและสอนให้รู้จักชื่อเรียกต่าง ๆ จากของจริง เล่านิทานหรือร้องเพลงง่าย ๆ ให้ฟัง เป็นต้น

3.8) การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมที่ฝึกให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดตามจินตนาการของตนเอง เช่น จิตเขียนวาดรูป เล่นสมมติ ทำกิจกรรมศิลปะ เล่นของเล่นสร้างสรรค์ เป็นต้น

2.3 การใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดูหรือผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู และพัฒนาเด็ก จะนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมการเรียนรู้ เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 3 ปีควรได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่หรือบุคคลในครอบครัว แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้ต้องออกไปทำงานนอกบ้านประกอบด้วยครอบครัวส่วนใหญ่ มักจะเป็นครอบครัวเดี่ยว พ่อแม่ต้องนำเด็กไปรับการเลี้ยงดูในสถานพัฒนาปฐมวัยซึ่งเปรียบเสมือนบ้านที่สองของเด็ก ดังนั้น ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและผู้เกี่ยวข้องในการเลี้ยงดูเด็กควรดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามปรัชญาและหลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน รวมทั้งการประสานงานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่นให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ดังนั้นสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรจัดให้มีการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

1.3.1 การเตรียมการใช้หลักสูตร

1) ศึกษารวบรวมข้อมูลด้านต่าง ๆ เช่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูและความต้องการของพ่อแม่ ผู้ปกครอง วัฒนธรรมและความเชื่อของท้องถิ่น ความพร้อมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ฯลฯ นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาเด็กแต่ละช่วงอายุ

2) จัดหาผู้เลี้ยงดูเด็กหรือผู้สอนที่มีความรู้ ความสามารถและประสบการณ์ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาเด็ก และจัดให้มีเอกสารหลักสูตรและคู่มือต่างๆ อย่างเพียงพอที่จะใช้เป็นแนวทางดำเนินงาน ตลอดจนพัฒนาพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มี

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และมีความเข้าใจในเป้าหมายของการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างชัดเจน

1.3.2 การดำเนินการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามปรัชญาหลักการ และจุดหมายมีแนวทางดำเนินงานดังนี้

1) การจัดทำสาระของหลักสูตร ควรดำเนินการดังต่อไปนี้

1.1) ศึกษาจุดหมายหรือคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรระบุถึงความสามารถหรือพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องเกิดขึ้นหลังจากเด็กได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ

1.2) กำหนดสาระที่ควรเรียนรู้ในแต่ละช่วงอายุอย่างกว้าง ๆ ให้ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน โดยผ่านประสบการณ์สำคัญและมีลำดับขั้นตอนของการเรียนรู้จากง่ายไปหายาก หรือจากสิ่งใกล้ตัวไปไกล

1.3) การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์พร้อมสื่อการเรียนรู้ โดยคำนึงถึงความยากง่ายต่อการรับรู้และเรียนรู้ตามความสามารถของเด็กแต่ละวัยและความแตกต่างทางสังคม-วัฒนธรรม โดยอาจประยุกต์ใช้สื่อที่ทำได้

2) การจัดประสบการณ์สำหรับเด็กต้องมุ่งเน้นการจัดประสบการณ์ที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม การจัดกิจกรรมต่างๆตามกิจวัตรประจำวันและการบูรณาการผ่านการเล่น

3) การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องจัดบรรยากาศที่อบอุ่นคล้ายบ้านหรือครอบครัว ตลอดจนดูแลความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งจัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ต่างๆที่หลากหลายเหมาะสมกับเด็ก เพื่อสนับสนุนให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและเรียนรู้อย่างมีความสุข

2.4 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 (สำหรับเด็ก 3-5 ปี)

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัยความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา (2547 : 9) ได้กล่าวถึงหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะของการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา เด็กจะได้รับการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล โดยมีสาระสำคัญดังนี้

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3–5 ปี มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัยความสามารถและความแตกต่างระหว่างบุคคล จึงกำหนดจุดหมายซึ่งถือเป็นมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ดังนี้

1. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี
2. กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว
3. มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข
4. มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม
5. ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหว และรับการออก

กำลังกาย

6. ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย
 7. รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย
 8. อยู่ร่วมกับผู้อื่น ได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
 9. ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย
 10. มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย
 11. มีจินตนาการที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้
- คุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติ เมื่อเด็กมีอายุถึงวัยนั้น ๆ ผู้สอนจำเป็นต้องทำความเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กอายุ 3–5 ปี เพื่อนำไปพิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัย ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกัน จะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มความสามารถและศักยภาพ พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันที่

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรมให้กับเด็ก เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ สาระการเรียนรู้ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ

และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม ความรู้สำหรับเด็กอายุ 3-5 ปีจะเป็นเรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่สิ่งแวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆรอบตัว เด็กที่มีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่งที่เด็กสนใจ จะไม่เห็นเนื้อหา การท่องจำ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับทักษะหรือกระบวนการจำเป็นต้องบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็ก เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะ การคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น ขณะเดียวกันควรปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์

สรุปได้ว่าหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 ซึ่งจัดการศึกษาให้กับเด็กที่มีอายุต่ำกว่า 3 ปีและเด็กที่มีอายุระหว่าง 3-5 ปี เน้นการจัดกิจกรรมสำหรับเด็ก เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยเป็นความสามารถตามวัยของแต่ละบุคคลและเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

3. เกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

การพัฒนาประเทศชาติในอนาคต การพัฒนาเด็กเล็กให้ได้รับความพร้อมทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญาจึงนับเป็นภารกิจสำคัญที่หน่วยงานซึ่งรับผิดชอบจะต้องตระหนัก และให้ความสนใจ เพื่อให้การพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานเหมาะสมกับวัย ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบลเทศบาล หรือเมืองพัทยา องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นก็ดี ล้วนแต่มีบทบาทที่สำคัญในการบริหารจัดการเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งสิ้น กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น (2547: 2) แนวทาง มาตรฐานที่ถือปฏิบัติในการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก จำแนกออกเป็นมาตรฐานการดำเนินงาน 4 ด้าน ประกอบด้วย

1. ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการเป็นการกำหนดมาตรฐานการดำเนินงานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ เช่น คุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของบุคลากรต่างๆไม่ว่าจะเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หัวหน้าศูนย์พัฒนาเด็กเล็กผู้ดูแลเด็ก ผู้ประกอบอาหาร ตลอดจนผู้ทำความสะอาดศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น

2. ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อม และความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย

2.1 ด้านอาคารสถานที่ เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับพื้นที่ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ตั้ง จำนวนชั้นของอาคาร ทางเข้า – ทางออก และประตูหน้าต่าง ตลอดจนพื้นที่ใช้สอยอื่นๆ เป็นต้น

2.2 สิ่งแวดล้อม เป็นการกำหนดมาตรฐานเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกตัวอาคาร เช่น แสงสว่าง เสียง การถ่ายเทอากาศ สภาพพื้นที่ภายในอาคารรั้ว สภาพแวดล้อมและมลภาวะ เป็นต้น

2.3 ด้านความปลอดภัย เป็นการกำหนดมาตรฐานที่เกี่ยวกับความปลอดภัย เช่นการกำหนดมาตรฐานการป้องกันความปลอดภัย และมาตรฐานการเตรียมความพร้อมรับสถานการณ์ฉุกเฉิน เป็นต้น

3. ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตรเป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ด้านวิชาการ และกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ คุณลักษณะของเด็กที่พึงประสงค์ 12 ประการ คุณลักษณะตามวัย (ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา) การจัดประสบการณ์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็ก เป็นต้น

4. ด้านการมีส่วนร่วม และการสนับสนุนจากชุมชนเป็นการกำหนดมาตรฐานสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน เช่น การประชุมชี้แจงให้ราษฎรในชุมชนทราบถึงประโยชน์และความจำเป็นของการดำเนินการ การจัดกิจกรรมประชาสัมพันธ์ การจัดให้มีกองทุนสนับสนุนส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงาน ตลอดจนการติดตามและประเมินผลรวมถึงการเข้ามามีส่วนร่วมจากชุมชน หรือประชาคมในท้องถิ่น เป็นต้น

สรุปว่า เกณฑ์มาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นแนวทางในการดำเนินกิจกรรมของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้านบุคลากร และการบริหารจัดการ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน

สรุปแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กปฐมวัย (0-5 ปี) โดยมุ่งเน้นการอบรมบ่มนิสัย การส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการอย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ จิตใจ สังคม คุณธรรมจริยธรรม ความดีงาม ความถูกต้องจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ตามวัยเป็นความสามารถตามวัยของแต่ละบุคคลตามมาตรฐานการดำเนินงานศูนย์พัฒนาเด็กเล็กในด้าน

บุคลากร และการบริหารจัดการ ด้านอาคารสถานที่ สิ่งแวดล้อมและความปลอดภัย ด้านวิชาการและกิจกรรมตามหลักสูตร ด้านการมีส่วนร่วมและการสนับสนุนจากชุมชน

การพัฒนาครู

การพัฒนาครูเป็นงานของการบริหารบุคคล ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนจะต้องให้ความสำคัญต่อการพัฒนาบุคลากร โดยเฉพาะครูเป็นบุคลากรที่สำคัญขององค์กรการพัฒนาครู เพื่อให้บุคลากรครูมีความรู้ความสามารถให้การปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

1. ความหมายของการพัฒนาครู

มีผู้ให้ความหมายของการพัฒนาครูไว้ ดังนี้

นิพนธ์ อรรถอำนวย (2544 : 9) กล่าวว่า iva การพัฒนาครูเป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างยิ่งของการบริหารงานครูเมื่อได้เลือกสรรคน ที่มีความรู้ความสามารถเข้าทำงานแล้ว เมื่อเวลาผ่านไป บรรดาความรู้ต่าง ๆ ก็ลดน้อยลงไป ประกอบกับกับวิทยาการต่าง ๆ เจริญขึ้น รวมทั้งเทคนิคการทำงานได้เปลี่ยนไปจึงจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาครูเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมกับเหตุการณ์ปัจจุบัน และตำแหน่งหน้าที่ที่กระทำอยู่เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้แก่องค์กรมากขึ้น

ชาญณรงค์ ชาววงษ์ (2545 : 35) ได้ทำการสรุปถึงความหมายของการพัฒนาครูว่าการพัฒนาครู คือกระบวนการที่เสริมสร้างและเปลี่ยนแปลง ผู้ปฏิบัติงานในด้านต่าง ๆ โดยเน้นการพยายามปรับปรุงให้เกิดขึ้นทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติและวิธีการในการทำงานตลอดจนจัดให้มีการเพิ่มทักษะ ประสบการณ์ โดยตั้งเป้าหมายว่าการพัฒนาครูจะได้ผลในทางบวก อย่างน้อยก็ให้เกิดความกระตือรือร้นต่อการทำงานของคนมากยิ่งขึ้นและจะได้ผลในทางบวก อย่างน้อยก็ให้เกิดความกระตือรือร้นต่อการทำงานของคนมากยิ่งขึ้นและจะได้ฝึกรอบรรมหรือเห็นแบบอย่างที่ดี เพื่อนำไปปรับปรุงที่ตนทำอยู่ก่อนและให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไป เพราะคนเป็นผู้สร้างทุกอย่าง ทั้งวัฒนธรรม อารยธรรม ศิลปะ สุนทรียและวัสดุ อุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น การปกครอง จริยธรรม ทุกอย่างก็จะนำไปสู่ความมีประสิทธิภาพ เพราะฉะนั้นก่อนที่จะทำการพัฒนาอย่างอื่น ๆ ต้องพัฒนาครูให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของการพัฒนาและเข้าใจความหมายอันแท้จริงของการพัฒนาครูเสียก่อน

สนอง เครือมาก (2547 : 174) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาครู หมายถึง การดำเนินการให้บุคคลได้เพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานให้สามารถปฏิบัติงานให้ได้ผลตามที่หน่วยงานต้องการหรือให้ได้ผลงานดียิ่งขึ้นกว่าเดิม

พะยอม วงศ์สารศรี (2540 : 116) ให้ความหมายของการพัฒนาว่า หมายถึง การทำให้มีคุณภาพมากขึ้น ในกรณีที่เกี่ยวข้องกับบุคคลหรือการดำเนินงานเพิ่มพูนความรู้ความสามารถ และทัศนคติที่ดีต่อการปฏิบัติงานที่ตนรับผิดชอบ ให้มีคุณภาพ มีประสพการณ์และประสพผลสำเร็จเป็นที่น่าพอใจแก่องค์กร

สุธี สิทธิสมบุรณ์ (2540 : 10) กล่าวว่า การพัฒนาบุคคลหรือการฝึกอบรมเป็นการดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ มีทักษะในการทำงานดีขึ้น ตลอดจนมีทัศนคติในการทำงานหรือเป็นกระบวนการที่จะเสริมสร้างหรือเปลี่ยนแปลงผู้ปฏิบัติงานในด้านต่างๆ เช่น ความรู้ ความสามารถ ทักษะ อุปนิสัย ทัศนคติ และวิธีการดำเนินงานอันจะนำไปสู่ประสิทธิการในการปฏิบัติงาน

จากความหมายที่กล่าวมาพอสรุปได้ว่า การพัฒนาครูหมายถึง กระบวนการพัฒนาศักยภาพของครูภายในหน่วยงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น ทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถมีคุณธรรม จริยธรรม มีความชำนาญ มีประสพการณ์ มีทักษะและเสริมสร้างทัศนคติ ค่านิยมของบุคคลที่ดีต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้ภารกิจขององค์กรดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพและบรรลุเป้าหมาย

2. ความสำคัญของการพัฒนาครู

ได้มีผู้กล่าวถึงความสำคัญของการพัฒนาครูไว้ดังนี้

กิตติมา ปรีดีดิถ (2542 : 118) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของการพัฒนาครูว่า ในวงการต่างๆ ได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาครูอย่างมาก ถึงแม้แต่ในวงการก็มีการจัดดำเนินงานเกี่ยวกับการพัฒนาอย่างแพร่หลาย จะเห็นได้จากมีหน่วยงานที่รับผิดชอบพัฒนาครูมากมาย การพัฒนาครูไม่เพียงแต่จะทำให้คนมีความรู้ ความสามารถ และทักษะในการทำงานที่ดีขึ้นแล้ว ยังส่งผลให้ได้ผลงานสูงและเป็นประโยชน์ต่อครูในด้านการเลื่อนตำแหน่ง การงานอีกด้วย

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2544 : 248-259) ได้สรุปความสำคัญของการพัฒนาครูไว้ดังนี้

1. การพัฒนาครูช่วยทำให้ระบบและวิธีการปฏิบัติงานมีสมรรถภาพดียิ่งขึ้น มีการติดต่อประสานงานดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะการพัฒนาครูจะช่วยเร่งเร้าความสนใจในการปฏิบัติงานของครูให้มีความสำเนียงรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ของตนให้ได้ผลดียิ่งขึ้น และนอกจากนี้เมื่อได้รับความรู้ได้จากโครงการพัฒนาครูแล้วก็จะยอมที่จะนำเอาความรู้นั้นไปใช้

ปฏิบัติงานต่อไปได้ ซึ่งจะช่วยให้สามารถแก้ไขข้อบกพร่องและปรับปรุงวิธีการดำเนินงานของตนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะเป็นผลทำให้องค์การประสบความสำเร็จรุ่งเรือง

2. การพัฒนาครูเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการประหยัดลดความสิ้นเปลืองของวัสดุที่ใช้ในการปฏิบัติงาน ทั้งนี้เพราะเมื่อบุคคลใดได้รับการพัฒนามาเป็นอย่างดีแล้วย่อมสามารถปฏิบัติงานได้อย่างถูกต้อง มีความผิดพลาดในการปฏิบัติงานน้อยซึ่งจะมีผลทำให้องค์การสามารถลดค่าใช้จ่ายในการจัดซื้อวัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ลงได้ด้วย

3. การพัฒนาครู จะช่วยลดระยะเวลาของการเรียนรู้งานให้น้อยลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่เพิ่งเข้าทำงานใหม่หรือเข้ารับตำแหน่งใหม่ อีกทั้งยังเป็นการช่วยลดความเสียหายต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นจากการทำงานแบบลองผิดลองถูกด้วย

4. การพัฒนาครูเป็นการช่วยแบ่งเบาภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา หรือหัวหน้าหน่วยต่าง ๆ ในการตอบคำถามหรือให้คำแนะนำแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาของตน กล่าวคือในกรณีที่มิบุคคลที่มีบุคลากรเข้ามาทำงานใหม่ หรือเข้ารับตำแหน่งในหน่วยงานใดก็ตามในระยะเริ่มแรกนั้นย่อมที่จะเข้าใจในลักษณะงาน ตามหน้าที่ใหม่ไม่มากนักจะต้องสอบถามหรือขอคำแนะนำจากหัวหน้าหน่วยงานนั้น หรือบุคคลอื่นใดก็ตามอยู่ตลอดเวลา ซึ่งก่อให้เกิดภาระแก่หัวหน้าหน่วยงานที่ต้องคอยตอบคำถามหรือให้คำแนะนำอยู่เสมอ ดังนั้นถ้าหากจัดให้มีโครงการพัฒนาครูเหล่านั้นเสียก่อนก็ย่อมที่จะทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในลักษณะของงานที่จะต้องปฏิบัติแต่แรกก็ย่อมที่จะไม่ต้องสอบถามบุคคลอื่นอยู่ตลอดเวลา ทำให้หัวหน้างานนั้นลดภาระในการตอบคำถามหรือให้คำแนะนำลง จะได้มีเวลาปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่

5. การพัฒนาครูจะเป็นวิธีการอย่างหนึ่งที่จะช่วยกระตุ้นบุคลากรต่างๆ ให้ปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงาน ทั้งนี้เพราะโดยทั่วไปแล้วเมื่อมีการพิจารณาเลื่อนตำแหน่งที่ได้รับการเลื่อนขั้น ได้รับการพัฒนาแล้วย่อมมีโอกาสมากกว่าผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการพัฒนา

6. การพัฒนาครูยังช่วยทำให้บุคคลนั้นๆ มีโอกาสได้รับความรู้ ความคิดใหม่ ๆ ทำให้เป็นคนทันสมัยต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีใหม่ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับหลักการการบริหารงาน อุปกรณ์เครื่องใช้สำนักงานซึ่งมีการคิดค้นและนำเสนอสิ่งใหม่ๆ อยู่ตลอดเวลา ถ้าหากสามารถรู้และเข้าใจอย่างแท้จริงแล้วก็ย่อมสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของตนได้ และในที่สุดย่อมก่อให้เกิดผลดีต่อองค์การ

อำนวยการไว้ดังนี้

1. ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานของครู เป็นการพัฒนาคุณภาพของครู โดยผ่านกระบวนการเรียนรู้ทั้งทางด้านวิชาทฤษฎีและวิชาปฏิบัติในวิชาชีพ หรือทักษะวิชาชีพให้มีประสิทธิผล เกิดประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน จากวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิและมีประสบการณ์ในวิชาชีพ

2. ช่วยพัฒนาทักษะของครูให้มีความทันสมัย เนื่องจากมีการพัฒนาและมีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ทำให้หน้าที่ของอำนวยการจะต้องปรับตัวและเปลี่ยนแปลงไปในทางด้านความมีประสิทธิภาพของการทำงานเพิ่มมากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องฝึกอบรมเลี้ยงดูให้มีความรู้และทักษะที่ทันสมัยสามารถรับรองความก้าวหน้าและการพัฒนาเทคโนโลยีที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

3. ช่วยขจัดปัญหาของการบริหารงานครูของอำนวยการ ได้แก่ ความขัดแย้งระหว่างบุคคล มาตรฐานการทำงาน การขาดงาน การลาออก และมีความขัดแย้งกับสภาพแรงงาน ดังนั้นการฝึกอบรมก็เป็นแนวทางที่สำคัญอย่างหนึ่งจะช่วยขจัดปัญหาการบริหารงานบุคลากรของอำนวยการนั้นได้

4. ช่วยในการจัดปฐมนิเทศบุคลากรใหม่ การจัดปฐมนิเทศบุคลากรใหม่โดยใช้รูปแบบโปรแกรมของการฝึกอบรมจะช่วยให้ครูใหม่เพิ่งเริ่มเข้าทำงานในอำนวยการมีความรู้ลึกประทับใจและมีความมั่นใจต่ออำนวยการ ตั้งแต่ระดับประทับใจมากที่สุด ไปหาหน่อยที่สุด การจัดโปรแกรมปฐมนิเทศที่ดีย่อจะทำให้บุคลากรใหม่เกิดความรู้สึกประทับใจและมีความพอใจในการทำงานย่อมทำให้ครูใหม่มีประสิทธิภาพการทำงานสูง ดังนั้น ผู้บริหารที่ดีจึงต้องรู้จักระมัดระวัง และให้ความสำคัญต่อการจัดและการดำเนินการไปตามโปรแกรมการปฐมนิเทศครูใหม่ให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด

5. ช่วยพัฒนาและเตรียมครูสำหรับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งในระดับหัวหน้างานที่สูงขึ้น การเลื่อนระดับและตำแหน่งงานให้สูงขึ้นสำหรับครูที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพการทำงานย่อมเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรที่ดีของอำนวยการ ดังนั้นการฝึกอบรมบุคลากรสามารถทำให้บุคลากรได้รับทั้งทางด้านความรู้ ความสามารถและทักษะสำหรับการทำงานในตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งงานที่สูงขึ้น

6. ช่วยตอบสนองความต้องการที่มีความเจริญก้าวหน้าในทางงานวิชาชีพของครูจะพบว่า ครูที่ดีทุกคนย่อมมีความต้องการความก้าวหน้าในวิชาชีพ ดังนั้นการฝึกอบรมที่มี

การจัดโปรแกรมการฝึกอบรมตลอดปีจะสามารถตอบสนองการทำทนายในงานวิชาชีพและต่อการพัฒนาตัวครูโดยตรงย่อมทำให้ครูเกิดความพึงพอใจในการทำงานและมีโอกาสก้าวหน้าในวิชาชีพได้ดีมากขึ้น

7. ช่วยลดต้นทุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานขององค์กรในส่วนที่เกี่ยวข้องประสิทธิภาพในการทำงานของครูในองค์กร ถ้าครูได้รับการพัฒนาทั้งทางด้านปริมาณการทำงานและระดับคุณภาพการทำงานอย่างมีระบบ และมีการต่อเนื่องตลอดปี โดยผ่านระบบการฝึกอบรมที่ดีแล้ว จะทำให้ครูสามารถเพิ่มประสิทธิภาพของการทำงานและจะเป็นผลให้งานการผลิต มีผลิตภัณฑ์หรืองานการบริหารที่ดีเพิ่มมากขึ้น ทำให้องค์กรสามารถมีรายได้เพิ่มขึ้นจะเป็นการลดต้นทุนค่าใช้จ่าย ถ้าครูมีประสิทธิภาพการทำงานเพิ่มขึ้น

8. ช่วยเป็นฐานข้อมูลการพัฒนาครูขององค์กรอย่างเป็นระบบจะสามารถใช้ประโยชน์ในการส่งครูที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมไปพัฒนาทางด้านฝึกอบรมเพิ่มเติมในสาขาวิชาใดวิชาหนึ่ง นอกจากนั้นก็ยังสามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาแต่งตั้งครูที่มีความรู้ความสามารถให้สูงขึ้น ก้าวหน้าทันกับความเปลี่ยนแปลงทางวิชาการและเทคโนโลยีที่เกิดขึ้นซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้องค์กรหรือหน่วยงานเกิดความมั่นคงและผลกัตันองค์กรให้ก้าวไปข้างหน้าด้วยความมั่นคงซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของทุกหน่วยงาน

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าการพัฒนาครูมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ทำให้ครูมีความรู้ความสามารถ และทักษะในการทำงานที่ดีขึ้นส่งผลให้ได้ผลงานสูงสุดความผิดพลาดเพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน และเป็นประโยชน์ต่อครูต่อองค์กรให้เจริญก้าวหน้าต่อไป

3. จุดมุ่งหมายของการพัฒนาครู

ได้มีผู้ให้ความมุ่งหมายวัตถุประสงค์ในการพัฒนาครู ดังนี้

กิตติมา ปรีดีคิลก (2542 : 118) การพัฒนาครูมีจุดมุ่งหมายที่จะเพิ่มพูนและปรับปรุงคุณภาพของผู้ปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพอย่างเต็มที่เพื่อผลงานของสถาบันเพื่อสนองความต้องการที่จะก้าวหน้าของผู้ปฏิบัติงาน จึงเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารที่จะต้องพยายามหาทางให้ปฏิบัติงานได้เจริญก้าวหน้าไปเท่าที่ความสามารถจะอำนวย

สมพงษ์ เกษมสิน (2545 : 181-182) ได้ให้ความมุ่งหมายของการศึกษาอบรมเพื่อพัฒนาไว้ 2 ประการ

1. ความมุ่งหมายขององค์กร (Institution Objectives) ซึ่งได้เน้นหนักไปในแง่ของส่วนร่วม ได้แก่

1.1 เพื่อสร้างความสนใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร

- 1.2 เพื่อเสนอแนะวิธีการปฏิบัติงานที่ดีที่สุด
 - 1.3 เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานให้ได้ผลสูงสุด
 - 1.4 เพื่อลดความสิ้นเปลืองและป้องกันอุบัติเหตุในการปฏิบัติงาน
 - 1.5 เพื่อจัดมาตรฐานในการปฏิบัติงาน
 - 1.6 เพื่อพัฒนาการบริหารงาน โดยเฉพาะครูให้มีความพอใจทุกฝ่าย
 - 1.7 เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงานของครู
 - 1.8 เพื่อฝึกฝนบุคลากรไว้เพื่อความก้าวหน้าของงานขยายองค์การ
 - 1.9 เพื่อสนองบริการอันมีประสิทธิภาพแก่สาธารณะ
2. ความมุ่งหมายส่วนบุคคล (Employer objectives) จัดเป็นจุดมุ่งหมายของครู

ที่ปฏิบัติอยู่ในองค์การหรือหน่วยงาน ได้แก่

- 2.1 เพื่อความก้าวหน้าในการเลื่อนขั้นเลื่อนตำแหน่ง
- 2.2 เพื่อพัฒนาบุคลิกภาพในการปฏิบัติงาน
- 2.3 เพื่อพัฒนาฝีมือในการปฏิบัติงาน โดยการทดลองปฏิบัติ
- 2.4 เพื่อฝึกฝนการใช้กระบวนการตัดสินใจ
- 2.5 เพื่อรู้งานและลดการเสี่ยงอันตรายในการปฏิบัติงาน
- 2.6 เพื่อปรับปรุงสภาพการปฏิบัติงานให้ดีขึ้น
- 2.7 เพื่อส่งเสริมและสร้างขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน
- 2.8 เพื่อเข้าใจนโยบายความมุ่งหมายขององค์การที่ปฏิบัติงานให้ดีขึ้น
- 2.9 เพื่อให้ความพอใจในการปฏิบัติงาน

สนอง เครื่องาก (2547 : 147) ได้ให้ความมุ่งหมายของการพัฒนาครูไว้ 2

ประการ ดังนี้

1. เพื่อให้ครูได้มีความสามารถเหมาะสมกับงานที่ปฏิบัติงาน อันได้แก่ การพัฒนาบุคคลที่เข้าทำงานใหม่หรือก่อนทำงาน หรือการพัฒนาบุคคลก่อนที่จะเลื่อนตำแหน่งหรือแต่งตั้ง เป็นต้น
2. เพื่อเพิ่มพูนความสามารถในการปฏิบัติงานให้สูงขึ้นเพื่อจะได้ปฏิบัติงานอย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น
3. ความต้องการที่จะต้องเพิ่มพูนความรู้ให้มากยิ่งขึ้น ในลักษณะทั่ว ๆ ไปที่ไม่เจาะจงว่าจะเกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติอยู่หรือไม่
4. ความต้องการที่จะต้องการพัฒนาเจตคติ บุคลิกภาพ และทำที่ในการทำงาน

วิจิตร อาวะกุล (2540: 30) อธิบายถึงวัตถุประสงค์การพัฒนาข้าราชการ คือ

1. พัฒนาข้าราชการบรรจุใหม่เกี่ยวกับการทำงานในหน้าที่ วิธีปฏิบัติงานระเบียบแบบแผนราชการเพื่อให้มีความรู้และทักษะที่จำเป็นให้พร้อมที่จะปฏิบัติงานได้

2. พัฒนาสมรรถภาพของข้าราชการในตำแหน่งหน้าที่ปัจจุบันในเรื่องความรู้ ทักษะและทัศนคติให้สอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ เช่น เปลี่ยนแปลงนโยบายวิธีการทำงาน หรือมีการนำวิธีการและเทคโนโลยีใหม่ ๆ ใช้

3. พัฒนาสายอาชีพเพื่อเตรียมข้าราชการให้ก้าวหน้าในหน้าที่ตำแหน่งที่สูงขึ้นเมื่อข้าราชการในระดับได้ปฏิบัติงานไประยะหนึ่ง ลักษณะของการปฏิบัติงานย่อมเปลี่ยนแปลงไปเพราะมีหน้าที่ความรับผิดชอบสูงขึ้น

4. พัฒนาข้าราชการระดับผู้บริหารเกี่ยวกับการบริหารงานและบริหารคน เนื่องจากมีความรับผิดชอบสูงขึ้นและเปลี่ยนแปลงไปจากข้าราชการปฏิบัติ นอกจากนั้นยังทำหน้าที่บังคับบัญชา

5. พัฒนาจรรยาบรรณของข้าราชการตามหนังสือของสำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ที่ นร 0206 / 5976 ลงวันที่ 8 มิถุนายน 2535 ซึ่งคณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้บรรจุและสอดแทรก เรื่องจรรยาบรรณของข้าราชการพลเรือนไว้ในหลักสูตรการฝึกอบรมและพัฒนาข้าราชการทุกระดับ

เมธี บัลลัธนานนท์ (2549 : 114-115) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการพัฒนาครูฝ่ายการสอนไว้ว่า แผนงานพัฒนาบุคลากรฝ่ายการสอนมีมากมายและแตกต่างกันมีความมุ่งหมายคล้ายกัน คือ เพื่อที่จะปรับปรุงครูทั้งด้านแผนงานการศึกษา และความสามารถทั่ว ๆ ไปของครูที่ปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในตำแหน่งที่ถือครองอยู่ นั่นคือพยายามที่จะแก้ปัญหาที่มีอยู่ทั้งของรายบุคคลและของหน่วยงานใดมุ่งที่จะพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ ต่อไปนี้

1. พัฒนาทักษะการสอนเป็นรายบุคคล

2. ความสามารถในการให้เนื้อหาสาระในการสอนทั้งหมดแก่นักเรียน

3. ให้สามารถใช้เทคโนโลยีทางการศึกษาในชั้นเรียนได้

4. พัฒนาความสามารถในการใช้เครื่องมือต่าง ๆ เพื่อประเมินค่าพัฒนาการ

ของนักเรียน

5. ให้สามารถควบคุมชั้นเรียนได้

6. ให้เข้าใจหน้าที่ของการศึกษาที่มีต่อสังคม ความสัมพันธ์การศึกษา กับสังคม

เศรษฐกิจและโครงสร้างการปกครองของประเทศ

7. เพื่อให้ระลึกถึงข้อจำกัดต่างๆในแผนงานการศึกษา การร่วมมือกับบุคลากรอื่น ๆ ในเรื่องของการศึกษาและให้การสนับสนุนในการแก้ไขและปรับปรุง

8. สามารถทำงานร่วมกับครูคนอื่นๆได้และหาประสบการณ์การเรียนรู้ต่างๆได้อย่างต่อเนื่อง

9. เพื่อช่วยระบบโรงเรียนในการพัฒนาจุดมุ่งหมายต่างๆของการเรียนการสอน

10. เพื่อร่วมมือในการแก้ปัญหาต่างๆที่เกี่ยวข้องกับคณะของบุคคลในหน่วยงาน

กล่าวโดยสรุปว่าจุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากรนั้นก็เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้อย่างเพียงพอที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่นั้นได้อย่างเหมาะสม มีทัศนคติที่ดีต่องานซึ่งจะช่วยให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นองค์ประกอบขององค์การให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. หลักการในการพัฒนาครู

พนัส หันนาคินทร์ (2526 : 132-133) ได้ให้หลักการในการพัฒนาครูซึ่งสรุปได้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของโรงเรียนย่อมขึ้นอยู่กับความรู้ความสามารถของผู้ปฏิบัติงาน
2. การพัฒนาคนนั้นเป็นกิจกรรมตั้งแต่เกิดจนตาย
3. ระบบโรงเรียนมีหน้าที่ที่จะต้องเสริมสร้างประสบการณ์ต่างๆทั้งเพื่อเตรียมคนไปรับหน้าที่ใหม่และปรับปรุงงานที่ทำอยู่เดิมให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น
4. เพื่อปรับปรุงคุณภาพของระบบโรงเรียนให้สูงขึ้น
5. ระบบโรงเรียนควรถือว่าการพัฒนาบุคคลนั้นเป็นการลงทุนรูปแบบหนึ่งที่จะให้ผลในระยะยาว

อำไพ สุจริตกุล (2549:29) ได้กล่าวว่า ควรจะต้องส่งเสริมสมรรถภาพครูให้สอนอย่างมีประสิทธิภาพ 4 ด้าน คือ

1. ด้านความรู้ ทั้งวิชาสามัญ วิชาครู และวิชาพิเศษ โดยการศึกษาเพิ่มเติมและฝึกฝนอบรม
2. ด้านทักษะการสอน ตลอดจนการปกครองชั้น
3. ด้านคุณธรรมหรือจริยธรรม

4. หน้าที่และปฏิบัติงานของครู

วิฑูรย์ สิมะโชคดี (2549: 106) ได้เสนอหลักการการพัฒนาพนักงานไว้อย่างกว้าง ๆ แต่เป็นพื้นฐานที่ผู้บริหารสามารถนำไปใช้ในการสร้างบรรยากาศให้เกิดการพัฒนาได้
 อย่างดี คือ

1. การพัฒนาเป็นเรื่องของบุคคล และควรเป็นเรื่องของแต่ละคน
2. การพัฒนาตนเองเป็นพื้นฐานของการพัฒนา
3. ประสบการณ์ที่ต่อเนื่องเป็นเรื่องสำคัญที่สุดในการพัฒนาบุคคล
4. ทุกคนควรได้รับโอกาสในการพัฒนา
5. ผู้บริหารมีความรับผิดชอบโดยตรงที่จะพัฒนาผู้ที่อยู่ในความควบคุมดูแล

ของเขา

เมธี ปิลันธนานนท์ (2549 : 107-108) ได้ให้หลักการพัฒนาครูไว้ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของระบบงานขึ้นอยู่กับทักษะของสมาชิกที่ประกอบเป็นคณะบุคคลในองค์กร ประสิทธิภาพของปัจเจกบุคคลจะเพิ่มขึ้นถ้าระบบงานให้โอกาสหรือการพัฒนาความรู้ความสามารถของครู

2. การพัฒนาเป็นกิจกรรมที่เริ่มตั้งแต่การรับบรรจุเข้าทำงานไปจนกระทั่งปลดเกษียณ การพัฒนาเป็นความต้องการที่บุคลากรทุกคนต้องการให้มีอยู่ตลอดเวลา

3. ระบบงานจะต้องให้โอกาสแก่บุคลากรได้พัฒนาประสบการณ์อย่าง

กว้างขวาง

4. แผนงานต่างๆ ในการพัฒนาบุคลากรจัดทำขึ้นเพื่อให้โอกาสแก่ปัจเจกบุคคล

ได้พัฒนาตนเอง

5. ความมุ่งประสงค์เบื้องต้นของโปรแกรมการพัฒนาก็เพื่อให้ระบบโรงเรียนสามารถทำให้บรรลุเป้าประสงค์ โดยมุ่งที่การเรียนรู้ของครูในอันที่จะปรับปรุงประสิทธิภาพของตนในการทำงานที่ได้รับมอบหมาย

6. การพัฒนาเกี่ยวข้องกับเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของปัจเจกบุคคลซึ่งจะทำให้บุคคลมีความสามารถและตั้งใจจะเสียสละตนให้กับเป้าประสงค์ของระบบ โรงเรียนอันจะเป็นการจูงใจบุคคลให้ทราบว่าการพัฒนาเป็นหนทางที่ก่อให้เกิดความพอใจขององค์กรและของตนเอง

7. แผนงานพัฒนามุ่งที่ความต้องการที่จะพัฒนาระบบงานทั้งหมด ไม่ว่าจะ เป็นหน่วยงาน กลุ่ม หรือปัจเจกบุคคล ดังนั้นการจัดการวางแผนการพัฒนาจะต้องเกี่ยวกับการ

บทบาทบทบาทขององค์กร บทบาทของแต่ละหน่วยงานและบทบาทของแต่ละบุคคลในแต่ละหน่วยงาน รวมทั้งวิธีการที่จะให้หน่วยงานแต่ละหน่วยก้าวหน้ากว่าที่เป็นอยู่ ตลอดไปถึงบทบาทอุดมคติด้วย

8. ระบบโรงเรียนในอนาคตจะต้องมีการกระจายอำนาจมากขึ้น โดยมุ่งที่จะสร้างให้ปัจเจกบุคคลมีประสิทธิภาพ ในงานที่จะได้รับมอบหมายให้ทำและอุทิศตนให้กับเป้าประสงค์ของหน่วยงาน

9. ระบบโรงเรียนมีความต้องการที่จะต้องจัดให้มีการวางแผนกำลังคนเพื่อพัฒนาบุคคลที่มีอยู่และบุคคลที่จะสรรหาใหม่

สรุปได้ว่า หลักการในการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพนั้นคือการหาวิธีการที่หลายหลายในการดำเนินการพัฒนา โดยการสร้างขวัญ กำลังใจ ให้กับบุคคลให้มีความรักความ เป็นเจ้าของเป็นส่วนหนึ่งในหน่วยงาน ในอันที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในงานที่จะต้องปฏิบัติตามที่มอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด มีการวางแผนอย่างเป็นระบบในการดำเนินงานกิจกรรมนั้นๆ

5. กระบวนการพัฒนาครู

กระบวนการพัฒนาครูประกอบด้วยหลากหลายรูปแบบ ได้แก่ การฝึกอบรม การสัมมนา การประชุมปฏิบัติการ การศึกษาต่อ การศึกษาสูง และการมีส่วนร่วมในโรงเรียน โดยแต่ละรูปแบบพอสรุปได้ดังนี้

1. การฝึกอบรม (Training)

การฝึกอบรม คือ กิจกรรมเรียนรู้เฉพาะอย่างของบุคคล เพื่อปรับปรุงและเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ ทักษะ หรือความชำนาญการทัศนคติอันเหมาะสมจนสามารถก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงในพฤติกรรม และทัศนคติเพื่อยกระดับมาตรฐานการปฏิบัติงานให้อยู่ในระดับสูงขึ้น และทำให้นุคลากรมีความเจริญก้าวหน้าในสายงานการฝึกอบรมโดยทั่วไป มีจุดมุ่งหมายดังนี้

1.1 พัฒนาและเพิ่มพูนความรู้ (Knowledge)

1.2 พัฒนาทักษะ (Skill)

1.3 พัฒนาทัศนคติ (Attitude)

ความจำเป็นในการฝึกอบรมส่วนใหญ่เกิดจากปัญหาข้อขัดแย้งและอุปสรรคที่ไม่พึงปรารถนาในองค์กร การวิเคราะห์ความจำเป็นในการฝึกอบรมจะทำการวิเคราะห์ 3 ด้าน

ใหญ่ ๆ คือ ด้านองค์กร ด้านหน้าที่ภารกิจ และด้านพนักงาน กระบวนการฝึกอบรมที่น่าสนใจ และง่ายต่อการเข้าใจเพียง 4 ขั้นตอน คือ

1. การหาความต้องการในการฝึกอบรม
2. การเลือกสรรการฝึกอบรมที่เหมาะสม
3. การวางแผนดำเนินการฝึกอบรม โดยชำนาญการ
4. การประเมินและติดตามผล

การฝึกอบรมเป็นกลไกในการบริหารทรัพยากรมนุษย์และการบริหารองค์กรอย่างแท้จริง เนื่องจากการฝึกอบรมเป็นวิธีการอันหนึ่งที่จะนำมาใช้เพื่อขจัดหรือบรรเทาปัญหา รวมทั้งเพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลเกิดขึ้นกับบุคลากรและองค์กรได้ในที่สุด ทั้งนี้มีข้อจำกัดอยู่ที่ว่าการฝึกอบรมที่จัดขึ้นนั้นจะต้องสนองหรือตรงตามความต้องการขององค์กร ภาระหน้าที่และบุคคล มิเช่นนั้นการฝึกอบรมก็จะเป็นการเสียเปล่า ทั้งเวลาล่าช้าจ่าย ทั้งนี้ยังก่อให้เกิดความเบื่อหน่ายและต่อต้านจากผู้เข้าอบรมอีกด้วย

2. การสัมมนา (Seminar)

การสัมมนามีลักษณะเหมือนกับการประชุม กล่าวคือ เป็นการประชุมร่วมกันเพื่อศึกษาค้นคว้าเรื่องราวต่างๆซึ่งอาจจะแบ่งกลุ่มศึกษาเรื่องที่กำหนดไว้แล้วนำผลการศึกษาเสนอต่อที่ประชุมใหญ่ เพื่อหาข้อสรุปมาพิจารณาปรับปรุงการปฏิบัติงาน การประชุมและสัมมนาจึงเป็นการพัฒนาบุคลากรอย่างหนึ่งที่ทำให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รับความรู้และประสบการณ์แปลกใหม่

การสัมมนาทางวิชาการ เป็นการร่วมประชุมเพื่อศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่กำหนดไว้ โดยผู้เข้าร่วมประชุม ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและประสบการณ์ความรู้ในปัญหาต่างๆมากกว่ามุ่งในด้านทฤษฎี หรือหลักการศึกษาโดยตรงก่อน แบ่งกลุ่มศึกษาเรื่องที่กำหนด จะมีวิทยากรมาให้ความรู้พื้นฐานที่ได้ศึกษาค้นคว้ามาอย่างดี ดังนั้น การสัมมนาจึงเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาบุคลากรอย่างยิ่ง

3. การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop)

การอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นการประชุมเพื่อปรึกษาหรือเพื่อแก้ปัญหา ระหว่างผู้มีประสบการณ์ในงานนั้นมาแล้ว และมีความสนใจที่จะแก้ปัญหานั้นร่วมกัน โดยก่อนจะมีกิจกรรมดังกล่าว ผู้เข้าร่วมประชุมจะเข้ารับฟังการบรรยายโดยวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิมีความรู้และประสบการณ์ในเรื่องนั้นๆก่อน การอบรมเชิงปฏิบัติการจึงเป็นการประชุมหรือ

อบรมเข้ม โดยจะเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ความเข้าใจทักษะในด้านวิชาการและด้านปฏิบัติอย่างแท้จริง จึงถือว่าเป็นวิธีการพัฒนาบุคลากรที่มีประโยชน์อีกวิธีหนึ่ง

4. การศึกษาต่อ (Upgrading)

การศึกษาต่อ เป็นการพัฒนาบุคลากรโดยผู้ศึกษามีโอกาสได้เพิ่มพูนความรู้ทักษะและประสบการณ์จากการศึกษา ทำให้มีความมั่นใจในการปฏิบัติงานมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นการเพิ่มขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรอีกด้วย ดังนั้นหากมีโอกาสและไม่ขัดกับระเบียบปฏิบัติของทางราชการแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนควรจะให้การสนับสนุนและส่งเสริมให้บุคลากรให้โรงเรียนได้ศึกษาต่อ ซึ่งในปัจจุบันจะมีหลายรูปแบบ เช่น การเรียนการสอนโดยระบบทางไกล การจัดอบรมบุคลากร

5. การศึกษาดูงาน (Field Trips)

การศึกษาดูงานเป็นการพาบุคลากรในหน่วยงาน ไปศึกษาดูกิจกรรมหรือการปฏิบัติงานของหน่วยงานอื่นที่เห็นว่าเป็นแบบอย่างที่ดี และเป็นประโยชน์ต่อการทำงานของบุคลากรใหม่ในหน่วยงานของตน ไม่ว่าจะเป็นการดูงานภายในประเทศหรือนอกประเทศ การพาบุคลากรในหน่วยงาน ไปศึกษาดูงานจะช่วยให้บุคลากรได้รับความรู้และประสบการณ์ในการทำงาน และได้เทคนิคใหม่ๆ ที่จะก่อให้เกิดแนวคิดที่จะนำมาปรับปรุงงานในหน้าที่ของตนเองให้ดีและพัฒนาให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งเป็นการพัฒนาและสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรในหน่วยงานของตนเองอีกทางหนึ่ง

6. การมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียน (Participation)

การที่ผู้บริหารได้มอบหมายให้บุคลากรในหน่วยงานมีส่วนร่วมในการบริหารงานในโรงเรียนก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะพัฒนาบุคลากร ในหน่วยงานของตนเอง นอกจากนี้ยังเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้บุคลากรด้วย เช่น แต่งตั้งให้เป็นหัวหน้าในแผนงาน โรงเรียนหรือหัวหน้างานใดงานหนึ่งในโรงเรียน ซึ่งจะทำให้บุคลากรได้พัฒนาการทำงานของตนเองด้วยตัวเอง

จากกระบวนการการพัฒนาครูที่กล่าวมา สรุปได้ว่าการพัฒนาครูมิได้หลายรูปแบบ เช่น การฝึกอบรม การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน และการมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียน การพัฒนาครูเป็นกระบวนการพัฒนาศักยภาพของครูภายในหน่วยงาน เพื่อให้สามารถปฏิบัติหน้าที่อยู่ในความรับผิดชอบอย่างมีประสิทธิภาพและนำไปสู่ความเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายของการพัฒนาบุคลากรนั้นก็เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้เพียงพอที่จะปฏิบัติงานในหน้าที่นั้น ได้อย่างเหมาะสม มีทัศนคติที่ดีต่องานซึ่งจะช่วย

ให้การปฏิบัติหน้าที่ในฐานะเป็นองค์ประกอบขององค์การให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผลักการในการพัฒนาครูให้มีประสิทธิภาพนั้น ต้องหาวิธีที่หลากหลายในการดำเนินการพัฒนา การพัฒนาครูซึ่งมีหลายรูปแบบ เช่น การฝึกอบรม การสัมมนา การอบรมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน และการมีส่วนร่วมในการบริหาร โรงเรียน โดยการสร้างขวัญ กำลังใจให้กับบุคคลให้มีความรักความเป็นเจ้าของเป็นส่วนหนึ่ง ในหน่วยงาน อันที่จะพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในงานที่จะต้องปฏิบัติ ตามที่มอบหมายให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

กลยุทธ์การพัฒนาครู

1. การสนทนากลุ่ม (Focus Groups)

การสนทนากลุ่ม (Focus Groups) เป็นเทคนิคอันหนึ่งในการวิจัยเชิงคุณภาพเป็นวิธีการวิจัยเพื่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับจิตใจและพฤติกรรมของมนุษย์ รวมทั้งปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมนั้น ๆ และยังทำให้ทราบถึงปฏิกิริยาของบุคคลที่มีต่อสิ่งเร้า อันจะเป็นข้อมูลเพื่อไปดำเนินการวิจัยเชิงปริมาณต่อไป การวิจัยแบบสนทนากลุ่มนี้มีลักษณะเป็นการพูดแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างกว้างขวางและเป็นอิสระในหัวข้อที่กำหนดให้ของกลุ่มบุคคลที่ได้รับการเลือกสรร ซึ่งมักจะมีจำนวนไม่เกิน 10 คน โดยในทางปฏิบัติจริง 8 คน กำลังเหมาะสม ในวงการสนทนานั้นจะมีพิธีกร (Moderator) เป็นผู้ดำเนินการสนทนาให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระที่ต้องการ และเป็นไปตามขั้นตอนที่กำหนดสาระจากการสนทนากลุ่มจะมีการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์อักษรและอยู่ในเทปบันทึกเสียงเพื่อนำไปวิเคราะห์หาข้อสรุปของหัวข้อวิจัยนั้น

ประเภทของการสนทนากลุ่ม

1. การสนทนากลุ่มเพื่อสำรวจหาข้อมูล เป็นการศึกษาสิ่งที่ไม่เคยทราบมาก่อน
2. การสนทนากลุ่มเพื่อบำบัดรักษา เป็นการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในการช่วยแก้ปัญหาชีวิตแก่กันและกัน
3. การสนทนากลุ่มเพื่อหาทัศนคติต่อปรากฏการณ์
4. การสนทนากลุ่มเพื่อการประเมินผลในการปฏิบัติงานต่าง ๆ

องค์ประกอบของการสนทนากลุ่ม

1. สิ่งแรกที่ต้องทำในเรื่องของการสนทนากลุ่มคือ การกำหนดเรื่องที่จะทำการ

2. กำหนดตัวแปรหรือตัวบ่งชี้ที่คาดว่าจะเกี่ยวข้องจากเรื่องที่ทำการศึกษา เพื่อนำมาสร้างเป็นคู่มือนำการสนทนา

3. คู่มือนำสนทนา จากตัวแปรที่กำหนดไว้ นักวิจัยจะนำมาเรียบเรียงหรือจำแนกเป็นข้อย่อย จัดลำดับ ผูกเป็นเรื่องราวนำการสนทนาให้เป็นขั้นตอนและสละสลวย เป็นลำดับความคิด

4. บุคลากรในการจัดสนทนากลุ่มมีดังนี้

4.1 พิธีกร เป็นผู้นำและกำกับการสนทนาของกลุ่มให้เป็นไปตามแนวทางหัวข้อการวิจัย โดยให้ได้ข้อมูลที่แท้จริงและมากที่สุดในเวลาที่กำหนด

4.2 ผู้จัดการบันทึก เป็นผู้จัดบันทึกคำสนทนาโดยย่อของกลุ่มทั้งหมด

4.3 เจ้าหน้าที่บริการทั่วไป เป็นบุคคลที่คอยเอื้ออำนวยและให้ความสะดวกแก่ผู้ที่อยู่ในกลุ่มขณะดำเนินการสนทนา

5. แบบคัดเลือกผู้เข้าร่วมกลุ่ม การจัดกลุ่มพยายามที่จะให้ได้บุคคลซึ่งมีบุคลิกลักษณะและภูมิหลังใกล้เคียงกัน จึงจำเป็นต้องมีการเลือกบุคคลเพื่อเข้าร่วมสนทนากลุ่ม

6. สถานที่ที่จะจัดสนทนากลุ่ม ควรมีการกำหนดและจัดเตรียมสถานที่ที่จะทำกลุ่มสนทนาให้เหมาะสม นั่นคือ สงบเงียบ มีบรรยากาศดี แดดไม่ร้อน อากาศถ่ายเทได้สะดวก และจะต้องไปมาสะดวก ผู้ที่จะเข้าร่วมกลุ่มสนทนาจะต้องรู้จักดีทุกคน

7. อุปกรณ์บันทึกข้อมูล ต้องจัดเตรียมอุปกรณ์ให้ครบถ้วนทั้งกระดาษจดบันทึกและเครื่องอุปกรณ์ในการบันทึกเสียง

8. อุปกรณ์เสริมการสนทนา เช่น เครื่องดื่ม ของขบเคี้ยว รูปภาพ เอกสารสิ่งพิมพ์ สิ่งของเหล่านี้จะช่วยให้บรรยากาศในการสนทนาร่ารื่นดีขึ้น

9. การนัดหมายและการคัดเลือกผู้เข้าร่วมการสนทนา จะต้องนัดหมายและชี้แจงในเรื่องที่จะมีการจัดสนทนากลุ่มให้ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกได้เข้าใจในเบื้องต้นเสียก่อน เช่น หัวเรื่องที่จะสนทนาวัตถุประสงค์ของการสนทนาตลอดจนวัน – เวลา ที่จะมีการสนทนา

10. สิ่งของเพื่อสมนาคุณผู้เข้าร่วมสนทนา เป็นการขอบคุณที่ทุกท่านได้สละเวลาการทำงานมาร่วมคุยและแลกเปลี่ยนความคิด

การดำเนินการสนทนากลุ่ม

เมื่อสมาชิกกลุ่มมาพร้อมกันแล้ว พิธีกรก็เริ่มการสนทนาโดยสร้างความอบอุ่นเป็นกันเองเริ่มจากคำถามอุ่นเครื่องทั่ว ๆ ไปแล้วจึงนำเข้าสู่คำถามที่ได้กำหนดไว้ ในขณะที่พิธีกรและผู้ร่วมสนทนากำลังสนทนากัน เจ้าหน้าที่บันทึกการสนทนา ก็จะจับบันทึกตามไปด้วย

ประกอบกับต้องจดบันทึกเสียงการสนทนาไว้ด้วย เมื่อการสนทนาสิ้นสุดแล้ว พิธีกรจะต้องนำ การพูด ไปสู่ความคิดเห็นหรือความรู้สึกของผู้ร่วมกลุ่มต่อการสนทนาครั้งนั้นว่า ชอบหรือไม่ ชอบ บรรยากาศในกลุ่มเป็นอย่างไรผู้เข้าเขียนรายงานสรุปความคิดเห็นของพิธีกรต่อการจัด ประชุมกลุ่มนี้

การประมวลผลและวิเคราะห์ผล

ข้อมูลดิบที่ได้จากการสนทนากลุ่มจะถูกบันทึกอยู่ในแบบจดบันทึกรายงานการ สนทนา มีวนเทปบันทึกเสียง และรายงานสรุปผลการสนทนา การถอดเทปจะถอดเป็นลายลักษณ์อักษรทุกคำพูด แล้วจัดทำเป็นบทการสนทนาประกอบด้วยข้อมูลที่ได้จากแบบบันทึก รายงานการสนทนาแล้ววิเคราะห์สาระจากบทสนทนานั้น เมื่อผู้วิเคราะห์มีความคิดเห็นในการ แปลผลไม่ตรงกันและกลับไปฟังรายละเอียดจากเทปเพื่อความกระจ่างในการเขียนรายงาน ผล การศึกษาเสนอแยกตามหัวเรื่องที่ศึกษาทั้งหมด กล่าวโดย สรุปถึงทัศนคติของกลุ่มที่มีต่อเรื่อง นั้น แล้วยกคำพูดมาประกอบเพื่ออ้างอิง ส่วนในหัวข้ออื่น ๆ ก็คล้ายคลึงกับรายงานการวิจัยเชิง ปริมาณ

เครื่องมือในการสนทนากลุ่ม

เครื่องมือที่สำคัญในการสนทนากลุ่ม คือ คำถาม หรือ ประเด็นคำถาม ซึ่งคำถาม หรือประเด็นคำถามที่ใช้ในการสนทนานั้นขึ้นอยู่กับคำถามในการวิจัยว่า ต้องการทราบข้อมูล ใดๆ โดยในการสนทนากลุ่มนั้นสามารถกำหนดประเด็นคำถามหรือแนวคำถามได้ 2 ลักษณะ คือ

1. แนวคำถามแบบมีโครงสร้าง คือ รายการประเด็นคำถามที่จะสนทนาเป็น ปลายเปิดทั้งหมด พร้อมทั้งทำรายการสำหรับซัก (กรณีติดพัน) สำหรับแต่ละข้อ
2. แนวคำถามแบบไม่มีโครงสร้าง คือ ทำเฉพาะรายการประเด็นเป็นข้อ ๆ และ สั้น ๆ ของสิ่งที่จะถามเท่านั้น ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปของคำถามและไม่มีการละเอียดสำหรับ ซักต่อซึ่งในกรณีนี้ เหมาะสมสำหรับผู้ดำเนินการสนทนาที่มีประสบการณ์ มีความรู้ความเข้าใจ ในประเด็นต่าง ๆ ของเรื่องที่เป็นหัวข้อในการสนทนาเป็นอย่างดี

โดยทั่วไป การสนทนากลุ่มมักใช้แนวคำถามอย่างมีเค้าโครงเป็นเครื่องมือในการ สนทนากลุ่ม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์หรือวิธีการของแต่ละโครงการ และแนวคำถามในการ สนทนานั้นจะต้องเป็นแนวคำถามที่ผ่านการทดลองใช้มาก่อนที่จะนำมาใช้จริง เพื่อทดสอบว่า แนวคำถามที่สร้างขึ้นนั้นมีความชัดเจนและครอบคลุมเพียงพอแล้ว ในการสร้างแนวคำถาม ควรมีการจัดลำดับหัวข้อต่าง ๆ ของการสนทนา เพื่อให้ตรวจสอบว่าคำถามต่าง ๆ ที่ใช้นั้น

ครอบคลุมวัตถุประสงค์ในการทำวิจัยอย่างเพียงพอ หรือไม่ หัวข้อคำถามนั้นควรเป็นหัวข้อหลัก ๆ และมีไม่มากเกินไป จนทำให้การสนทนาเยิ่นเย้อ และขาดข้อมูลหลักของการสนทนาไป และก่อนจะเริ่มเข้าสู่ประเด็นคำถาม ถ้าได้มีการใช้คำถามอุ่นเครื่องซึ่งเป็นคำถามทั่ว ๆ ไปที่อาจไม่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ของการศึกษา ก็จะช่วยให้เกิดบรรยากาศของความเป็นกันเองมากขึ้น คำถามนี้ควรต้องมีการจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า ก็จะช่วยให้เกิดบรรยากาศของความเป็นกันเองมากขึ้น คำถามนี้ควรต้องมีการจัดเตรียมไว้ล่วงหน้า คำถามอุ่นเครื่องนี้อาจเกี่ยวกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนหรือหมู่บ้านก็ได้ เช่น ผลผลิตของไร่นาในฤดูนี้ ประเพณีที่ชุมชนกำลังเตรียมจัดอยู่ ฯลฯ ซึ่งสามารถยืดหยุ่นได้ตามสถานการณ์และความลึกซึ้งของข้อมูลที่กำลังดำเนินการสนทนาอยู่หรือกรณีที่ได้ประเด็นคำถามเพิ่มเติมจากสมาชิกกลุ่ม ซึ่งผู้ดำเนินการสนทนาไม่ได้คาดคิดไว้ก่อน และอยู่นอกเหนือแนวคำถามที่เตรียมไว้ แต่ผู้ร่วมสนทนาได้พูดคุยไปถึงซึ่งเป็นประเด็นคำถามและข้อมูลที่มีประโยชน์และมีคุณค่าต่องานวิจัยนั้น กรณีเช่นนี้ผู้ดำเนินการสนทนาก็สามารถนำประเด็นดังกล่าวมาสนทนาต่อไปได้ รวมทั้งสามารถเพิ่มเป็นแนวคำถามที่จะใช้พูดคุยกับกลุ่มอื่น ๆ ต่อไปได้อีกด้วย

สถานที่และระยะเวลา

สถานที่ที่จะใช้สำหรับการจัดสนทนากลุ่มนั้นนับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากสถานที่ที่มีผลอย่างยิ่งต่อบรรยากาศของการพูดคุย ซึ่งมีผลกระทบไปถึงคุณภาพของข้อมูลที่ได้จากการพูดคุยด้วยกล่าวคือ ถ้าสมาชิกในกลุ่มพูดคุยอยู่ในบรรยากาศที่ไม่มีการรบกวนเป็นสัดส่วนเฉพาะ ก็จะทำให้เกิดสมาธิที่ดีในการพูดคุย รวมทั้งสามารถติดตามเรื่องราวที่กำลังพูดคุยได้โดยตลอดต่อเนื่อง ดังนั้น สถานที่ในการสนทนากลุ่มควรเป็นสถานที่ที่สงบเงียบ ไม่พลุกพล่าน มีความสะดวกสบายพอสมควร ที่เอื้ออำนวยให้บรรยากาศการพูดคุยเป็นไปด้วยดี ไม่อึดอัด และไม่ทำลายสมาธิของกลุ่ม สำหรับระยะเวลาที่ใช้ในการพูดคุยนั้น โดยทั่วไปจะประมาณ 2 ชั่วโมง

สรุปได้ว่า การสนทนากลุ่มไม่ใช่เป็นการประชุมกลุ่ม หรือการอภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) หรือ การแก้ปัญหาด้วยกลุ่ม เพราะไม่ได้ต้องการการตัดสินใจร่วมกันของกลุ่ม คุณภาพของข้อมูลขึ้นอยู่กับกลุ่มว่า มีความเป็นกันเอง อยากจะพูดจากัน อยากร่วมแสดงความคิดเห็น และไม่มีผู้ใดผูกขาดการพูดหรือมีท่าทางใช้อำนาจเหนือความคิดผู้ใด ฯลฯ และ สิ่งที่สำคัญที่สุดคือ ความสามารถและประสบการณ์ของผู้ดำเนินการสนทนากลุ่ม ว่าสามารถจัดการให้ทุกคนในกลุ่มเกิดความกระตือรือร้นอยากพูดคุย และดำเนินไปอย่างราบรื่น สนุกสนาน เวลาผ่านไปอย่างไม่เบื่อหน่าย รวมทั้งได้เนื้อหาข้อมูลครบถ้วนตามที่ต้องการ วิธีการสนทนา

เก็บข้อมูลสนามไม่มีรูปแบบผิดถูกที่ตายตัว และไม่มีคำถาม วิธีถามใด ๆ ที่เป็นมาตรฐาน ผู้ดำเนินการสนทนาต้องค้นหาวิธีการที่เหมาะสมสำหรับตนเองและปรับให้เข้ากับสถานการณ์ สนามต่าง ๆ

1. การอบรมเชิงปฏิบัติการ

ความหมายความสำคัญของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ประชุม โปธิกุล (2549 : 5-6) ได้ให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการว่า หมายถึง การที่บุคคลตั้งแต่ 10 – 25 คน ซึ่งมีความสนใจหรือมีปัญหาที่ต้องร่วมกันแก้ไขได้มาปรึกษาหารือ ศึกษาค้นคว้าหรือวิเคราะห์เพื่อแก้ปัญหา เพื่อเพิ่มพูนประสิทธิภาพในการทำงาน หรือเพื่อให้มีความรู้กว้างขวางขึ้น

ธีรยุทธ์ หล่อเลิศรัตน์ (2543 : 657-658) ได้ให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการว่า “เป็นวิธีการฝึกอบรมที่เริ่มมีผู้นิยมใช้มากขึ้น โดยผู้เข้าประชุมมาปฏิบัติการจะมีประมาณ 10-25 คน มีความสนใจหรือมีปัญหาในการปฏิบัติงานที่คล้ายคลึงกันมาร่วมกันศึกษาวิเคราะห์หาทางแก้ไขปัญหา หรือร่วมกันทดลองหาวิธีการปฏิบัติใหม่ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้และทักษะในการทำงาน โดยการดำเนินการจะต้องจัดเตรียมโครงการ วิทยากร ข้อมูล รวมทั้งสถานที่วัสดุที่จำเป็นและสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ ไว้ให้พร้อม และผู้เข้าร่วมประชุมปฏิบัติการทุกคนต้องมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง”

นนทวัฒน์ สุขผล (2543 : 31) ได้ให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการว่า “เป็นรูปแบบการฝึกอบรมที่ส่งเสริมให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดการเรียนรู้ทั้งทางด้านทฤษฎี และด้านปฏิบัติ สามารถนำสิ่งที่ได้รับไปปฏิบัติงานในสถานการณ์จริงที่ผู้เข้ารับการอบรมปฏิบัติอยู่ โดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติจริงร่วมกัน เป็นกลุ่มย่อย ๆ มากกว่าปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่หรือรายบุคคล เน้นการมีส่วนร่วม การมีอิสระในการคิดและการปฏิบัติร่วมกันของผู้เข้าร่วมอบรม ควรจัดสถานที่การอบรมเป็นวงกลมหรือสี่เหลี่ยม ใช้เวลาประมาณ 1-1.30 ชั่วโมง”

ประวิต เอรารวรรณ์ (2545 : 3-147) ได้ให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการว่า “หมายถึง กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของบุคคลอย่างมีระบบ โดยเริ่มจากการให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้ว จึงให้ลงมือปฏิบัติจริง เพื่อให้บุคคลนั้นเกิดทักษะในการปฏิบัติงาน ร่วมกันแก้ไขข้อขัดข้องในการปฏิบัติงานตลอดจนกำหนดแนวทางในการปฏิบัติงานและปรับปรุงงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น”

สมคิด บางโม (2548 : 93) ได้ให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการว่า หมายถึง การฝึกอบรมที่ผู้รับการฝึกอบรมได้ปฏิบัติจริง โดยทั่วไปจะมีการบรรยายให้ความรู้พื้นฐานก่อนแล้วจึงให้ลงมือปฏิบัติ อาจเป็นการฝึกใช้เครื่องมือใหม่ ๆ ประชุมเพื่อช่วยสร้างคู่มือหรือประชุมเพื่อสร้างอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น การปฏิบัตินิยมให้ร่วมกันเป็นกลุ่มย่อย ๆ มากกว่าการปฏิบัติเป็นกลุ่มใหญ่”

จันทร์ธานี สงวนนาม (2548 : 55) ได้ให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการว่า “มักใช้กับการฝึกอบรมกลุ่มบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีความสนใจในปัญหาเดียวกัน มาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกันและแสดงวิธีปฏิบัติงานอย่างละเอียดคล้ายการทำแบบฝึกหัด หรือเป็นการอบรมในภาพปฏิบัติภายหลังจากที่ผู้เข้ารับการอบรมได้ฟังบรรยายในภาคทฤษฎีแล้ว เพื่อช่วยให้การฝึกอบรมบรรลุวัตถุประสงค์ได้มากขึ้น เทคนิคการอบรมเชิงปฏิบัติการเหมาะสมสำหรับทุกสถานการณ์ที่เห็นว่าผู้เข้ารับการอบรมจะมีความเข้าใจในหลักการต่าง ๆ ได้มากขึ้น หากได้มีการปฏิบัติทดลองด้วยตนเอง โดยมีผู้เชี่ยวชาญหรือชำนาญการในเรื่องนั้น ๆ เป็นผู้อาศัยคอยให้ความช่วยเหลือ หรือประสานงานเหมาะสมสำหรับการใช้การฝึกอบรมระยะสั้น ๆ และเมื่อการอบรมเชิงปฏิบัติการสิ้นสุดลง ฝ่ายดำเนินการอบรมย่อมได้ผลงานจากการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการนั้นตามเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่กำหนด”

วิจิตร อาวะกุล (2549 : 94) ได้ให้ความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการว่าเป็นเทคนิคการประชุมที่ต้องการให้ผู้เข้ารับการอบรมเกิดประสบการณ์ และเน้นหนักไปในการนำไปใช้ไปปฏิบัติมากกว่าการพูดสัมมนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือบรรยาย จากความหมายที่กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) คือ เทคนิคการประชุมที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เข้ารับการอบรมที่มีความสนใจร่วมกันในเรื่องใดเรื่องหนึ่งได้มาร่วมกันพัฒนาความรู้ ทักษะ และประสบการณ์โดยการฝึกปฏิบัติจริง

วัตถุประสงค์ของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

1. เพื่อทำความเข้าใจปัญหา
2. เพื่อสำรวจปัญหา
3. เพื่อพยายามหาข้อแก้ไขปัญหา
4. เพื่อศึกษาปัญหาด้วยการสอบถาม
5. เพื่อพิจารณาสำรวจปัญหาที่เกิดขึ้น
6. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคคล
7. เพื่อส่งเสริมการศึกษารวมถึงการแก้ปัญหาและคิดค้นวิธีการต่างๆ

จากความสำคัญดังกล่าว การอบรมเชิงปฏิบัติการจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ควรจัดขึ้นองค์กร
อย่างต่อเนื่อง

สมศักดิ์ คงเที่ยง และอัญชลี โพธิ์ทอง (2548 : 133) กล่าวว่าไว้ว่า การฝึกอบรม
หรือการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นการจัดสภาพการเรียนรู้ที่คำนึงถึงความสามารถของพนักงาน
ในองค์กร โดยมีจุดมุ่งหมาย คือ การสร้างประโยชน์แก่องค์กร ดังนั้น การฝึกอบรมหรือการ
อบรมเชิงปฏิบัติการจึงมุ่งไปที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมบุคคลเป็นสำคัญ เปลี่ยนให้เรียนรู้สิ่ง
ใหม่ให้สามารถมีทักษะในการทำงานใหม่ ๆ นั้นได้ การอบรมเชิงปฏิบัติการมีลักษณะเป็น
ระบบ

ประโยชน์ของการประชุมปฏิบัติการ

วิชชุดา หุ่นวิไล (2548 : 239) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประชุมปฏิบัติการ
แบบมีส่วนร่วมไว้ ดังนี้

1. การประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมช่วยให้ระบบวิธีการปฏิบัติงานมี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงขึ้น การติดต่อประสานงาน ความสนใจในการปฏิบัติงานและ
จิตใจใฝ่งานดีขึ้นสามารถนำเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ มาช่วยแก้ปัญหาในการปฏิบัติงานจนเกิด
ประสิทธิภาพ
2. การประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เป็นวิธีการทำให้เกิดการประหยัดทั้ง
ด้านวัสดุอุปกรณ์และงบประมาณเพราะการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมทำให้การ
ปฏิบัติงานได้พัฒนาทักษะชำนาญงานมากขึ้นการทำงานมีความผิดพลาดน้อยลง
3. การประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ทำให้ลดเวลาในการเรียนงานน้อยลง
เมื่อบุคลากรจะเริ่มปฏิบัติงานจะมีการแนะนำก่อน บุคลากรที่ได้รับการแนะนำมีความชำนาญ
แล้วจะสามารถปฏิบัติงานได้ทันทีและได้ผลดี ประหยัดเวลากว่าใช้บุคลากรที่ปฏิบัติงานและ
เรียนงานไปด้วยในเวลาเดียวกัน
4. ช่วยลดภาระหน้าที่ของผู้บังคับบัญชา ซึ่งไม่ต้องเสียเวลามาชี้แจงสั่งสอนใน
งานที่สั่งและการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมยังช่วยลดการทำงานล่วงเวลาน้อยลง เพราะ
การที่จะทำงานล่วงเวลานั้นเกิดจากความล่าช้า ไม่คล่องและไม่เข้าใจในการทำงานเป็น
ส่วนมาก
5. เป็นการแนะแนวทางในการก้าวหน้าของบุคคล กระตุ้นเตือนผู้ปฏิบัติงาน
นึกถึงความก้าวหน้าในตำแหน่งหน้าที่การงานด้วยการเพิ่มพูนความรู้ ความสามารถและทักษะ
รู้งาน โดยการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

ประชุม โปชิตกุล (2549 : 5-6) ได้กล่าวถึงประโยชน์ของการประชุมปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมดังนี้

1. ผู้เข้าประชุมได้รับประสบการณ์ตรง
2. ผู้เข้าประชุมมีส่วนร่วมในกิจกรรมมาก
3. ผู้เข้าประชุมได้แสดงออกถึงความคิดสร้างสรรค์และความท้าทายกับ

กลุ่มอื่น ๆ ผู้เข้าประชุมได้แนวทางในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานในหน่วยงานของตนในการเลือกใช้การประชุมปฏิบัติการ (Workshop) ในการแก้ปัญหาหรือพัฒนางานนั้นให้พิจารณาจากกรณีดังต่อไปนี้

1. กรณีต้องวินิจฉัยสำรวจและหาแนวทางในการแก้ปัญหาในการทำงาน
2. เมื่อต้องการศึกษากรณีอื่น ๆ ให้ลึกซึ้ง
3. เมื่อต้องการวางแผนไว้เพื่อกิจกรรมในอนาคต
4. เมื่อต้องการสร้างรูปแบบหรือแบบเรียน เช่น คู่มือการอบรม คู่มือใน

กิจกรรมต่าง ๆ

5. เมื่อต้องการสร้างปรัชญาในการทำงานขององค์กร
6. เมื่อต้องการประชุมระดับหัวหน้างานเพื่อปรึกษาหารือในการศึกษา

ประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง

ข้อดีของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

ข้อดีของการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) คือ เปิดโอกาสให้แต่ละคนมีส่วนร่วมได้มากให้กลุ่มได้มีโอกาสกำหนดเป้าหมายและวิธีการได้เอง (สำนักงานคณะกรรมการ

การศึกษาแห่งชาติ (2548 : 29) ได้เสนอข้อดีของการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) ไว้ดังนี้

1. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับความรู้และได้ฝึกทักษะตามขั้นตอนกระบวนการทำงานที่ต้องกลับไปปฏิบัติจริง
2. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้รับฟังข้อเสนอแนะจากผู้เข้ารับการอบรมด้วยกันและจากวิทยากรทำให้สามารถปรับปรุงการทำงานให้ได้ผลดียิ่งขึ้น
3. ผู้เข้ารับการฝึกอบรมมีความมั่นใจที่จะนำความรู้ไปปฏิบัติจริง
4. สร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างผู้เข้ารับการฝึกอบรมด้วยกันและวิทยากร
5. สร้างบรรยากาศในความร่วมมือการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

กล่าวโดยสรุป การอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นกิจกรรมหรือกลยุทธ์ที่ผู้บริหารสถานศึกษาสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบุคลากรในหน่วยงานเพื่อปรับปรุงพัฒนา ให้บุคลากรเกิดความรู้ความเข้าใจ ตลอดจนมีความมั่นใจในการปฏิบัติงาน เป็นกิจกรรมที่สร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคลากรในหน่วยงาน สร้างบรรยากาศในการพัฒนางานได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกลุ่มที่มีจุดมุ่งหมาย ความสนใจร่วมกันมาแลกเปลี่ยนความรู้หรือรับฟังความคิดเห็นของผู้มีความรู้ ทดลองฝึกปฏิบัติจริงจนได้ผลการปฏิบัติงานบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมายที่วางไว้ร่วมกันให้บังเกิดผลต่อผู้เรียน ซึ่งเป็นผลผลิตหลักของหน่วยงานเป็นสำคัญ

การนิเทศติดตาม

ได้มีนักการศึกษาได้ให้ความหมายของการนิเทศติดตามผลไว้ดังต่อไปนี้ การนิเทศ มาจากคำภาษาอังกฤษว่า Supervision ซึ่งหมายถึงการให้ความช่วยเหลือ ให้คำปรึกษา ให้คำแนะนำและปรับปรุง ในพจนานุกรม หมายถึง การชี้แจง การแสดง และการจำแนก

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (2547 : 27) กล่าวว่า การนิเทศติดตามผล หมายถึง การนิเทศโดยบุคลากรภายในโรงเรียนเอง ผู้นิเทศอาจเป็นหัวหน้าสถานศึกษา ผู้ช่วยหัวหน้าสถานศึกษา หัวหน้าหมวดวิชา หรือคณะกรรมการนิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนที่ได้รับการแต่งตั้งขึ้น โดยประกอบด้วย ผู้บริหาร หัวหน้าหมวดวิชา ครูอาวุโส และครูที่มีความสามารถในการสอนผู้นิเทศการศึกษาภายในโรงเรียนจะต้องจัดกิจกรรมนิเทศต่างๆ เพื่อช่วยให้ครูปรับปรุงการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพขึ้น

กฤษณะ ชานุม (2548 : 39) ได้สรุปความหมายว่า การนิเทศติดตามผล หมายถึง กระบวนการทำงานร่วมกันของบุคลากรในโรงเรียน เพื่อพัฒนาช่วยเหลือและปรับปรุงประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนของครูให้มีคุณภาพสูงสุด รวมทั้งการสร้างขวัญและกำลังใจเกิดการยอมรับซึ่งกันและกัน ครูมีความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพ อันจะส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน นักเรียนเกิดคุณภาพ ได้มาตรฐาน มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตรงตามความต้องการของชุมชนและสังคม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2548 : 51) ให้ความหมายของการนิเทศติดตามผลว่า การนิเทศติดตามผล หมายถึง การส่งเสริม สนับสนุน หรือให้ความช่วยเหลือครูในโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จในการปฏิบัติงานตามภารกิจหลัก คือ การสอน หรือการ

เสริมสร้างพัฒนาการของนักเรียนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์ และสังคม ให้เต็มตามวัยและตามศักยภาพ โดยความร่วมมือของบุคลากรในโรงเรียน

ลิขิต บุญอุก (2549 : 32) สรุปว่า การนิเทศติดตามผล หมายถึง กิจกรรม กระบวนการที่ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันจัดขึ้น เพื่อพัฒนาการปฏิบัติงานของครูในทุกด้าน รวมทั้งให้ครูเกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพและสัมฤทธิ์สูงสุดในการเรียนของนักเรียน

ประโยชน์การนิเทศ กำกับติดตาม

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2548 : 84) ได้อธิบายถึงประโยชน์การติดตาม กำกับดูแล ไว้ว่าการติดตาม กำกับดูแลย่อมก่อให้เกิดประโยชน์หลายประการทั้งด้านตัวบุคคลผลงานและการปฏิบัติประโยชน์ต่อบุคคลถ้ามีการติดตาม กำกับ ดูแล อย่างเหมาะสมจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานตื่นตัวมีความรู้ความเข้าใจในงานชัดเจนยิ่งขึ้น มีความรับผิดชอบงานพร้อมที่จะรับการตรวจสอบและชี้แจงงานในหน้าที่ของตนเอง ได้นอกจากนี้ยังทราบถึงระดับความรู้ความสามารถข้อคิดเห็นขวัญและกำลังใจของผู้ปฏิบัติงานทำให้เกิดความรู้สึกรู้สึกผูกพันกับเพื่อร่วมงานและงานที่รับผิดชอบประโยชน์ต่องาน การตรวจสอบความก้าวหน้าของงานตามกำหนดเวลา สามารถช่วย แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถปรับเปลี่ยนได้ทันทั้งที่การติดตาม กำกับดูแล ทำให้งานมีประสิทธิภาพมากขึ้นประโยชน์ต่อการปฏิบัติการตรวจสอบงานช่วยให้ผู้ปฏิบัติงานตื่นตัว ใฝ่หาเทคนิคและวิธีการใหม่ ๆ ในการปฏิบัติงานมาใช้อยู่เสมอ ในกรณีที่ผู้ปฏิบัติเกิดสงสัยไม่แน่ใจ ผู้ติดตามกำกับ ดูแล ก็จะให้คำแนะนำสามารถดำเนินงานต่อไปได้โดยไม่เสียเวลา

ปัญหาอุปสรรคที่ควรคำนึงในการติดตาม กำกับ ดูแล

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2548 : 84) นอกเหนือจากที่กล่าวถึงมาแล้วในส่วนของความหมาย วิธีการกิจกรรม และประโยชน์ของการติดตาม กำกับ ดูแล แล้วสิ่งที่จะต้องทราบและคำนึงถึงในการติดตาม กำกับ ดูแล นั้นก็มีความจำเป็นต้องศึกษา เพราะว่าแม้ผู้บริหารจะมีความรู้ความสามารถเพียงใดก็ตาม หากไม่กระตือรือร้นต่อการติดตาม กำกับดูแล อย่างเสมอต้นเสมอปลายอาจมีปัญหาได้ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2548 : 85) ได้นำเสนอปัญหาที่พบอยู่เสมอในการติดตาม กำกับ ดูแล ไว้ได้แก่

1. การจัดระบบงาน ผู้บริหารอาจจะละเลยปล่อยให้ผู้ปฏิบัติลงมือปฏิบัติไปพลางก่อน โดยตั้งใจจะติดตามหรือแก้ไขภายหลัง แต่ด้วยเหตุใดก็ตามระบบงานไม่ได้ถูกนำมาพัฒนาให้เหมาะสมยิ่งขึ้นแต่อย่างใดทำให้มีปัญหาในการติดต่อประสานงาน งานซ้ำซ้อนก้าว

ถ่ายกันต่างคนต่างทำเจ้าหน้าที่แต่ละคนรับช่วงงานกันไม่ได้การติดตามภายหลังก็เพียงแต่รับทราบปัญหาหรือแก้ไขได้บางจุดเท่านั้น ไม่ได้มีการปรับปรุงแก้ไขทั้งระบบ

2. การให้ความสำคัญของงาน ผู้บริหารต้องสนใจงานทุกด้านมีการติดตามกำกับดูแล ทุกงานอย่างเท่าเทียมกัน ผู้บริหารบางคนมักให้ความสำคัญเฉพาะเรื่องที่ตนรู้หรือเรื่องที่ตนชอบ ทำให้หน่วยงานไม่ก้าวหน้าหรืออาจมีปัญหาด้านบุคลากรด้วย

3. เครื่องมือและเทคนิคการกำกับงาน ในการดำเนินงานบางลักษณะจำเป็นต้องใช้เครื่องมือหรือเทคนิคในการติดตามกำกับงาน จึงต้องพิจารณาเลือกใช้เครื่องมือหรือเทคนิคที่เหมาะสมกับงาน เพราะบางงานหากขาดเครื่องมือในการติดตาม กำกับความสำเร็จจะไม่เกิดขึ้น

4. ความร่วมมือจากผู้ปฏิบัติงาน ผู้ปฏิบัติงานบางคนอาจเห็นว่าการติดตามกำกับ ดูแลงานเป็นเรื่องยุ่งเหยิง ต้องเสียเวลาเสียอารมณ์ ไม่คุ้มกับงานที่ได้หรือบางคนอาจไม่เลื่อมใสผู้บริหารจึงไม่ให้ความร่วมมือ

5. มาตรฐานของงาน การติดตามกำกับดูแลงานจำเป็นต้องมีเกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นตัวกำหนดด้วย การที่ผู้บริหารไม่มีมาตรฐานของงานเป็นหลักในการติดตามกำกับดูแลแต่ติดตามกำกับ ดูแล ตามความพอใจของตนโดยอาจเคร่งครัดกับเรื่องที่ไม่สำคัญและปล่อยปละละเลยเรื่องที่สำคัญอาจทำให้งานเสียหายได้มาก

สรุปได้ว่า การนิเทศติดตามผล หมายถึง การดำเนินการให้การช่วยเหลือ แนะนำ ส่งเสริม สนับสนุน ครูในโรงเรียนเพื่อให้ครูเกิดความรู้ความเข้าใจและสามารถดำเนินงาน ปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้วางไว้ รวมทั้งมีการติดตาม ผลการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ แก้ปัญหาได้อย่างทันที่ ทำให้ครูสามารถ ปรับปรุงการสอนของตนให้มีประสิทธิภาพขึ้น นักเรียนเกิดคุณภาพ ได้มาตรฐาน มีคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ตามที่โรงเรียนและชุมชนนั้นๆ ต้องการ

สื่อการเรียนการสอน

1. ความหมาย ความสำคัญ และประเภทของสื่อ

การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประสบการณ์ให้กับเด็ก ปัจจุบันนี้ที่จะขาดไม่ได้ก็คือ สื่อประกอบการจัดกิจกรรม เพราะสื่อมี บทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ เจตคติ ค่านิยม รวมทั้งทักษะต่างๆ การเลือกใช้สื่อที่เหมาะสม และมี

ประสิทธิภาพรวมทั้งต้องรู้จักวิธีการเก็บรักษาสื่อสำหรับเนื้อหาในตอนนี้มีสาระที่น่าสนใจดังนี้

ความหมายของสื่อ

สื่อ หมายถึง สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นตัวกลางที่ผู้เลี้ยงดูเด็กนำมาช่วยในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะคิด ค่านิยม หรือทักษะที่ ตนมีไปสู่เด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเด็กเกิดการเรียนรู้ตาม จุดมุ่งหมายได้ดีที่สุด

ความสำคัญของสื่อ

1. เป็นเครื่องมือส่งเสริมเด็กให้กล้าแสดงออกและเกิดการเรียนรู้ อย่างมีประสิทธิภาพ

ประสิทธิภาพ

2. เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะคิด ค่านิยม หรือทักษะของผู้สอน ไปสู่ผู้เรียน

3. เป็นเครื่องมือเร้าความสนใจของเด็ก ให้ติดตามเรื่องราวด้วยความสนใจ และไม่เกิดความรู้สึกว่าเป็นการ “เรียน”

4. เป็นเครื่องมือทำสิ่งที่เป็นนามธรรมให้เป็นรูปธรรม และผู้เรียน ได้รับประสบการณ์ตรงทำให้จำได้นาน

ประเภทของสื่อ สื่อการสอนแบ่งได้ 3 ประเภทคือ

1. สื่อการสอนประเภทวัสดุ
2. สื่อการสอนประเภทอุปกรณ์
3. สื่อการสอนประเภทวิธีการ

อย่างไรก็ดีสื่อการสอนดังกล่าวแม้จะสามารถถ่ายทอดความรู้ ประสบการณ์ ทักษะคิด แนวคิด และทักษะในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพตามจุดมุ่งหมาย แต่การจะใช้สื่อการสอนสำหรับเด็ก ปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องคำนึงถึงความเหมาะสม กับจุดมุ่งหมายและเนื้อหาสาระ การสอนที่สำคัญที่สุดก็คือ ต้องให้เหมาะสมกับลักษณะและความสามารถหรือพัฒนาการด้าน ร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และจิตใจของเด็กปฐมวัย อีกทั้งยังต้องเน้นให้เด็กเป็นศูนย์กลาง ได้ฝึกปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด

2. การวางแผนการผลิตสื่อ ขั้นตอน วิธีการ

หลักการผลิตสื่อการสอน

1. ต้องออกแบบให้ตรงกับจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับผู้เรียน
2. ผลิตโดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะนำไปใช้งาน

3. สามารถนำไปใช้ได้ง่าย วิธีการใช้ไม่ยุ่งยาก มีคู่มือประกอบการใช้งาน
4. การสื่อบางประเภทไม่จำเป็นต้องแสดงรายละเอียดมากนัก
5. คำนึงถึงความประหยัดทั้งงบประมาณและเวลาให้เหมาะสม

การสร้างสื่อการเรียนการสอน

การสร้างสื่อการเรียนการสอน จะต้องทำด้วยความรอบคอบ และคำนึงถึงวิธีการของระบบ (System Approach) เพราะว่าสื่อการสอนที่ดีแต่ละชนิดย่อมต้องมีวัตถุประสงค์ที่หวังผลชัดเจนและมีประสิทธิภาพ และยังต้องผ่านการทดสอบ และประเมินสื่อ ก่อนที่จะนำไปใช้หรือเผยแพร่ ดังนั้นในขั้นตอนของการสร้างสื่อจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง ซึ่งวิธีการดังต่อไปนี้

1. ศึกษาหลักสูตรและผู้เรียน เพื่อให้ทราบถึงรายละเอียดของสาระในรายวิชาที่กำหนดในหลักสูตรว่า เนื้อหาทั้งหมดเป็นอย่างไร ระดับใด ควรใช้เวลาในการสอนเท่าไร ผู้เรียนมีความรู้พื้นฐานเพียงใด ความพร้อมของผู้เรียนเป็นอย่างไรนอกจากนี้อาจต้องศึกษาประสบการณ์การสอนวิชานั้นๆ ของตนเอง หรือผู้สอนคนอื่นๆ เพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการสอนต่อไป

2. กำหนดจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม หรือจุดประสงค์อื่น ๆ ที่สามารถวัดได้ว่า ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แล้วหรือไม่ การกำหนดจุดประสงค์นั้นผู้ออกแบบอาจกำหนดวัตถุประสงค์เฉพาะเองเพื่อให้ผลสุดท้ายเกิดผลลัพธ์เป็นไปตามวัตถุประสงค์ทั่วไป ที่กำหนดไว้ในหลักสูตร เพื่อให้ผู้เรียนได้รับความรู้สอดคล้องกับมาตรฐานความรู้ (Academic Content Standard) มาตรฐานความสามารถ (Performance Standard) มาตรฐานกระบวนการ (Procedural Standard) และมาตรฐานความรู้ที่เป็นองค์รวม (Declarative Standard)

3. เรียบเรียงจุดประสงค์เชิงพฤติกรรม และคำถามนำร่องของวัตถุประสงค์ เพื่อให้การเรียนรู้มีความต่อเนื่องและเสริมซึ่งกันและกัน

4. วิเคราะห์เนื้อหาจัดเป็นแผนภูมิข่ายงาน โดยอาศัยวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมและคำถามนำร่องที่จัดทำไว้นามาประกอบในการวิเคราะห์จัดเรียงเนื้อหาวิชาให้มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันและเสริมซึ่งกันและกันโดยการจัดเรียงหัวเรื่องในรูปแผนภูมิข่ายงานที่สมบูรณ์ แสดงลำดับก่อนหลังของหัวเรื่องต่างๆ พร้อมทั้งลำดับทางตรรกของเนื้อหาที่สมบูรณ์ด้วย

5. จัดชอยเนื้อหาเป็นส่วนย่อย การชอยเนื้อหาออกเป็นหน่วยย่อยที่มีความสมบูรณ์ในแต่ละหน่วยย่อยพอสมควร จะทำให้สร้างสื่อได้เฉพาะเจาะจงมากขึ้นและผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ชัดเจนมากขึ้น โดยไม่สับสนหรือขาดตอน

6. สร้างสื่อตามเนื้อหาที่กำหนด

6.1 ส่วนหลัก (Set Frame) เป็นข้อมูลส่วนที่เป็นสื่อที่ผู้เรียนสามารถจะเรียนรู้ในเรื่องต่าง ๆ ที่ไม่เคยรู้มาก่อน

6.2 ส่วนแบบฝึกหัดหรือกิจกรรม (Practice Frame) เป็นกรอบที่จะให้ผู้เรียนได้ฝึกหัดข้อมูลที่ได้จากส่วนหลักหรือทำกิจกรรมที่เสริมความเข้าใจมากขึ้น

6.3 ส่วนทดสอบหรือส่งท้าย (Terminal Frame) เป็นส่วนทดสอบโดยผู้เรียนจะต้องนำความรู้ความเข้าใจจากส่วนหลักมาตอบ

6.4 ส่วนเสริม (Subterminal Frame) เป็นส่วนที่จะแก้ไขความเข้าใจผิดจากส่วนส่งท้าย เป็นส่วน ที่จะเสริมความเข้าใจให้ถูกต้องยิ่งขึ้น

7. ตรวจสอบความเรียบร้อยของสื่อ แก้ไขปรับปรุงบางจุดที่บกพร่อง

8. ทดสอบบทเรียนกับผู้เรียนเป้าหมาย เพื่อตรวจสอบว่าเป็นไปตามเป้าหมายหรือไม่ เพียงใด ถ้าจำเป็นต้องปรับปรุงก็ควรแก้ไขก่อนนำไปใช้จริง

9. ทดสอบกับผู้เรียนเป้าหมาย

10. ติดตามผลการเรียนของผู้เรียนเป้าหมาย เป็นปัจจัยที่จำเป็นมากเพราะจะทำให้ทราบผลการเรียนจากกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เป็นไปตามที่คาดหวังไว้อย่างไร มีจุดอ่อนหรือข้อบกพร่อง หรือประเด็นที่ควรแก้ไขอย่างไรควรติดตามรวบรวมไว้เป็นข้อมูลในการพัฒนาสื่อนี้ให้ดีขึ้นต่อไป

หลักการโดยทั่วไปในการสร้างสื่อ นวัตกรรม ควรประกอบด้วย ขั้นตอน

ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวคิด หลักการ ทฤษฎี เกี่ยวกับสื่อ นวัตกรรมประเภทนั้น ๆ
2. วิเคราะห์เนื้อหา กลุ่มสาระการเรียนรู้ ที่จะนำมาสร้างสื่อ นวัตกรรม อย่างเป็นระบบ เป็นหมวดหมู่
3. ลงมือสร้างหรือผลิตสื่อ นวัตกรรม ตามหลักการในข้อ 1
4. หาคุณภาพหรือประสิทธิภาพของสื่อ นวัตกรรม จากผู้เชี่ยวชาญ และสื่อ นวัตกรรมบางประเภทต้องมีการทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยจริง
5. ปรับปรุงคุณภาพหรือพัฒนาคุณภาพของสื่อ นวัตกรรม

3. ปฏิบัติการผลิตสื่อการเรียนรู้เพื่อการเรียนการสอน

การอบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตสื่อการเรียนรู้ให้ครูปฐมวัย สังกัดเทศบาลตำบลเป็อยน้อย

นายเชวงศักดิ์ เสนาวงษ์ ตำแหน่ง ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนบ้านวังหินเก่าคำ ให้ความรู้ด้านการผลิตสื่อการเรียนรู้ที่พัฒนาตามอารมณ์จิตใจของเด็กปฐมวัย และการผลิตสื่อต่าง ๆ และลงมือปฏิบัติ โดยครูผู้ดูแลเด็กสังกัดเทศบาลตำบลเป็อยน้อยเป็นผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการการผลิตสื่อการเรียนรู้ระดับปฐมวัย ณ หอประชุมเทศบาลตำบลเป็อยน้อย วันที่ 20 - 21 ธันวาคม 2556

4. การประเมินผล

การประเมินผลสื่อการเรียนรู้

ทุกวันนี้สื่อการเรียนรู้มีบทบาทสูงในสังคมการศึกษา ทั้งในและนอกระบบการศึกษา ประเทศยิ่งเจริญเทคโนโลยียิ่งก้าวหน้า สื่อการศึกษาซึ่งมีมาชนิดและรูปแบบ ประสิทธิภาพของสื่อการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งซึ่งช่วยให้การสื่อสารการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว และสามารถตอบสนองความต้องการที่หลากหลายของบุคคลในสังคม สื่อที่มีประสิทธิภาพสูงย่อมจะยังผลสูง การวัด และการประเมินผลสื่อการเรียนรู้เป็นการประเมินผลเป็นกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ช่วยชี้ศักยภาพ และประสิทธิภาพของสื่อว่าสื่อไหน ทำหน้าที่ตามที่วัตถุประสงค์กำหนดได้แค่ไหน ระดับใด กระบวนการนี้เองนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขสื่อให้มีศักยภาพในระดับมาตรฐาน

การสำรวจเกี่ยวกับการนำสื่อการเรียนรู้ที่มีได้ผ่านการวัดและประเมินผลไปใช้มีขึ้นอยู่เสมอ ๆ เพื่อเตือนสติ เมื่อเร็วนี้ ๆ ในปี พ.ศ. 1990 Rothe (อ้างอิงใน Nichols Randall G., Robinson, Rhonda S. and Wilgmann, Betar, 1993) กล่าวว่าครูที่พิจารณาประสิทธิภาพสื่อ และเทคนิค การผลิตสื่อมีน้อยมาก จากการศึกษาของ Komoski ในปี 1974 (Komoski, 1974) พบว่า วัสดุการสอนเพียงร้อยละ 1 เท่านั้นที่ได้รับการประเมินผลหนึ่งครั้ง หรือมากกว่าเพื่อปรับปรุงสื่อ เมื่อเวลาล่วงเลยมาเกือบ 20 ปี คิดหวังกันว่าการประเมินผลสื่อ เพื่อให้ได้สื่อที่มีคุณภาพสูงน่าจะมีขึ้นมาก แต่จากการศึกษาของ Rothe มิได้ยืนยันว่าความหวังนี้เป็นจริง อันที่จริงโดยอุดมการณ์แล้ว สื่อการเรียนรู้ทุกชิ้น จะต้องได้รับการประเมินผล และปรับปรุงจนมีมาตรฐานดีตามที่กำหนดก่อนที่จะนำออกใช้ เพื่อเป็นการประกันและให้ความมั่นใจแก่ผู้ใช้สื่อว่าสื่อนั้นมีศักยภาพสามารถทำงานได้ตามที่กำหนด

ภายใต้เงื่อนไขที่เหมาะสมสำหรับผู้ใช้กลุ่มเป้าหมายเฉพาะหนึ่ง ๆ การประเมินผลที่จะทำ
หน้าที่ข้างต้นได้ น่าจะเป็นการประเมินผลที่ใช้การวัดการประเมินผลแบบอิงเกณฑ์ เพื่อให้ได้
มาตรฐานตามเกณฑ์ที่กำหนด (Criterion – base Standards) ในที่นี้ จะเสนอแนะวิธีการวัดและ
ประเมินผลสื่อการเรียนการสอนแบบอิงเกณฑ์ อันเป็นวิธีที่นำไปสู่การพิจารณาปรับปรุงสื่อ
อย่างมีระบบ

การประเมินผลสื่อการเรียนการสอน

การประเมินผลสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การวัดผลสื่อการเรียนการ
สอนมาตีความหมาย (Interpretation) และตัดสินคุณค่า (Value Judgment) เพื่อที่จะรู้ว่า สื่อนั้น
ทำหน้าที่ตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ได้แค่ไหน มีคุณภาพดีหรือไม่เพียงใด มีลักษณะถูกต้อง
ตามที่ต้องการ หรือไม่ประการใด จะเห็นว่า การประเมินผลสื่อการเรียนการสอน กระทำได้โดย
การพิจารณาข้อมูลที่ได้ จากการวัดผลสื่อ นั้นเทียบกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ข้อมูลที่ได้จาก
การวัดผลซึ่งมีความสำคัญ การวัดผลจึงต้องกระทำอย่างมีหลักการเหตุผล และเป็นระบบ
เพื่อที่จะได้ข้อมูลที่เที่ยงตรง สามารถบอกศักยภาพของสื่อ ได้ถูกต้องตรงตามความเป็นจริงเพื่อ
ประโยชน์ของการประเมินผลสื่ออย่างเที่ยงตรงต่อไป

การวัดผลสื่อการเรียนการสอน หมายถึง การกำหนดตัวเลข หรือสัญลักษณ์
อย่างมี กฎเกณฑ์ให้กับสื่อการเรียนการสอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวัดและประเมินผลสื่อการเรียนการสอนมีหลายรูปแบบ
ผู้กระทำการวัดและประเมินผลอาจเลือกใช้ตามความเหมาะสม ที่นิยมกันมากได้แก่
แบบทดสอบ แบบสังเกต แบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เป็นต้น

การวัดและการประเมินผลสื่อการเรียนการสอน

ในที่นี้จะกล่าวถึงการวัด และการประเมินผลสื่อการเรียนการสอนที่มีขั้นตอน
การตรวจสอบที่พิถีพิถันเพื่อให้ได้สื่อที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ในเบื้องต้น การตรวจสอบแบ่ง
ออกได้เป็นสองส่วนใหญ่ คือ การตรวจสอบ โครงสร้างภายในสื่อ (Structural) และการ
ตรวจสอบคุณภาพสื่อ (Qualitative) ดังจะได้กล่าวรายละเอียดการตรวจสอบทั้งสองส่วน
ตามลำดับต่อไปนี้

ขั้น 1 การตรวจสอบโครงสร้างภายในสื่อ (Structural Basis)

การตรวจสอบในขั้นนี้เป็นการตรวจสอบสิ่งที่ปรากฏในสื่อ ซึ่งสามารถสัมผัส
ได้ด้วยประสาทสัมผัส ตา หู จมูก ลิ้น และกาย ถ้าส่วนที่ปรากฏนั้นมีลักษณะชัดเจน ง่าย

และสะดวกแก่การรับรู้ สื่อนั้นเป็นสื่อที่มีศักยภาพสูงในการสื่อสาร การตรวจสอบที่สำคัญใน
 ขั้นตอนนี้ประกอบด้วยสองส่วน คือ ลักษณะสื่อ และเนื้อหาสาระในสื่อ

1. ลักษณะสื่อ

ปัจจัยหลักที่มีผลต่อการผลิตสื่อให้มีลักษณะต่าง ๆ คือ ลักษณะเฉพาะตาม
 ประเภทของสื่อ การออกแบบ เทคนิควิธีและความงาม ดังนั้น ในการตรวจสอบลักษณะสื่อ ผู้
 ตรวจสอบจะมุ่งตรวจสอบทั้งสี่ประเด็นข้างต้นเป็นหลัก

1.1 ลักษณะเฉพาะตามประเภทของสื่อ

สื่อแต่ละประเภทมีลักษณะ และคุณสมบัติเฉพาะ สื่อการเรียนการสอนบาง
 ประเภทจะทำหน้าที่เพียงให้สาระข้อมูล บางประเภทจะให้ทั้งสาระ และกำหนดให้ผู้เรียน
 ตอบสนองด้วยสื่อบางประเภท เช่น สื่อสำหรับการศึกษารายบุคคล สื่อที่เสนอเนื้อหาสาระ
 ข้อมูลอาจเสนอได้หลายรูปแบบ ซึ่งอาจจะให้ความเป็นรูปธรรม หรือนามธรรมมากขึ้น
 แตกต่างกัน ที่เป็นรูปธรรมมากที่สุด คือ ของจริง ซึ่งอาจเปิดโอกาสให้บุคคลใช้ประสาทสัมผัส
 สัมผัสได้มากกว่าสื่ออื่น ที่มีความเป็นรูปแบบรองลงมา ได้แก่ ของตัวอย่าง ของ
 จำลอง เป็นต้น สื่อบางชนิดให้สาระเป็นรายละเอียดมาก บางชนิดให้น้อย บางชนิดให้แต่
 หัวข้อ เช่น แผ่นโปสเตอร์ สื่อบางประเภทสื่อสารด้วยการดู บางประเภทสื่อสารทางเสียง หรือ
 บางประเภทสื่อสารด้วยการสัมผัส ดมกลิ่น หรือลิ้มรส เช่น การสื่อสารด้วยภาพ ซึ่งมีหลาย
 ชนิด ตั้งแต่สื่อประเภทกราฟฟิกอย่างง่ายไปจนถึงภาพเหมือนจริง สื่อประเภทกราฟฟิกนั้นต้อง
 เสนอความคิดหลักเพียงความคิดเดียว ภาพก็มีหลายชนิด ภาพ 2 มิติ หรือ ภาพ 3 มิติ ภาพ
 อาจจะอยู่นิ่งหรือเคลื่อนไหวช้า-เร็ว บางชนิดเป็นลายเส้น รายละเอียดน้อย เช่น ภาพการ์ตูน
 ซึ่งต่างจากภาพเหมือนจริงที่ให้รายละเอียดมาก เป็นต้น รูปแบบของเสนอภาพนั้น อาจจะ
 เสนอภาพหลายภาพพร้อมกัน (Simultaneous Images หรือ Multi-images) หรือ อาจจะเสนอ
 ภาพทีละภาพต่อเนื่องกัน (Sequential Images) เหล่านี้เป็นต้น ลักษณะที่แตกต่างกันนี้ย่อมให้
 คุณค่าแตกต่างกัน

จะเห็นว่าในปัจจุบันสื่อแต่ละประเภทมีความหลากหลายในรูปแบบส่วน
 หนึ่ง เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีและของวิธีการสอน การประยุกต์ใช้
 เทคโนโลยีใหม่ และทฤษฎีการเรียนรู้ที่นำมาเน้นใหม่ เช่น การประยุกต์ใช้ทฤษฎี
 จิตวิทยาพุทธิปัญญา (Cognitive Psychology) ในการเรียนการสอน ทำให้สื่อการเรียนการสอน
 แต่ละประเภทมีมากรูปแบบอันนำมาซึ่งประโยชน์ต่อการสื่อสาร เช่น บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วย
 สอน (CAI) ซึ่งแต่เดิมได้ประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาพฤติกรรมในการสร้างบทเรียน (Behavioral

Psychology) CAI นั้นมีลักษณะเป็นบทเรียนสำเร็จรูป แต่ในปัจจุบันการประยุกต์ใช้ทฤษฎีจิตวิทยาพุทธิปัญญา (Cognitive Psychology) ทำให้เกิด CAI ในลักษณะของเกม (Games) สถานการณ์จำลอง (Simulation) และโปรแกรมปัญญาประดิษฐ์ต่าง ๆ (Artificial Intelligence) แต่อย่างไรก็ตามถึงแม้สื่อการเรียนการสอนจะมีรูปแบบที่หลากหลาย สื่อที่ผลิตก็จะต้องคงลักษณะเฉพาะตามประเภทสื่อไว้ได้

ดังนั้นในการตรวจสอบสื่อ ผู้ตรวจสอบจะต้องพิจารณาความถูกต้องของลักษณะสื่อทั้งแต่ละองค์ประกอบ และโดยส่วนรวมในอันที่จะนำไปสู่การทำงานที่สมบูรณ์ตามศักยภาพของสื่อแต่ละประเภท และตามวัตถุประสงค์ของการผลิตสื่อ

1.2 มาตรฐานการออกแบบ (Design Standards)

การออกแบบสื่อการเรียนการสอนเป็นการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ด้วยการนำส่วนประกอบต่าง ๆ ตามประเภทของสื่อ และองค์ประกอบการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องมาพิจารณาเพื่อประโยชน์ของการสื่อสารตามความคาดหมาย องค์ประกอบการเรียนการสอนที่เกี่ยวข้องในที่นี่ได้แก่ จิตวิทยาการเรียนรู้เฉพาะกลุ่มเป้าหมาย หลักการสอน กระบวนการสื่อสาร และลักษณะเฉพาะเรื่องเป็นต้น การออกแบบสื่อที่ดีจะต้องช่วยทำให้การสื่อสารคลุมเครือและสับสนจนเป็นอุปสรรคต่อการสื่อความเข้าใจ ดังนั้น ในการตรวจสอบสื่อในขั้นนี้ สิ่งที่ผู้ตรวจสอบจะต้องพิจารณา คือ การชี้ หรือแสดงสาระสำคัญตามที่ต้องการได้อย่างน่าสนใจ กระชับ และได้ใจความสำคัญตามที่ต้องการ ได้อย่างน่าสนใจ กระชับ และได้ใจความครบถ้วน มีความเหมาะสมกับการจัดการเรียนการสอน หรือการฝึกอบรม เช่น จำนวนเวลาเรียน จำนวนบุคคลผู้ใช้สื่อ เป็นต้น มีความน่าสนใจ ตื่นหู ตื่นตา ไร่ใจ และน่าเชื่อถือ อนึ่ง หากสื่อนั้นมีกิจกรรมหรือตัวอย่างประกอบ กิจกรรมจะต้องสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และเนื้อหาสาระ ทั้งกิจกรรมและตัวอย่างต้องสามารถจุด และตรึงความสนใจของกลุ่มเป้าหมายได้ตลอดเวลา และนำไปสู่การขยาย หรือเสริมสาระที่ต้องการเรียนรู้ให้กระจำชัดแต่ถ้าสื่อนี้เป็นวัสดุกราฟิกก็จะต้องเป็นการออกแบบที่ล่งตัว มีความสมดุลในตัว

นอกจากนี้ ในบางครั้งอาจใช้การออกแบบแก้ไขข้อจำกัด หรือข้อเสียเปรียบของลักษณะเฉพาะบางประการของสื่อ แต่การกระทำเช่นนี้ จำเป็นต้องมีผลงานวิจัยรองรับ ตัวอย่างเช่น โปรแกรมการสอนด้วยไมโครคอมพิวเตอร์ (Microcomputer-based Instructional Program) ซึ่งเป็นบทเรียนสำเร็จรูปรายบุคคล ตามปกติบทเรียนลักษณะนี้ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนใช้เวลาเรียนนานเท่าไรก็ได้ แต่นักวิจัยกลุ่มหนึ่งอันประกอบด้วย Belland, Tatlor, Canelos, Dwyer and Bake (1985) ตั้งประเด็นสงสัยว่า การให้ผู้เรียนมีโอกาสใช้เวลาเรียนนาน

เท่าไรก็ได้ นั่นอาจจะเป็นผลทำให้ผู้เรียนไม่ตั้งใจเรียน ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปแล้วว่า ความตั้งใจเรียนเป็นปัจจัยสำคัญในการเรียนรู้ คณะวิจัยจึงได้ทำการวิจัยโดยกำหนดเวลาเรียน ในโปรแกรมการสอนด้วยไมโครคอมพิวเตอร์ ซึ่งการกำหนดเวลาเรียนในบทเรียน และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ที่สามารถกำหนดเวลาเรียนสำเร็จรูปรายบุคคลได้เป็นอย่างดี งานวิจัยในลักษณะนี้จะช่วยนำออกแบบสื่อให้มีความมั่นใจในการตัดสินใจเลือกใช้สื่อที่ พิสูจน์แล้วว่ามีประสิทธิภาพในการออกแบบ

1.3 มาตรฐานทางเทคนิควิธี (Technical Standards)

เทคนิควิธีการเสนอสื่อ เป็นปัจจัยสำคัญอีกปัจจัยหนึ่งที่ช่วยให้สื่อมีความ น่าสนใจ และสามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ ที่สำคัญประการหนึ่งที่ควรเน้นในที่นี้คือ เทคนิควิธีการใช้สื่อการเรียนการสอน ต้องเป็นเทคนิควิธีการทางการศึกษา กล่าวคือ เป็น เทคนิควิธีการที่ช่วยให้การเสนอสาระเป็นไปได้อย่างชัดเจน ไม่คลุมเครือ หรือไม่ซ่อนเร้น สาระเพื่อให้เกิดการเดา ในด้านการนำเสนอเนื้อหาสาระ ผู้ตรวจสอบควรจะได้พิจารณาถึง รูปแบบการนำเสนอ การนำเสนอต้องน่าสนใจ ตื่นหู ตื่นตา ในกรณีที่มีการเปรียบเทียบต้อง สามารถชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างและความเหมือน ก่อให้เกิดความเข้าใจง่าย มีความกระชับ และสามารถสรุปกินความได้ครบถ้วนถูกต้องตามที่วัตถุประสงค์กำหนด อีกทั้งเป็นเทคนิควิธีที่ ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความรู้ลึกเป็นจริงเป็นจังส่วนในด้านการใช้สื่อ ควรเป็นเทคนิควิธีที่ช่วยให้มี ความคล่องตัวในการใช้ ใช้ง่าย และมีความปลอดภัย

1.4 มาตรฐานความงาม (Aesthetic Standards)

สื่อการเรียนการสอนจะต้องมีความงามตามลักษณะและประเภทของสื่อ ต้องมีความประณีต เรียบร้อย และน่าจับต้อง สิ่งเหล่านี้เกิดจากการออกแบบ และการผลิต ด้วยคุณภาพสูง ความงามของสื่อเกิดจากการออกแบบที่ลงตัว และการขจัดสิ่งที่ไม่เรียบร้อยซึ่ง อาจจะเป็นสิ่งรบกวนในกระบวนการสื่อสาร ที่เรียกว่า Noise สิ่งที่ไม่เรียบร้อยนี้ก่อให้เกิด ความไม่ชัดเจนขึ้นได้ ที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ สื่อที่ดีต้องมีความงามตามวัฒนธรรมไทย ต้องไม่มีส่วนใดของสื่อที่กระทบกระเทือนต่อวิถีชีวิต วิถีสังคม และวัฒนธรรมไทย นอกจากนี้สื่อต้องมีความงามเหมาะสมกับวัยรุ่นกลุ่มเป้าหมาย

ผู้ตรวจสอบลักษณะสื่อการเรียนการสอน

ผู้ที่ทำหน้าที่ตรวจสอบสื่อในขั้นนี้ได้ดีที่สุด คือ นักโสตทัศนศึกษา หรือ นักเทคโนโลยีการศึกษาซึ่งถือว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการเรียนการสอน ในการตรวจสอบสื่อ ขั้นหนึ่งๆ ควรมีจำนวนผู้เชี่ยวชาญอย่างน้อย 3 คน โดยใช้ฟอร์มการตรวจสอบเฉพาะ

ประเภทสื่อ อาจจะมีการแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติมได้ นำผลการตรวจสอบมาประเมินผลรวมกัน เพื่อชี้แนะการปรับปรุงหรือการดำเนินการเพื่อตรวจสอบเนื้อหาสาระในขั้นต่อไป

2. เนื้อหาสาระ

เนื้อหาสาระที่ปรากฏในสื่อการเรียนการสอนนั้น ผู้ผลิตสื่อได้บรรจุลงในสื่อ โดยผ่านการวิเคราะห์เนื้อหา การออกแบบและการใช้เทคนิควิธีการดำเนินการเพื่อเสนอสาระ ให้ปรากฏตามลักษณะประเภทของสื่อ เนื้อหาที่ปรากฏในสื่อจะต้องครบถ้วนและถูกต้อง ความถูกต้องนี้จะถูกต้องตามเนื้อหาสาระจริง ซึ่งอาจบอกขนาด ปริมาณ และหรือเวลา เป็นต้น สาระหรือมโนทัศน์ที่สำคัญต้องปรากฏอย่างชัดเจน อีกทั้งต้องมีลำดับของการเสนอเนื้อหา สาระที่ก่อให้เกิดความเข้าใจง่าย ไม่สับสน หรือวุ่น การยกตัวอย่าง และหรือการกำหนด กิจกรรมต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ และช่วยสนับสนุนเนื้อหาสาระให้มีความกระชับ และน่าสนใจ

ผู้ตรวจสอบเนื้อหาสาระ

ในการตรวจสอบเนื้อหาสาระที่ปรากฏในสื่อ ผู้ตรวจสอบได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาสาระเฉพาะ และครูผู้สอนกลุ่มเป้าหมายเป็นจำนวนอย่างน้อย 3 คน กระทำการตรวจสอบโดยใช้แบบฟอร์มการตรวจสอบเนื้อหาเป็นหลัก แสดงความเห็นเพื่อการปรับปรุงในส่วนที่ควรปรับปรุง หรือให้ความเห็นชอบเพื่อดำเนินการต่อไป

เมื่อผู้ตรวจสอบทั้งสองกลุ่มให้ข้อมูลจากการพิจารณาลักษณะสื่อ และเนื้อหาสาระในสื่อการเรียนการสอนแล้ว ทำให้ทราบว่าจำเป็นต้องมีการปรับปรุงสื่อหรือไม่ อย่างไร หากพบที่มีความจำเป็นต้องมีการปรับปรุงที่จุดใด ก็ต้องมีการปรับปรุงที่จุดนั้น และจุดที่มีผลกระทบอันเกิดจากการปรับปรุง หลังจากการปรับปรุงแล้วจะต้องมีการตรวจสอบตามมาเป็นวงจรเช่นนี้ จนกระทั่งผู้เชี่ยวชาญเห็นว่า โครงสร้างภายในของสื่อมีมาตรฐานดีพอ การประเมินผลเพื่อปรับปรุงนี้คือ Formative Evaluation สื่อที่ผ่านการประเมินผลในขั้นนี้ จะไปสู่กระบวนการขั้นที่ 2 ต่อไป

ขั้น 2 การตรวจสอบคุณภาพสื่อ (Qualitative Basis)

เนื่องจากสื่อที่ตรวจสอบเป็นสื่อการเรียนการสอน การตรวจสอบในขั้นนี้จึงเป็นการตรวจสอบประสิทธิภาพของสื่อ ตรวจสอบการทำงานของสื่อว่า เมื่อใช้สื่อร่วมกับผู้เรียน เป้าหมายผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ข้อใดบ้าง ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้หรือไม่ ควรจะต้องมีการปรับปรุงสื่อหรือไม่ อย่างไร ในการตรวจสอบประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน มีผู้เสนอแนะวิธีการประเมินผลและได้ปฏิบัติกันมาหลายวิธี ในที่นี้ผู้เขียนจะ

กล่าวถึงการวัด และประเมินผลสื่อการเรียนการสอนที่ เน้นความหมายของคุณภาพสื่อที่การ บรรลุวัตถุประสงค์ทุกข้อในระดับมาตรฐาน เป็นวิธีการที่ให้ความสำคัญแก่ทุกวัตถุประสงค์ เท่ากัน ดังนั้น ในการตรวจสอบ ผู้ตรวจสอบจะพิจารณาข้อมูลที่ได้จากการวัดผลในทุก วัตถุประสงค์ วัตถุประสงค์ใดที่ผลการวัดแสดงว่ายังไม่บรรลุในระดับมาตรฐานที่กำหนด ก็ จะต้องพิจารณาปรับปรุงสื่อในส่วนนั้น การพิจารณาปรับปรุงต้องพิจารณาทุกอย่างที่เกี่ยวข้อง เช่น การออกแบบเนื้อหาสาระ รูปแบบการเสนอเนื้อหาสาระกิจกรรมการเรียนการสอน (ถ้ามี) ความยากง่ายของภาษา หรือภาพที่ใช้สื่อสาร ตัวอย่างประกอบแบบทดสอบเพื่อการวัดผลใน ส่วนนั้น ๆ ลักษณะกลุ่มเป้าหมาย หรือแม้กระทั่งวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้งในส่วนนั้น ๆ ลักษณะกลุ่มเป้าหมาย หรือแม้กระทั่ง วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้งในส่วนของเนื้อหาสาระ และเกณฑ์ เป็นต้น จะเห็นว่า การวัด และการประเมินผลด้วยวิธีนี้ นอกจากจะให้ความสำคัญ แก่ทุกวัตถุประสงค์เท่ากันแล้ว ยังเป็นการชี้จุด หรือส่วนที่ควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข เป็น การทำงานอย่างมีระบบ โอกาสที่จะ ได้พัฒนาสื่อที่มีคุณภาพมาตรฐานสูงย่อมเป็นไปได้โดยไม่ ยาก

วิธีการตรวจสอบคุณภาพสื่อการเรียนการสอน โดยปกติจะดำเนินการ โดยการ ทดลองใช้สื่อกับตัวแทนกลุ่มเป้าหมายในสภาพการณ์จริงปกติ ซึ่งแบ่งการดำเนินการออกเป็น 3 ขั้นตอน คือ ก) การทดสอบหนึ่งต่อหนึ่ง ข) การทดสอบกลุ่มเล็ก และ ค) การทดสอบกลุ่ม ใหญ่ ดังจะได้กล่าวถึงรายละเอียดต่อไป อนึ่งก่อนการทดลองใช้สื่อ ผู้ตรวจสอบต้องจัดเตรียม เครื่องมือ และตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย

เครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบคุณภาพสื่อการเรียนการสอน ที่นิยมใช้กันมากมี

2 แบบ คือ

1. แบบทดสอบ

แบบทดสอบ ที่ใช้ในที่นี่ เป็นแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ควร เป็นแบบทดสอบที่มีความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) สูง และสามารถวัดได้ตามเกณฑ์ที่ กำหนดในแต่ละจุดประสงค์ โดยทั่วไปการพัฒนาแบบทดสอบมีขั้นตอนดังนี้

1.1 กำหนดจำนวนข้อของแบบทดสอบ

1.2 พิจารณากำหนดน้ำหนักวัตถุประสงค์แต่ละข้อของการพัฒนาสื่อ แล้ว

คำนวณจำนวนข้อทดสอบสำหรับวัตถุประสงค์แต่ละข้อ

1.3 สร้างข้อสอบตามจำนวนที่กำหนดไว้ในข้อ 1.2 โดยสามารถวัดตามเกณฑ์ที่กำหนดได้ในวัตถุประสงค์แต่ละข้อ โดยปกติควรจะสร้างข้อสอบสำหรับวัดแต่ละวัตถุประสงค์ให้มีจำนวนข้ออย่างน้อยที่สุดเป็น 2 เท่าของจำนวนข้อสอบที่ต้องการเพื่อการคัดเลือกข้อที่เหมาะสมหลังจากที่ได้นำไปทดลองใช้และวิเคราะห์ข้อสอบ

1.4 พิจารณาตรวจเพื่อความถูกต้องและการแก้ไขปรับปรุงแบบทดสอบโดยผู้เชี่ยวชาญสร้างแบบทดสอบ

1.5 นำแบบทดสอบไปทดลองใช้กับตัวแทนกลุ่มเป้าหมายที่มีความรู้เรื่องเนื้อหาในสื่อแล้ว

1.6 วิเคราะห์แบบทดสอบโดยตรวจค่าความเชื่อมั่น ความตรงเชิงเนื้อหา และค่าความยากง่าย

1.7 คัดเลือกข้อสอบให้มีจำนวนข้อตามความต้องการ และสามารถวัดตามเกณฑ์กำหนดสำหรับแต่ละวัตถุประสงค์

2. แบบสังเกต

ในระหว่างการทดลองใช้สื่อ ผู้ตรวจสอบควรจะสังเกตและบันทึกการแสดงของสื่อ และพฤติกรรมการใช้สื่อในการเรียนการสอนของผู้ใช้ เพื่อประโยชน์ในการปรับปรุง สิ่งสำคัญที่ควรสังเกต และบันทึกไว้เป็นรายการในแบบสังเกต คือ

2.1 ความสามารถเข้าใจได้ง่าย (Understandable)

2.2 การใช้ประสาทสัมผัสได้ง่าย เช่น มีขนาด อ่านง่าย หรือดูง่าย คุณภาพของเสียงดี ฟังง่าย ฯลฯ

2.3 การเสนอตัวชี้แนะ (Cuing) สำหรับสาระสำคัญเด่น ชัดเจน สังเกตง่าย (Noticable)

2.4 ระยะเวลาที่กำหนดเหมาะสม ทั้งเวลาการนำเสนอ และตอบสนองอีกทั้งระยะเวลาในการสื่อสารเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

2.5 วิธีการใช้ที่ง่าย สะดวก ไม่ยุ่งยาก หรือสลับซับซ้อน

2.6 ผู้เรียนสนใจ และติดตามการแสดงของสื่อโดยตลอด

ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย

ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ผู้เรียน หรือบุคคลที่อยู่ในกลุ่มเป้าหมายซึ่งคัดเลือกมาโดยวิธีการสุ่มตัวอย่างตามจำนวนที่ต้องการในแต่ละครั้งของการทดสอบ ตัวแทนกลุ่มเป้าหมายคนใดที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนในการทดสอบแล้ว จะไม่เป็นตัวแทนของ

กลุ่มเป้าหมายในการทดสอบครั้งต่อไป กล่าวคือ สมาชิกแต่ละคนสามารถเป็นตัวแทนกลุ่มเป้าหมายได้เพียงครั้งเดียว

อนึ่ง ตัวแทนกลุ่มเป้าหมายจะต้องเป็นบุคคลที่ไม่เคยเรียน หรือ ไม่มีความรู้เนื้อหาสาระที่เสนอในสื่อมาก่อน

การทดสอบสื่อ

การทดสอบสื่อเป็นการนำสื่อไปทดลองใช้กับตัวแทนกลุ่มเป้าหมายตามสภาพการณ์จริงปกติ เพื่อที่จะดูว่าสื่อที่ผ่านการประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญแล้วมีความเหมาะสมในการสื่อสารกับผู้เรียนกลุ่มเป้าหมายได้หรือไม่ ดังนั้นในการทดสอบสื่อขั้นนี้ จะให้ผู้เรียนซึ่งเป็นตัวแทนกลุ่มเป้าหมายใช้สื่อสภาพการณ์จริงทุกอย่าง การทดลองใช้สื่อนี้ดำเนินเป็น 3 ขั้น ตามลำดับข้างล่างนี้ แต่ทุกขั้นจะดำเนินการเหมือนกันคือ ให้ตัวแทนกลุ่มเป้าหมายใช้สื่อสภาพการณ์เป็นจริงตามกำหนด ในระหว่างการใช้สื่อผู้ตรวจสอบจะสังเกตพฤติกรรมผู้ใช้สื่อ และลักษณะสื่อที่ปรากฏ โดยใช้แบบสังเกตที่เตรียมไว้ เมื่อสิ้นสุดการใช้ ผู้ตรวจสอบจะสังเกตพฤติกรรมผู้ใช้สื่อ และลักษณะสื่อที่ปรากฏ โดยใช้แบบสังเกตที่เตรียมไว้ นำผลการสังเกตและผลการทดสอบมาวิเคราะห์เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับการปรับปรุงแก้ไขสื่อ ก่อนที่จะนำไปทดลองใช้ในขั้นต่อไป

1. การทดสอบหนึ่งต่อหนึ่ง (One-on-one Testing)

ในขั้นนี้ ให้ตัวแทนกลุ่มเป้าหมาย 1 คน เรียนกับสื่อ ในระหว่างการใช้สื่อให้ผู้ตรวจสอบทำการสังเกตการใช้สื่อการเรียนการสอนอย่างใกล้ชิด โดยใช้แบบสังเกตและบันทึกผลการสังเกตเพื่อเป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไขสื่อ

2. การทดสอบกลุ่มเล็ก (Small Group Testing)

การทดสอบสื่อด้วยตัวแทนกลุ่มเป้าหมายกลุ่มเล็ก จำนวนประมาณ 5 – 10 คน การทดสอบสื่อในขั้นนี้ บางครั้งอาจจะต้องการทำมากกว่าหนึ่งครั้ง เพื่อตรวจสอบดูว่าสิ่งที่แก้ไขปรับปรุงในสื่อแล้วนั้น ช่วยให้ผู้เรียนสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ดีขึ้น ถึงระดับเกณฑ์มาตรฐานแล้วหรือยัง

3. การทดสอบกลุ่มใหญ่ (Large Group Testing)

การทดสอบสื่อในขั้นนี้ เป็นการทดสอบด้วยกลุ่มตัวแทนกลุ่มเป้าหมายกลุ่มใหญ่ประมาณ 30 คน เป็นขั้นตอนการทดสอบที่หลังจากสื่อได้รับการปรับปรุงแก้ไขจนมีคุณภาพมาตรฐานสูง ในบางครั้งการทดสอบขั้นนี้อาจให้ระดับมาตรฐานแก่สื่อ ถ้าผู้ตรวจสอบพบผลจากการวิเคราะห์ว่าสื่ออยู่ในเกณฑ์มาตรฐานที่น่าพอใจตามที่กำหนดไว้โดยทฤษฎี หรือ

ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ก็จะหยุดการทดสอบสื่อที่ขั้นนี้ และแจ้งผลการทดสอบสื่อขั้นนี้เป็นมาตรฐานของสื่อ การประเมินผลในขั้นนี้การประผลรวม หรือ Summative Evaluation

ในบางกรณีผู้ตรวจสอบบางคนอาจจะให้มีการทดสอบภาคสนาม (Field Testing) ต่อจากการทดสอบกลุ่มใหญ่ และถือผลการทดสอบภาคสนามเป็นมาตรฐานของสื่อ การทดสอบนี้ เป็นการประเมินผลรวม

อนึ่ง การประเมินผลแต่งตั้งขั้นการทดสอบหนึ่งต่อหนึ่งจนกระทั่งขั้นก่อนการประเมินผลรวมเป็นการวัด และประเมินผลเพื่อปรับปรุงสื่อให้มีคุณภาพสูงตามเกณฑ์ที่กำหนด การประเมินผลเหล่านี้จัดว่าเป็น Formative Evaluation

การวิเคราะห์ผลการทดสอบ

ในแต่ละขั้นการทดสอบสื่อข้างต้น เมื่อสิ้นสุดการทดสอบในแต่ละขั้น ผู้ตรวจสอบจะนำแบบทดสอบของผู้ใช้สื่อแต่ละคนมาตรวจให้คะแนน เช่น ให้คะแนน 1 คะแนน สำหรับคำตอบถูก และให้ 0 คะแนน สำหรับคำตอบผิด แล้วบันทึกลงในแบบการวิเคราะห์ผลการทดสอบดังแสดงในตารางที่ 1 จะเห็นว่า ช่องขวามือสุดเป็นคะแนนรวมของผู้เรียนแต่ละคน เมื่อคำนวณคะแนนรวมเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละของกลุ่ม พบว่า มีค่าเท่ากับ 70 แต่เมื่อพิจารณาคะแนนรวมของผู้เรียนในแต่ละวัตถุประสงค์ โดยคิดเป็นร้อยละ พบว่า ผู้เรียนมีคะแนนรวมคิดเป็นร้อยละ 92 สำหรับวัตถุประสงค์ที่หนึ่ง และร้อยละ 48 สำหรับวัตถุประสงค์ที่สอง ผลการวิเคราะห์นี้แสดงว่าผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่สองได้ไม่ถึงครึ่ง ถ้ากำหนดมาตรฐานของสื่อที่ระดับร้อยละ 90 วัตถุประสงค์แรกเท่านั้นที่บรรลุตามเกณฑ์นี้ การพิจารณาชี้ให้เห็นว่า ควรจะต้องมีการปรับปรุงที่วัตถุประสงค์ที่สอง

เมื่อสื่อได้รับการพิจารณาปรับปรุงในทุกส่วนที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์ที่สองแล้ว ให้นำสื่อไปทดลองใช้กับตัวแทนกลุ่มเป้าหมายกลุ่มใหม่ ภายหลังจากการทดลองใช้สื่อ และให้ทำการทดสอบแล้วนำผลทดสอบมาวิเคราะห์เช่นในครั้งแรก หากการปรับปรุงแก้ไขได้ผลดี การทำแบบทดสอบเพื่อการวัดผลวัตถุประสงค์ที่สองก็จะปรับตัวสูงขึ้น การปรับปรุงสื่อในลักษณะนี้จะดำเนินไปจนกระทั่งวัตถุประสงค์ของสื่อบรรลุผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ นั่นก็คือ สื่อการเรียนการสอนนั้นมีคุณภาพมาตรฐานตามเกณฑ์ดังตัวอย่างแสดงในตารางที่ 2 ผู้ตรวจสอบอาจสรุปว่า สื่อการเรียนการสอนที่ประเมินนี้มีคุณภาพได้มาตรฐานได้ในระดับ

เกณฑ์มาตรฐาน

1. ความหมาย

ในที่นี้ถ้ากำหนดเกณฑ์มาตรฐาน 90/90 90 ตัวแรก หมายถึง คะแนนรวมเฉลี่ยของกลุ่ม (Class Mean) คิดเป็นร้อยละ 90 ตัวหลัง หมายถึง ร้อยละ 90 ของผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์แต่ละข้อของสื่อการเรียนการสอน

2. การกำหนดเกณฑ์มาตรฐาน

เกณฑ์มาตรฐาน เป็นเกณฑ์ที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป กำหนดโดย ทฤษฎี หรือผลงานวิจัย เช่น ถ้าเป็นบทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง Skinner ซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิด บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรง ได้กำหนดว่า บทเรียนสำเร็จรูปแบบเส้นตรงบทเรียนใดที่ ผู้เรียนเมื่อเรียนแล้วมีข้อผิดพลาดเกินร้อยละ 5 - 10 (ข้อกำหนดนี้เท่ากับว่าต้องมีมาตรฐานไม่ต่ำกว่าร้อยละ 90 - 95) บทเรียนนั้นจะต้องได้รับการปรับปรุงแก้ไข เป็นต้น

3. การนิเทศภายใน

หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา

หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา มีดังนี้

1. การนิเทศควรมีการบริหารงานเป็นระบบ และมีการวางแผนการดำเนินงาน เป็น โครงการ

2. การนิเทศต้องถือหลักการมีส่วนร่วมในการทำงาน คือ มีความเป็นประชาธิปไตย เคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น เห็นความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นความร่วมมือร่วมใจกันในการดำเนินการและใช้ความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน เพื่อให้งานนั้นไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ

3. การนิเทศเป็นงานสร้างสรรค์ เป็นการแสวงหาความสามารถพิเศษของแต่ละบุคคลให้แต่ละบุคคลได้แสดงออก และพัฒนาความสามารถเหล่านั้นได้อย่างเต็มที่

4. การนิเทศเป็นการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการเรียนการสอน โดยให้ผู้สอนได้เรียนรู้ว่าปัญหาของตนเองเป็นอย่างไร จะมีวิธีแก้ปัญหานั้นได้อย่างไร

5. การนิเทศเป็นการสร้างสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้น สร้างความเข้าใจระหว่างกัน สร้างมนุษยสัมพันธ์มีวิธีการทำงานที่ดี และความสามารถที่จะอยู่ร่วมกันได้

6. การนิเทศเป็นการสร้างความผูกพัน และความมั่นคงต่องานอาชีพ รวมทั้งความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง เกิดความพึงพอใจในการทำงาน

7. การนิเทศเป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพผู้สอน ให้มีความรู้สึกรัก
 ภาคภูมิใจในอาชีพผู้สอนที่ต้องใช้วิชาความรู้และความสามารถ และสามารถที่จะพัฒนาได้
 ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2551 : 218 - 223) ได้กล่าวว่า การบริหารและการนิเทศ
 ภายในสถานศึกษา ในปัจจุบันจึงเป็นหน้าที่ของผู้บริหารของแต่ละสถานศึกษาที่ร่วมมือกับ
 คณะผู้สอน ดำเนินการในขอบข่ายงานแล้วปรับปรุงงานให้บรรลุเป้าหมายขึ้นตามนโยบายของ
 การจัดการศึกษาและเน้นความเป็นประชาธิปไตยมากกว่าการใช้อำนาจหรือเผด็จการและมี
 หลักการ ต่าง ๆ ดังนี้

1. การบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษาต้องเป็นประชาธิปไตย
 หมายถึง ผู้บริหารและผู้นิเทศ เป็นผู้นำประชาธิปไตย คำนึงถึงศักยภาพของบุคลากรทุกคนไม่
 ยับยั้งความคิดสร้างสรรค์

2. การบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษาต้องอาศัยพฤติกรรมหรือ
 นิสัยการร่วมมือประสาน หมายถึง การประสานความคิด โดยกระบวนการกลุ่มร่วมมือหาทาง
 แก้ปัญหา

3. การบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษาจะต้องเป็นวิทยาศาสตร์
 หมายถึงการแก้ปัญหาโดยใช้หลักเหตุผล ความจริง การศึกษาค้นคว้า วิจัยเพื่อได้ข้อเท็จจริง

4. การบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษา ต้องอาศัยหลักปรัชญา
 การศึกษา หมายถึง การยึดแนวคิด ทฤษฎีเป็นหลักในการดำเนินงาน

5. การบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษาต้องสร้างสรรค์ หมายถึง
 การส่งเสริมให้มีความคิด รู้จักคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ใหม่ๆ นำนวัตกรรมมาใช้ในการเรียนการสอน

6. การบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษา ต้องอาศัยหลักการประเมิน
 เื่อให้ทราบผลที่ชัดเจน หมายถึง การประเมินเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอน ประเมิน
 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

7. ความรับผิดชอบและการควบคุมของการบริหารและการนิเทศภายใน
 สถานศึกษาต้องควบคู่ไปกับระบบ หมายถึง ความมอบหมายความรับผิดชอบแก่บุคลากร
 เป็นไปตามระบบ

8. การบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษาต้องยึดความเจริญเติบโต
 และพัฒนาการของผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จุดมุ่งหมายสำคัญคือส่งเสริมการพัฒนาการของผู้เรียน

9. การบริหารและการนิเทศภายในสถานศึกษาต้องมีความยืดหยุ่น พื่อที่จะ
 ปรับให้สอดคล้องกับความต้องการการจัดการเรียนการสอน ตั้งแต่ด้านอาคาร หลักสูตร

กระบวนการสอน อุปกรณ์ และการกำหนดมาตรฐาน ต้องปรับให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน

สรุปได้ว่า หลักการนิเทศภายในสถานศึกษา เป็นแนวปฏิบัติที่ผู้นิเทศต้องนำไปปฏิบัติขณะทำการนิเทศ มีการบริหารงานอย่างเป็นระบบ ยึดหลักการ ทฤษฎี การมีส่วนร่วมในการทำงาน เป็นการพัฒนาและส่งเสริมวิชาชีพผู้สอนและที่สำคัญส่งเสริมการพัฒนาผู้เรียน

ผู้นิเทศในสถานศึกษา

การนิเทศในสถานศึกษามีจุดมุ่งหมายหลักก็เพื่อพัฒนาผู้สอนในสถานศึกษา การนิเทศเป็นงานที่สร้างกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน โดยการแนะนำ เสนอแนะ และให้บริการด้านวัสดุ อุปกรณ์ ตลอดจนเทคนิคและวิธีการปฏิบัติงาน การนิเทศควรทำอย่างมีระบบและก่อให้เกิดขวัญกำลังใจแก่ผู้รับการนิเทศ เพื่อให้การศึกษาเกิดผลสัมฤทธิ์ตามความหวังของการศึกษา

ดังนั้น ผู้นิเทศการศึกษาจึงเป็นบุคคลใดก็ได้ที่สามารถปฏิบัติตามจุดมุ่งหมายนี้ได้ตามข้อเท็จจริงแล้ว ผู้บริหารสถานศึกษามีบทบาทต่อการนิเทศภายในสถานศึกษา เพราะเป็นหน้าที่โดยตรงของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงทำหน้าที่ทั้งบริหาร และนิเทศจึงถือว่าได้ปฏิบัติหน้าที่โดยสมบูรณ์ในฐานะนักบริหาร อย่างไรก็ตาม เนื่องจากผู้บริหารสถานศึกษามีภารกิจมากมาย จึงสามารถพิจารณาจากบุคคลที่มีความสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่น เพื่อปรับปรุงสมรรถภาพการเรียนการสอน โดยการให้ความช่วยเหลือสนับสนุนมากกว่าการชี้แนะหรือสั่งการ

ชุมศักดิ์ อินทร์รักษ์ (2551 : 238) กล่าวถึง ผู้ที่มีหน้าที่ในการบริหารและนิเทศภายในสถานศึกษามีดังนี้

1. ผู้อำนวยการโรงเรียน
2. รองผู้อำนวยการโรงเรียน
3. หัวหน้ากลุ่มสาระวิชา
4. ผู้สอนในสถานศึกษา

สรุป ผู้นิเทศภายในสถานศึกษา จะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาเองหรือผู้ที่ผู้บริหารสถานศึกษามอบหมายให้ทำหน้าที่นิเทศ ซึ่งสามารถทำหน้าที่นิเทศในวิชาที่เป็นผู้สอนแก่เพื่อนร่วมงานตามลักษณะงานและมีความรับผิดชอบสูงอาจเป็นผู้สอนเองก็ได้

เทคนิควิธีการนิเทศ

วิธีการนิเทศที่สถานศึกษาสามารถนำมาใช้มีดังนี้

1. การเชิญวิทยากรจากภายนอกมาให้ความรู้
2. การเชิญสถานประกอบการ โรงงานอุตสาหกรรม และบริษัทห้างร้านมา

สาธิตอุปกรณ์เครื่องมือต่าง ๆ

3. การไปศึกษาดูงานตามหน่วยงานต่าง ๆ
4. สถานศึกษาจัดแหล่งและบริการทางวิชาการ
5. การสนทนาทางวิชาการ
6. การสาธิตการสอน
7. การประชุมสัมมนา
8. การสังเกตการณ์สอนในชั้นเรียน

สรุป เทคนิคการนิเทศภายในสถานศึกษาสามารถทำได้หลายรูปแบบ รวมทั้งสามารถผสมผสานแต่ละรูปเข้าด้วยกัน แต่จะใช้รูปแบบใด เมื่อใด นั้น ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพปัญหาของสถานศึกษาเป็นสำคัญ

ดังนั้นการจะเลือกเทคนิควิธีใด ผู้นิเทศสามารถพิจารณาได้ โดยคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

1. จุดมุ่งหมายของการนิเทศ
2. เวลาที่ใช้ในการนิเทศ
3. งบประมาณที่ใช้ในการนิเทศ
4. ขนาดของกลุ่มผู้รับการนิเทศ

สื่อการเรียนการสอน

การจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานและหลักสูตรสถานศึกษามุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และใช้เวลาอย่างสร้างสรรค์ รวมทั้งมีความยืดหยุ่น สนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน สังคมและประเทศชาติ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ทุกเวลา ทุกสถานที่ และเรียนรู้ได้จากสื่อการเรียนรู้อะไรก็ได้ และแหล่งเรียนรู้ทุกประเภทรวมทั้งจากเครือข่ายการเรียนรู้ต่างๆที่มีอยู่ในท้องถิ่น ชุมชน แหล่งอื่น ๆ เน้นสื่อที่ผู้เรียนผู้สอนใช้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ผู้เรียนผู้สอนสามารถจัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ขึ้นเอง หรือนำสื่อต่าง ๆ ที่มีอยู่รอบตัว และในระบบสารสนเทศมาใช้ในการเรียนรู้โดย

ใช้วิจารณ์ญาณในเลือกใช้สื่อ และแหล่งความรู้ โดยเฉพาะหนังสือเรียนควรมีเนื้อหาสาระ
ควบคุมตลอดช่วงชั้น (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 23)

1. ความหมายของสื่อการเรียนการสอน

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2546 : 112) ให้คำจำกัดความของสื่อการศึกษาไว้ว่า
ระบบการนำวัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการมาเป็นตัวกลางในการให้การศึกษา ความรู้ แก่ผู้เรียน
ส่วนคำว่า สื่อการสอน หมายถึง วัสดุ (สิ่งสิ้นเปลือง) อุปกรณ์ (เครื่องมือที่ไม่ผู้ฟังได้ง่าย) และ
วิธีการ (กิจกรรม ละคร เกม การทดลอง ฯลฯ) ซึ่งใช้เป็นสื่อกลางให้ผู้สอนสามารถส่งหรือ
ถ่ายทอดความรู้ เจตคติ(อารมณ์ ความรู้สึก ความสนใจ ทักษะคิดและค่านิยม) และทักษะไปยัง
ผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กิดานันท์ มลิทอง (2547 : 16) ได้ให้คำจำกัดความของสื่อการสอนไว้ว่า “สื่อ
ชนิดใดก็ตามไม่ว่าจะเป็น เทปบันทึกเสียง สไลด์ วิดีโอ โทรทัศน์ วีดิทัศน์ แผนภูมิ ภาพนิ่ง ฯลฯ
ซึ่งบรรจุเนื้อหาเกี่ยวกับการเรียนการสอน สิ่งเหล่านี้เป็นวัสดุทางกายภาพที่นำมาใช้ใน
เทคโนโลยีการศึกษาเป็นสิ่งที่ใช้เป็นเครื่องมือหรือช่องทางสำหรับการสอนของผู้สอน
ส่งไปถึงผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ตามวัตถุประสงค์หรือจุดมุ่งหมายที่ผู้สอน
วางไว้เป็นอย่างดี”

กระทรวงศึกษาธิการ (2548 : 6) ให้ความหมายสื่อการเรียนการสอนว่า
หมายถึง ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผู้สอนและผู้เรียนนำมาใช้ในการเรียนการสอน เพื่อช่วยให้
กระบวนการเรียนรู้ดำเนินไปสู่เป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ

เสาวนีย์ ลิกขาบัณฑิต (2548 : 18) ให้คำจำกัดความของสื่อการสอนไว้ว่า
“วัสดุ เครื่องมือและ หรือ วิธีการ ที่จะนำหรือถ่ายทอดสารไปยังผู้รับ”

วิมลรัตน์ สุนทรโรจน์ (2549 : 278) ได้ให้ความหมายสื่อการเรียนการสอนว่า
หมายถึง สิ่งที่เป็นพาหนะหรือสื่อที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาความรู้ ทักษะ และเจตคติให้
บรรลุตามจุดประสงค์การเรียนการสอนและตามจุดหมายของหลักสูตร ได้ดียิ่งขึ้นหรือรวดเร็ว
ยิ่งขึ้น

สรุปได้ว่าสื่อการสอนหมายถึง วัสดุ อุปกรณ์ และวิธีการซึ่งถูกนำมาใช้ในการเรียน
การสอนเพื่อเป็นตัวกลางในการนำส่งหรือถ่ายทอดความรู้ ทักษะ และเจตคติจากผู้สอน หรือ
แหล่งความรู้ไปยังผู้เรียนช่วยให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ
และทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอนที่ตั้งไว้

2. ประเภทของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนแบ่งตามคุณลักษณะ ได้ 4 ประเภทคือ (ไชยยศ เรืองสุวรรณ, 2548 : 17-19)

1. สื่อประเภทวัสดุ ได้แก่ สไลด์ แผ่นใส เอกสาร ตำรา สารเคมี สิ่งพิมพ์ต่าง ๆ และคู่มือการฝึกปฏิบัติ

2. สื่อประเภทอุปกรณ์ ได้แก่ ของจริง หุ่นจำลอง เครื่องเล่นเทปเสียงเครื่องเล่นวีดิทัศน์ เครื่องฉายแผ่นใส อุปกรณ์และเครื่องมือในห้องปฏิบัติการ

3. สื่อประเภทเทคนิคหรือวิธีการ ได้แก่ การสาธิต การอภิปรายกลุ่ม การฝึกปฏิบัติการฝึกงานการจัดนิทรรศการสถานการณ์จำลอง

4. สื่อประเภทคอมพิวเตอร์ ได้แก่ คอมพิวเตอร์ช่วยสอน (CAL) การนำเสนอด้วยคอมพิวเตอร์ (Computer Presentation) การใช้ Intranet และ Internet เพื่อการสื่อสาร (Electronic Mail : E-mail) และการใช้ WWW (World Wide Web)

สื่อการเรียนการสอนจำแนกตามประสบการณ์ ดังต่อไปนี้

1. ประสบการณ์ตรงและมีความมุ่งหมาย ประสบการณ์ชิ้นนี้เป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาทั้งปวง เป็นประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้มาจากความเป็นจริงและด้วยตัวเองโดยตรง ผู้รับประสบการณ์นี้จะได้เห็น ได้จับ ได้ทำ ได้รู้สึก และได้คมกลืนจากของจริงตั้งนั้น สื่อการสอนที่ให้ประสบการณ์เรียนรู้ในขั้นนี้ก็คือของจริงหรือความเป็นจริงในชีวิตของคนเรานั้นเอง

2. ประสบการณ์จำลอง เป็นที่ยอมรับกันว่าศาสตร์ต่างๆ ในโลกมีมากเกินกว่าที่จะเรียนรู้ได้หมดสิ้นจากประสบการณ์ตรงในชีวิต บางกรณีก็อยู่ในอดีต หรือซับซ้อนเร้นลับหรือเป็นอันตรายไม่สะดวกต่อการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง จึงได้มีการจำลองสิ่งต่างๆ เหล่านั้นมาเพื่อการศึกษาของจำลองบางอย่างอาจจะเรียนรู้ได้ง่ายกว่าและสะดวกกว่า

3. ประสบการณ์นาฏการ ประสบการณ์ต่างๆ ของคนเรามีหลายสิ่งหลายอย่างที่เราไม่สามารถประสบด้วยตนเอง เช่น เหตุการณ์ในอดีต เรื่องราวในวรรณคดี การเรียนในเรื่องที่มีปัญหาเกี่ยวกับสถานที่ หรือเรื่องธรรมชาติที่เป็นนามธรรม การแสดงละครจะช่วยไปให้เราได้เข้าใจใกล้ความเป็นจริงมากที่สุด เช่น ฉาก เรื่องแต่งตัว เครื่องมือ หุ่นต่างๆ เป็นต้น

4. การสาธิต การสาธิตคือ การอธิบายถึงข้อเท็จจริงหรือแบ่งความคิด หรือกระบวนการต่างๆ ให้ผู้ฟังแลเห็นไปด้วย เช่น ครูวิทยาศาสตร์เตรียมก๊าซออกซิเจนให้นักเรียนดู ก็เป็นการสาธิตการสาธิตก็เหมือนกับนาฏการ หรือการศึกษานอกสถานที่ เราถือเป็นสื่อการเรียน

สอนอย่างหนึ่ง ซึ่งในการสาธิตนี้อาจรวมเอาสิ่งของที่ประกอบหลายอย่าง นับตั้งแต่ของจริง ไปจนถึงตัวหนังสือ หรือคำพูดเข้าไว้ด้วย แต่เราไม่เพิ่งเล็งถึงสิ่งเหล่านี้ เราจะให้ความสำคัญกับ กระบวนการทั้งหมดที่ผู้เรียนจะต้องเฝ้าสังเกตอยู่โดยตลอด

5. การศึกษานอกสถานที่ การพานักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ เป็นการ สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตเพื่อให้นักเรียนได้เรียนจากแหล่งข้อมูล แหล่งความรู้ที่มีอยู่จริง ภายนอกห้องเรียน ดังนั้นการศึกษานอกสถานที่จึงเป็นวิธีการหนึ่งที่เป็นสื่อกลางให้นักเรียนได้ เรียนจากของจริง

6. นิทรรศการ นิทรรศการมีความหมายที่กว้างขวาง เพราะหมายถึงการจัด แสดงสิ่งต่าง ๆ เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ชม ดังนั้นนิทรรศการจึงเป็นการรวมสิ่งต่าง ๆ มากมายหลาย ชนิด การจัดนิทรรศการที่ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการจัด จะส่งเสริมให้ผู้เรียนได้มีโอกาสคิด สร้างสรรค์มีส่วนร่วมและได้รับข้อมูลย้อนกลับด้วยตัวของเขาเอง

7. โทรทัศน์และภาพยนตร์ โทรทัศน์เป็นสื่อการสอนที่มีบทบาทมากใน ปัจจุบัน เพราะได้เห็นทั้งภาพและได้ยินทั้งเสียงในเวลาเดียวกัน และยังสามารถแพร่และ ถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ด้วย นอกจากนั้นโทรทัศน์ยังมีหลายรูปแบบ เช่น โทรทัศน์ วงจรปิดซึ่งโรงเรียนสามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังมี โทรทัศน์วงจรปิดที่เอื้อประโยชน์ต่อการศึกษอย่างกว้างขวาง ภาพยนตร์เป็นสื่อที่จำลอง เหตุการณ์มาให้ผู้ชมหรือผู้เรียนได้ดูและได้ฟังอย่างใกล้ชิดเกี่ยวกับความจริง แต่ไม่สามารถ ถ่ายทอดเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นได้ ถึงอย่างไรก็ตามภาพยนตร์ก็ยังนับว่าเป็นสื่อที่มีบทบาท มากในการเรียนการสอนเช่นเดียวกันกับโทรทัศน์

8. ภาพนิ่ง การบันทึกเสียง และวิทยุ ภาพนิ่ง ได้แก่ ภาพถ่าย ภาพวาดซึ่งมี ทั้งภาพทึบแสงและโปร่งแสงภาพทึบแสงคือรูปถ่าย ภาพวาด หรือภาพในสิ่งพิมพ์ต่างๆ ส่วน ภาพนิ่งโปร่งใสหมายถึงสไลด์ฟิล์มสตริป ภาพโปร่งใสที่ใช้กับเครื่องฉายวัสดุ โปร่งใส เป็นต้น ภาพนิ่งสามารถจำลองความเป็นจริงมาให้เราศึกษานจ่อได้ การบันทึกเสียง ได้แก่แผ่นเสียง และเครื่องเล่นแผ่นเสียง เทปและเครื่องบันทึกเสียง และเครื่องขยายเสียงตลอดจนอุปกรณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวกับเสียงซึ่งนอกจากจะสามารถนำมาใช้อย่างอิสระในการเรียนการสอนด้วยแล้ว ยังใช้กับ รายการวิทยุและกิจกรรมการศึกษาอื่น ๆ ได้ด้วย ส่วนวิทยุ นั้น ปัจจุบันที่ยอมรับกันแล้วว่าช่วย การศึกษาการเรียนการสอนได้มาก ซึ่งไม่จำกัดอยู่แต่เพียงวิทยุโรงเรียนเท่านั้น แต่ยังหมาย รวมถึงวิทยุทั่วไปอีกด้วย

9. ทักษณสัญลักษณ์ สื่อการสอนประเภททัศนสัญลักษณ์นี้ มีมากมายหลายชนิด เช่น แผนภูมิแผนภาพ แผนที่ แผนที่ ภาพโฆษณา การ์ตูน เป็นต้น สื่อเหล่านี้เป็นสื่อที่มีลักษณะเป็นสัญลักษณ์สำหรับถ่ายทอดความหมายให้เข้าใจได้รวดเร็วขึ้น

10. วจนสัญลักษณ์ สื่อชิ้นนี้เป็นสื่อที่จัดว่าเป็นขั้นตอนที่เป็นนามธรรมมากที่สุด ซึ่งได้แก่ตัวหนังสือหรืออักษรสัญลักษณ์ทางคำพูดที่เป็นเสียงพูด ความเป็นรูปธรรมของสื่อประเภทนี้จะไม่คงเหลืออยู่เลย อย่างไรก็ตาม ถึงแม้สื่อประเภทนี้จะมีลักษณะที่เป็นนามธรรมที่สุดก็ตามเราก็ใช้ประโยชน์จากสื่อประเภทนี้มาก เพราะต้องใช้ในการสื่อความหมายอยู่ตลอดเวลา

คุณค่าของสื่อการเรียนการสอนการเรียนการสอน

1. สื่อการเรียนการสอนสามารถเอาชนะข้อจำกัดเรื่องความแตกต่างกันของประสบการณ์ดั้งเดิมของผู้เรียน คือเมื่อใช้สื่อการเรียนการสอนแล้วจะช่วยให้เด็กซึ่งมีประสบการณ์เดิมต่างกันเข้าใจได้ใกล้เคียงกัน

2. ขจัดปัญหาเกี่ยวกับเรื่องสถานที่ ประสบการณ์ตรงบางอย่าง หรือการเรียนรู้อ่าน

3. ทำให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากสิ่งแวดล้อมและสังคม

4. สื่อการเรียนการสอนทำให้เด็กมีความคิดรวบยอดเป็นอย่างเดียวกัน

5. ทำให้เด็กมีมโนภาพเริ่มแรกอย่างถูกต้องและสมบูรณ์

6. ทำให้เด็กมีความสนใจและต้องการเรียนในเรื่องต่าง ๆ มากขึ้น เช่นการอ่าน ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทักษะการแก้ปัญหา ฯลฯ

7. เป็นการสร้างแรงจูงใจและเร้าความสนใจ

8. ช่วยให้ผู้เรียนได้มีประสบการณ์จากรูปธรรมสู่นามธรรม

สรุปได้ว่าประเภทของสื่อการเรียนการสอนสามารถแบ่งได้หลายลักษณะด้วยกัน เช่น การแบ่งตามคุณลักษณะ จำแนกตามประสบการณ์ หรือวัสดุอุปกรณ์ ซึ่งสื่อการเรียนการสอนแต่ละชนิดล้วนมีคุณค่าช่วยให้ผู้รับได้รับรู้ในสิ่งที่ผู้สื่อต้องการที่จะสื่อได้

3. ขอบข่ายการผลิตสื่อการสอนสำหรับเด็กปฐมวัย

ในการผลิตสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพ และประสิทธิผลที่จะถ่ายทอดความรู้ให้กับนักเรียนนั้น สาราจัน แพ่งยัง (2549 : 17) กล่าวว่า จะต้องอาศัยหลักการจากแนวคิดของทฤษฎีทางจิตวิทยา ที่ว่าสื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพต้องให้ผู้เรียนเข้ามามีส่วนร่วมไม่ว่าในการผลิต การใช้หรือการประเมินผล สามารถให้ผู้เรียนทราบผลในการ

เรียนได้ทันทีให้ความรู้แก่ผู้เรียนเป็นขั้นตอนทีละน้อยๆ จากง่ายไปหายาก ได้รับความสนใจของผู้เรียน และผู้เรียนสามารถตอบสนองได้ทันที เหมาะกับบุคลิกภาพและความสามารถของผู้เรียน และต้องให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ในความสำเร็จของตนเองสื่อการเรียนการสอนที่ผลิตสามารถตอบสนองตามหลักการดังกล่าวได้ สื่อนั้นก็ย่อมนำไปใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

การผลิตสื่อการเรียนการสอน เพื่อใช้ในการเรียนการสอนโดยทั่วไป เชียร์ศรี วิรัชสิริ (2547 : 49 – 50) ได้ดำเนินการตามหลักการดังนี้คือ

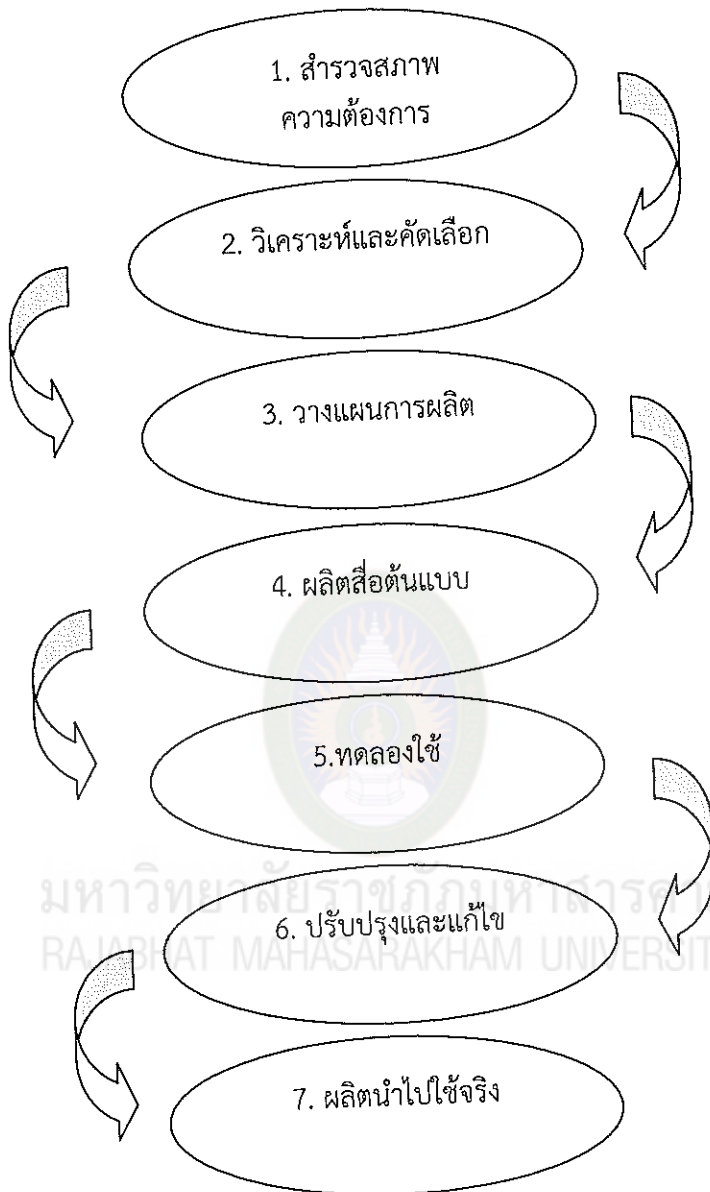
1. วางแผน โดยบุคคลหรือกลุ่มบุคคลก็ได้ เพื่อมาคิดพิจารณาว่าจะทำอะไร
2. ดำเนินการสำรวจข้อมูลหรือสภาพปัญหา วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้มาพัฒนาหลักสูตร และเนื้อหาเพื่อให้สอดคล้องกับการวิเคราะห์ข้อมูล
3. พัฒนาสื่อการเรียนการสอนรวมถึงวัสดุ อุปกรณ์ เทคนิควิธีการต่าง ๆ ทั้งหมดที่จะใช้ช่วยในการถ่ายทอดเนื้อหาไปยังผู้รับสาร
4. ทดลองการใช้สื่อการเรียนการสอน เพื่อทดสอบประสิทธิภาพของสื่อ
5. ประเมินผลสื่อการเรียนการสอน โดยพิจารณาตามข้อมูลที่ได้รับจากการ

ทดลอง

6. ปรับปรุงหลังจากที่ได้ทดลองและประเมินผลการใช้สื่อการเรียนการสอนแล้วนำสื่อเหล่านั้นมาพิจารณาปรับปรุงแก้ไขส่วนที่ยังบกพร่องอยู่

7. นำไปใช้จริง เมื่อสอบแก้ไขปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนจนมีคุณภาพดีแล้วจึงนำไปเผยแพร่หรือใช้งานตามที่วางแผนไว้ต่อไป

การผลิตสื่อการเรียนการสอน ถ้าทำได้ครบกระบวนการดังกล่าวแล้ว จะสามารถช่วยให้การผลิตสื่อการเรียนการสอนได้ตรงตามวัตถุประสงค์ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดในการจัดการเรียนการสอนภายในโรงเรียนให้เกิดคุณภาพและประสิทธิภาพได้

แผนภาพที่ 1 แสดงกระบวนการผลิตสื่อการเรียนรู้

ที่มา : เชียรศรี วิวิธสิริ (2547 : 49 – 50)

องค์ประกอบของการจัดระบบ

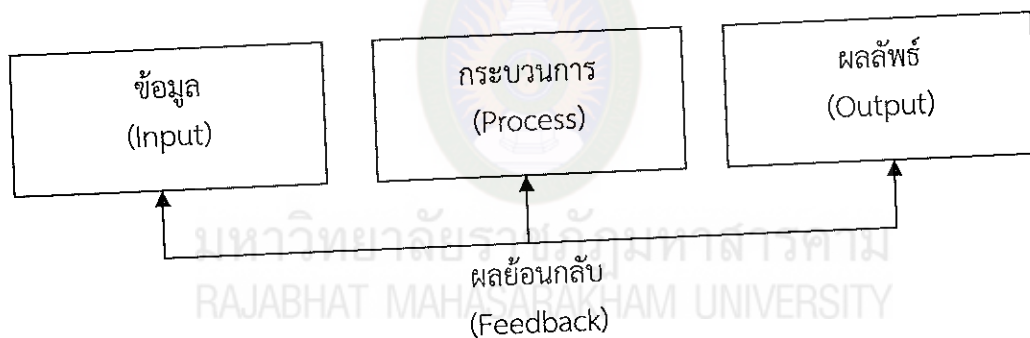
การจัดระบบครอบคลุมองค์ประกอบสำคัญ 3 ส่วนต่อเนื่องกัน โดยมีการประเมินผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุงคือ

1. ข้อมูลที่ใส่เข้าไป (Input) เป็นขั้นสำรวจปัญหาความต้องการและวิเคราะห์ปัญหานั้นแล้วกำหนดวัตถุประสงค์ รวบรวมข้อมูลซึ่งได้แก่ ทรัพยากรต่าง ๆ และความรู้อื่น ๆ ทั้งหมดซึ่งจะช่วยให้เราดำเนินการแก้ปัญหาได้

2. กระบวนการ (Process) เป็นขั้นวางแผนตามวัตถุประสงค์ แล้วดำเนินยุทธวิธีการแก้ปัญหาตามแผนและแนวทางที่เราคิดค้นขึ้น ในขั้นกระบวนการนี้ครอบคลุมการดำเนินงานทุกอย่างทุกวิธีเพื่อจะได้ผลลัพธ์ออกมา

3. ผลลัพธ์ (Output) คือผลที่ได้รับหลังจากการแก้ปัญหาแล้ว ในขั้นนี้เราจะต้องทดสอบ/ทดสอบความเชื่อถือได้ของผลลัพธ์ โดยพิจารณาจากผลลัพธ์ย้อนกลับ เพื่อปรับปรุงกระบวนการให้ผลลัพธ์มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

องค์ประกอบทั้ง 3 เมื่อเขียนเป็นแผนผังต่อเนื่องแล้วเรียกว่า “แบบจำลองระบบ” หรือ “Model” แบบจำลองระบบที่ถือเป็นแม่บทเรียกว่า “แบบจำลองระบบคลาสสิก” ดังปรากฏในแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 แผนภูมิจำลองระบบคลาสสิก

ที่มา : เชียรศรี วิวิธสิริ (2547 : 49 – 50)

ความหมายของการจัดระบบสื่อการสอน

สำหรับครูหลายคนที่ได้มีการกำหนดขั้นตอนการใช้สื่อไว้ก็คงพบว่า การกำหนดขั้นตอนไว้ล่วงหน้าจะมีลักษณะเหมือนที่สถาปนิกเขียนพิมพ์เขียวไว้เพื่อสร้างบ้าน ซึ่งทำให้สามารถตรวจสอบข้อดีข้อเสียของงานสร้างบ้านได้ การผลิตสื่อการสอนก็เช่นเดียวกัน หากมีการกำหนดขั้นตอนไว้แล้วก็สามารถตรวจสอบได้ว่าขั้นตอนไหนเหมาะสมหรือไม่อย่างไร

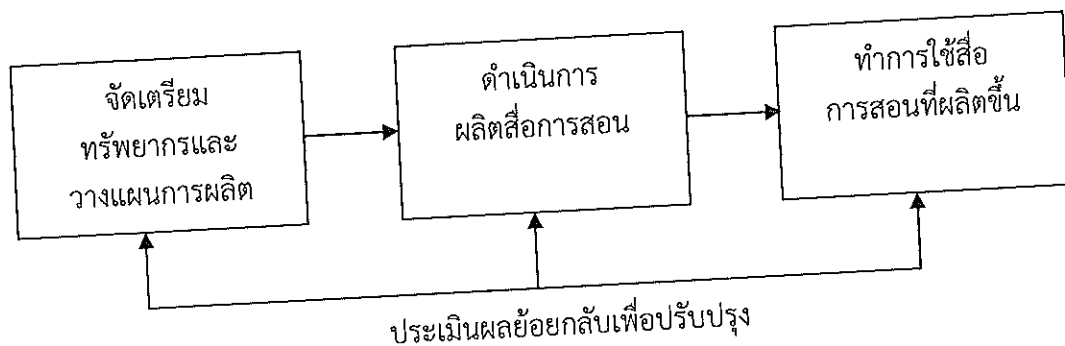
การจัดระบบสื่อการสอนจึงเป็นการกำหนดขั้นตอนการผลิต การเลือก และการใช้สื่อการสอน ที่ต้องให้มีความสัมพันธ์กับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ รวมทั้งให้สอดคล้องกับกิจกรรมการเรียนและการประเมินผลด้วยคุณค่าของการจัดระบบสื่อการสอน

การจัดระบบสื่อการสอนมีคุณค่าด้วยเหตุผล 6 ประการ คือ

1. เป็นแนวทางในการผลิตสื่อการสอนที่แน่นอนสำหรับให้ครูยึดถือ มิฉะนั้นการผลิตสื่อการสอนก็จะขาดขั้นตอนที่แน่นอน ทำให้ตรวจสอบคุณภาพไม่ได้ เพราะครูจะสลับเปลี่ยนขั้นตอนการผลิตอยู่เสมอ
2. การจัดระบบสื่อการสอนช่วยประหยัดเวลาที่ครูจะต้องมาเริ่มต้นกำหนดขั้นตอนทุกครั้งที่มีการผลิต โดยเฉพาะอย่างยิ่งการผลิตสื่อการสอนที่อยู่ในรูปของชุดการสอน
3. เมื่อมีการจัดระบบไว้แล้ว จะช่วยให้การผลิตและการใช้สื่อการสอนบรรลุจุดหมายที่กำหนดไว้ และสัมพันธ์กับกิจกรรมการเรียนและการประเมินผลอย่างใกล้ชิด หากไม่มีการจัดระบบ ครูก็ไม่ทราบว่สื่อการสอนที่ผลิตขึ้นบรรลุจุดหมายหรือไม่
4. การจัดระบบสื่อการสอนจะช่วยให้การผลิตและการใช้สื่อการสอนแต่ละประเภทมีความประสานสัมพันธ์กัน มิใช่การผลิตสื่อเดียวขึ้นมาเป็นชิ้นๆ เมื่อใช้แล้วก็ใช้ไปทิ้งไปซึ่งจะเป็นการสิ้นเปลืองมาก

องค์ประกอบการจัดระบบสื่อการสอน

การจัดระบบสื่อการสอนมีลักษณะเช่นเดียวกับการจัดระบบการสอนหรือระบบงานต่าง ๆ กล่าวคือ มีการดำเนินตามขั้นตอนหลักที่ถือเป็นองค์ประกอบของระบบอยู่ 4 องค์ประกอบคือ 1) การจัดเตรียมทรัพยากรและวางแผนการผลิต 2) การดำเนินการผลิต 3) การใช้สื่อการสอนและ 4) การประเมินผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุง เมื่อนำแบบจำลองระบบคลาสสิกตามที่กล่าว มาเป็นแนวในการจัดระบบสื่อการสอน ก็กระทำได้เป็นองค์ประกอบ คือ 1) การวางแผนและจัดเตรียมทรัพยากรการผลิต 2) ดำเนินการผลิต 3) การใช้สื่อการสอนที่ผลิตขึ้น และ 4) การประเมินผลย้อนกลับเพื่อ ปรับปรุง ดังแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 องค์ประกอบหลักของการจัดระบบสื่อการสอน

ที่มา : เชียรศรี วิวิธสิริ (2547 : 51)

1. การจัดเตรียมทรัพยากรและวางแผนการผลิต การวางแผนและจัดเตรียม

ทรัพยากรการผลิต เป็นองค์ประกอบแรก ที่ผู้จัดระบบสื่อการสอนต้องกระทำ ภารกิจที่ต้องทำในขั้นนี้มี 5 ประการ คือ

1.1 สำรวจปัญหา เป็นขั้นที่ต้องสำรวจว่าปัญหาที่เกิดขึ้นในการสอน มีอะไรบ้างที่จะทำให้การสอนเป็นอุปสรรค ไม่บรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อันจะทำให้มีความจำเป็นต้องมีสื่อการสอนเป็นเครื่องมือเพิ่มประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังหมายถึงการสำรวจปัญหาที่จะเกิดขึ้นในการที่จะให้ได้มาซึ่งสื่อที่ต้องการด้วย ด้วยเหตุนี้ ในการจัดระบบ ขั้นที่ 1 จึงอาจรวมเป็นข้อเดียวกันได้

1.2 สำรวจความต้องการ เป็นขั้นที่เราต้องสำรวจว่ามีความต้องการใช้สื่อการสอนมากน้อยเพียงใด ต้องการสื่อประเภทใด

1.3 ขั้นสำรวจทรัพยากร เมื่อทราบว่าเรามีปัญหาในการสอนอย่างไร ต้องการใช้สื่อการสอนใดแล้ว เราก็ต้องสำรวจดูว่าทรัพยากรที่ต้องใช้ในการผลิตสื่อการสอน มีอะไรบ้างสิ่งที่จะต้องสำรวจคือ

1.3.1 งบประมาณ ทางโรงเรียนมีงบประมาณให้หรือไม่ มีมากน้อยเพียงใด หากทางโรงเรียนไม่มีเราจะหาเงินมาจากแหล่งใด หรือ “ควักกระเป๋า” ตนเอง

1.3.2 วัสดุทดแทน การผลิตสื่อบางประเภท เราอาจผลิตขึ้นมาได้โดยไม่ต้องซื้อวัสดุราคาแพง ทว่าอาจใช้วัสดุในท้องถิ่น เช่น วัสดุตามธรรมชาติและวัสดุเหลือใช้โดยครูและนักเรียนอาจรวบรวมจัดหา

1.3.3 เครื่องมืออุปกรณ์ สื่อบางประเภทเป็นวัสดุที่ต้องใช้ควบคู่กับอุปกรณ์ เช่น สไลด์ต้องมีเครื่องฉายสไลด์ ภาพยนตร์ต้องมีเครื่องฉายภาพยนตร์ เป็นต้น ครูก็ต้องสำรวจดูว่าเมื่อผลิตขึ้นมาแล้วจะมีอุปกรณ์ให้ใช้หรือไม่

1.3.4 ความคิด การผลิตสื่อการสอนเป็นเรื่องที่ต้องใช้ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์เพียงมีความคิดหรือ Idea ดี ๆ ก็สามารถผลิตสื่อการสอนได้หลากหลายชนิด ครูจึงควรศึกษาโดยการอ่านหรือคุยกับผู้อื่น ผู้เคยใช้ว่าสื่อที่จะผลิตขึ้นควรมีรูปแบบอย่างไร

1.4 ขึ้นกำหนดวัตถุประสงค์ เมื่อสำรวจความต้องการ สำรวจปัญหาและทรัพยากรที่ต้องใช้แล้ว ก็ต้องกำหนดวัตถุประสงค์การผลิตสื่อการสอนที่จะประกันว่าสื่อการสอนนั้นจะช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างแท้จริงหรือไม่

1.5 ขึ้นวางแผนการผลิต ในขั้นนี้เราจะต้องกำหนดแผนการล่วงหน้าว่าเมื่อจะให้ได้มาซึ่งสื่อการสอนที่ต้องการ เราต้องทำอะไรตามลำดับก่อนหลัง

2. การดำเนินการผลิตสื่อการสอน

การดำเนินการผลิตสื่อการสอน ในองค์ประกอบที่ 2 เป็นการผลิตสื่อตามขั้นตอนที่วางแผนไว้แล้ว โดยมีรายละเอียดของการผลิตแตกต่างกันไปตามประเภทของสื่อการสอน เช่น สื่อบางประเภทต้องใช้งานฝีมือ บางประเภทต้องใช้ช่างศิลป์เขียนภาพหรือวาดภาพประกอบบางประเภทต้องให้ช่างภาพไปถ่ายภาพ เป็นต้น

3. การใช้สื่อการสอนที่ผลิตขึ้น

การใช้สื่อการสอนจัดไว้เป็นขั้นผลลัพธ์ที่ได้จากการผลิตสื่อการสอน สื่อที่ผลิตขึ้นได้อาจจัดอยู่ในประเภทสื่อเดี่ยวหรือสื่อประสม แล้วแต่จุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ รายละเอียดเกี่ยวกับการผลิตและใช้สื่อการสอนจะได้กล่าวไว้โดยละเอียดตามกลุ่มวิชาต่างๆ ตั้งแต่หน่วยที่ 3 เป็นต้นไป

4. การประเมินผลย้อนกลับเพื่อปรับปรุง

การประเมินผลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุง เป็นขั้นตรวจสอบผลลัพธ์ว่ามีคุณภาพหรือมีประสิทธิภาพหรือไม่ การประเมินผลสื่อการสอนต้องทำทั้งในแง่คุณภาพการผลิตและในแง่ที่สื่อจะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสื่อให้สูงขึ้น

โดยสรุปแล้ว การจัดระบบสื่อการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญอยู่ 4 ประการ คือ 1) การจัดเตรียมทรัพยากรและวางแผนการผลิต 2) การดำเนินการผลิต 3) การใช้สื่อการสอนที่ผลิตขึ้น และ 4) การประเมินผลย้อนกลับเพื่อการปรับปรุง

การประเมินสื่อการเรียนการสอน

เมื่อใช้สื่อการเรียนการสอนไประยะหนึ่ง ประมาณ 1 – 3 ครั้ง ผู้สอนก็ควรรวบรวมข้อมูลเพื่อประเมินสื่อการเรียนการสอนอันจะใช้เป็นแนวทางในการปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนนั้นต่อไป การประเมินสื่อมีเกณฑ์ที่สำคัญดังนี้

1. สื่อการเรียนการสอนนั้น สามารถใช้ศึกษาให้ได้รับความคิดรวบยอด หรือสาระสำคัญเพียงใด
2. สื่อการเรียนการสอนนั้น สะดวกในการจัดหาและสะดวกในการใช้เพียงใด
3. สื่อการเรียนการสอนนั้น เอื้อประโยชน์การให้ข้อมูล พัฒนาความคิดคำนึง และคุณธรรมที่หลักสูตรต้องการเพียงใด
4. สื่อการเรียนการสอนนั้น มีประสิทธิภาพในการใช้หรือไม่ จำเป็นต้องใช้สื่ออื่นช่วยมากน้อยเพียงใด
5. การใช้สื่อการเรียนการสอนนั้น เป็นไปอย่างเหมาะสมตามขั้นตอนหรือไม่ การประเมินสื่อการเรียนการสอนที่ใช้ เป็นงานวิชาการที่สำคัญของผู้สอน ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการปรับปรุงรูปแบบ และขั้นตอนการใช้สื่อการเรียนการสอน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้เนื้อหาที่ถูกต้อง เป็นปัจจุบัน และเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมมากยิ่งขึ้น

การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research)

1. หลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ส. วาสนา ประवालพฤษ์ (2548 : 2) ได้กล่าวถึงหลักการของการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kemmis and Mc Taggart ว่าเป็นการพัฒนาที่มุ่งแสวงหาแนวทางที่เหมาะสมเฉพาะตนในการปรับปรุง พัฒนาและประเมินตนเอง การวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและยินยอมพร้อมใจของบุคคลต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานนั้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการ และให้การพัฒนานั้นยังอยู่ในสังคม เป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดของวิจัยเชิงปฏิบัติการเกิดจากงานด้านจิตวิทยาสังคมของเลวิน (Lewin) ผู้ซึ่งใช้เวลาหลายปีพัฒนาและประยุกต์วิธีการและทดลองใช้ในบริบทต่างๆในสังคม เช่น การจัดแหล่งที่อยู่อาศัยให้กับชุมชน การให้ความเสมอภาคของกลุ่มชนต่างๆในสังคมเดียวกัน การปรับตัวของวัยรุ่นในสังคม จากงานวิจัยในชุมชนของเลวินทำให้เขาได้แนวคิดเกี่ยวกับความสำเร็จในการพัฒนาชุมชน ว่าจะต้องประกอบด้วยแนวคิดหลัก 2 ประการ

1. ทำอย่างไรจึงจะได้แนวคิด ข้อตกลงจากกลุ่มในการตัดสินใจกำหนดข้อตกลงเพื่อปฏิบัติการ
2. ทำอย่างไรจึงสามารถกำหนดภาระหน้าที่เพื่อปรับปรุงและพัฒนาให้เป็นไปได้ตามข้อตกลง

ดังนั้นแนวคิดและรูปแบบของการวิจัยแตกต่างจากการวิจัยแบบอื่น ๆ กล่าวคือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการจะเน้นผลที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีแบบแผน อันเนื่องมาจากความร่วมมือของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการคิดร่วมกัน ปฏิบัติงานร่วมกันและประเมินร่วมกัน ในอันที่จะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาสังคม ดังนั้นการวิจัยเชิงปฏิบัติการจึงเป็นภารกิจของกลุ่ม

2. ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ นักศึกษาและนักวิจัยได้ให้ความหมายของการวิจัยปฏิบัติการไว้มากมาย ซึ่งจะนำเสนอพอสังเขป ดังนี้

ยาใจ วงษ์บริบูรณ์ (2547 : 10) กล่าวถึงความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการไว้ว่า เป็นการวิจัยประเภทหนึ่ง ที่มีกระบวนการในการปฏิบัติอย่างมีระบบ ผู้วิจัยและผู้เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการปฏิบัติตลอดจนวิเคราะห์ผล โดยมีกระบวนการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผลการปฏิบัติ ในการดำเนินการวิจัยนั้นจะต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องอย่างมีประสิทธิภาพ

อรัญญา สุชาติโนบล (2544 : 66) กล่าวว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการหมายถึง การวิจัยอย่างมีระบบโดยนำหลักการทางวิทยาศาสตร์มาใช้ เพื่อแก้ไขปัญหาเฉพาะเรื่อง เฉพาะจุด ซึ่งจะช่วยให้แก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างทันที อันจะส่งผลให้การปฏิบัติงานนั้นมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ประวิต เอรารวรรณ์ (2545 : 5) ได้สรุปความหมายไว้ว่า หมายถึง กระบวนการศึกษาค้นคว้าร่วมมือกันอย่างเป็นระบบของกลุ่มผู้ปฏิบัติงาน เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่ และให้ได้แนวทางในการปฏิบัติ หรือวิธีแก้ไขปรับปรุงที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในการปฏิบัติงาน

เคมีส และ แม็กแท็กการ์ด (Kemmis and Mc Taggart, 1991 : 169-170 ; อ้างถึงใน ประวิต เอรารวรรณ์, 2545 : 5) ได้ให้คำจำกัดความของการวิจัยเชิงปฏิบัติการว่าเป็นรูปแบบของการศึกษาวิจัยแบบส่องสะท้อนตนเองของกลุ่มปฏิบัติงานจากผลการปฏิบัติงาน

กลุ่ม เพื่อพัฒนาปรับปรุงวิธีการปฏิบัติให้ถูกต้องชอบธรรมกับบริบทสังคม รวมทั้งเป็นการสร้างความเข้าใจในการปฏิบัติงานและสภาพที่เป็นอยู่

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 12) กล่าวถึงความหมายของการวิจัยปฏิบัติการว่าเป็น การวิจัยเพื่อนำผลมาใช้ในการแก้ปัญหาอย่างรีบด่วนหรือเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงาน

จากที่กล่าวมาพอจะสรุปความหมายของการวิจัยเชิงปฏิบัติการได้ว่า การวิจัยเชิงปฏิบัติการ หมายถึง กระบวนการการศึกษาค้นคว้าร่วมมือกันอย่างเป็นระบบของกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานโดยการนำหลักการทางวิทยาศาสตร์ การปฏิบัติตลอดวิเคราะห์ผล โดยมี กระบวนการปฏิบัติ 4 ขั้นตอน คือการวางแผน การลงมือปฏิบัติ การสังเกต และการสะท้อนผล เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะเรื่อง เฉพาะจุด เพื่อทำความเข้าใจต่อปัญหาหรือข้อสงสัยที่กำลังเผชิญอยู่ และให้ได้แนวทางในการปฏิบัติ หรือวิธีแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เพื่อพัฒนาการปรับปรุงการปฏิบัติงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

3. แนวคิดและความเป็นมาของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

แนวคิดเกี่ยวกับการวิจัยปฏิบัติการนี้ โครีย์ (Corey, 1935 ; อ้างอิงใน ประวัติ เอรารวรรณ์, 2545 : 2) ได้ยืนยันว่ามีแหล่งมาอย่างน้อย 2 แหล่ง คือ

1. เกิดจากการเสนอแนวคิดของคอลเลียร์ (Collier) ต่อคณะกรรมการของ Indina Affairs ระหว่างปี ค.ศ. 1993-1945 ขณะที่ดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการว่า ความสำคัญของงานวิจัยเกี่ยวกับการวางแผนทางสังคม นอกจากเป็นสิ่งที่มิใช่ประโยชน์ต่อ โครงการวิจัยหรือเป้าหมายของงานวิจัยแล้ว ผลวิจัยก็ควรนำไปปฏิบัติได้โดยผู้ร่วมงานวิจัยและ จะต้องมีการวิพากษ์วิจารณ์ในกลุ่มผู้ปฏิบัติการ โดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้รับมา ผู้บริหาร หน่วยงานและผู้ปฏิบัติงานต้องร่วมกันวิจัยในสิ่งที่เป็นความต้องการในหน่วยงานของตนเอง ด้วย

2. เกิดจากงานของเคิร์ทเลวิน (Kurt Lewin) ที่ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง มนุษย์เพื่อปรับปรุงคุณภาพการอยู่ร่วมกันในสังคม โดยอาศัยแนวคิดที่สำคัญ 2 ประการคือ การ ตัดสินใจของกลุ่ม และความตั้งใจร่วมกันที่จะทำการปรับปรุงการปฏิบัติงานซึ่งแนวคิดเริ่มต้น เกิดจากการพยายามเชื่อมโยงทฤษฎีที่นักวิจัยได้วิจัยไว้ไปสู่การปฏิบัติของผู้ปฏิบัติงานในการ แก้ปัญหาทางสังคมที่มีความแตกต่างของสหรัฐอเมริกา โดยเฉพาะการแบ่งชนชั้นความมั่งคั่ง และการปฏิบัติการต่อชนกลุ่มน้อย

เคิร์ทเลวิน (Kurt Lewin, 1946 ; อ้างถึงใน ประวิต เรราวรณ, 2545 : 2) กล่าวถึงความคิดของคนที่กำลังเผชิญสถานการณ์ที่เป็นปัญหา หรือที่มีความคลุมเครือไม่กระจ่างชัด มักมีคำถามในใจ 3 ข้อ คือ

1. สถานการณ์ตอนนี้เป็นอย่างไ
2. มีอันตรายอะไรบ้าง
3. แล้วจะทำอย่างไร

ในทางการศึกษา สตีเฟนคอเรย์ (Stephen M. Corey) จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบียได้นำการวิจัยปฏิบัติการมาใช้ในการจัดการศึกษาในอเมริกา โดยได้เขียนหนังสือชื่อ "Action Research to Improve School Practice" เมื่อปี ค.ศ. 1953 โดยนำมาใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงาน หลักสูตรและการเรียนการสอนในโรงเรียน (Corey, 1953 ; อ้างอิงใน ประวิต เรราวรณ, 2545 : 2) ซึ่งต่อมาได้แพร่หลายเข้าไปในวงการศึกษาของอังกฤษ และออสเตรเลีย ในช่วงทศวรรษ 1970 โดยในอังกฤษได้พยายามส่งเสริมให้ครูทำวิจัยในชั้นเรียน (Classroom Action Research) เพื่อให้ครูปรับปรุงการเรียนการสอนและเปลี่ยนแปลงบทบาทเรียกว่า ครูนักวิจัย (Teacher as Researcher) โดยสอนควบคู่ไปกับการทำวิจัยในชั้นเรียน (Elliott, 1987 ; อ้างอิงใน ประวิต เรราวรณ, 2545 : 3)

ในออสเตรเลียได้มีการขยายแนวคิดเรื่อง การวิจัยปฏิบัติการอย่างกว้างขวางถึงกับให้มีการวิจัยปฏิบัติการเป็นส่วนสำคัญในการปรับปรุงโรงเรียนและการศึกษาของออสเตรเลีย โดยมี เหตุผลสำคัญ 2 ประการ คือ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของโรงเรียนและการพัฒนาหลักสูตรของโรงเรียนและสร้างความตระหนักให้กับครูในการแสวงหาวิธีการใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาวิชาชีพ โดยเฉพาะกลุ่มนักวิจัยของมหาลัย Deakin ได้พัฒนากระบวนการวิจัยปฏิบัติการซึ่งประยุกต์แนวคิดพื้นฐานของ เคิร์ทเลวิน (Kurt Lewin) มาใช้ โดยกำหนดขั้นตอนของการวิจัยในลักษณะบันไดเวียน (Spiral) ประกอบด้วย การวางแผน (Plan) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อน (Reflection) (Ebbutt, 1983 ; Kemmis and Mc Taggart, 1988 ; อ้างอิงใน ประวิต เรราวรณ, 2545 : 3)

สำหรับในประเทศไทยนั้น แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการแพร่หลายมากพอสมควร ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในทางการศึกษา แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการมีอิทธิพลมาก คือ แนวคิดจากมหาวิทยาลัย Deakin โดยกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีการแปลหนังสือชื่อ The Action Research Planner ของ Kemmis and Mc Taggart เป็นภาษาไทยชื่อ

“นักวางแผนการปฏิบัติการ” เมื่อปี 2538 และประกาศใช้เป็นหนังสือเสริมประสบการณ์สำหรับครูประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ

4. มโนทัศน์พื้นฐานของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เอราวรรณ์ (2546 : 6) ได้กล่าวถึง มโนทัศน์พื้นฐานที่สำคัญของการวิจัยปฏิบัติการพอสรุปได้ 7 ประการ คือ

1. การวิจัยปฏิบัติการเป็นการเชื่อมโยง 2 เรื่องเข้าด้วยกันคือ แนวคิด (Idea) ซึ่งเป็นทฤษฎี (Theory) ล้วนๆอยู่บนหอคอยงาช้าง (Ivory Tower) ไปสู่การปฏิบัติได้จริง (Practical) ซึ่งอยู่ล่าง ๆ ระดับรากหญ้า (Grass Root)

2. ผู้ปฏิบัติการคือนักวิจัย (Practitioners as a Research) ซึ่งอยู่ในองค์กรหรือชุมชนที่กำลังเผชิญสถานการณ์การปฏิบัติงานที่เป็นปัญหาหรือข้อสงสัยที่คลุมเครือไม่กระจ่าง

3. เป้าหมายคือเพื่อปัญหา (To Solve Problem) และเพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานแบบมืออาชีพ (To Improve Process Practice)

4. หัวใจสำคัญที่แฝงอยู่ในกระบวนการ (Process) ของการวิจัยปฏิบัติการ คือ การมีส่วนร่วม (Participation) และความร่วมมือกัน (Collaboration) เพื่อนำไปสู่ความเกี่ยวพันกัน (Involvement) ของผู้เกี่ยวข้อง (Participant) ในองค์กรหรือชุมชนที่ดำเนินการวิจัย

5. การมีส่วนร่วม (Participation) ในการวิจัยปฏิบัติการ คือ การร่วมกันตระหนักในปัญหา (Awareness) วางแผน (Plan) การตัดสินใจ (Decision Making) ลงมือปฏิบัติ (Practice) ส่องสะท้อนตัวเอง (Reflection) และรู้สึกเป็นเจ้าของ (Sense of Belonging)

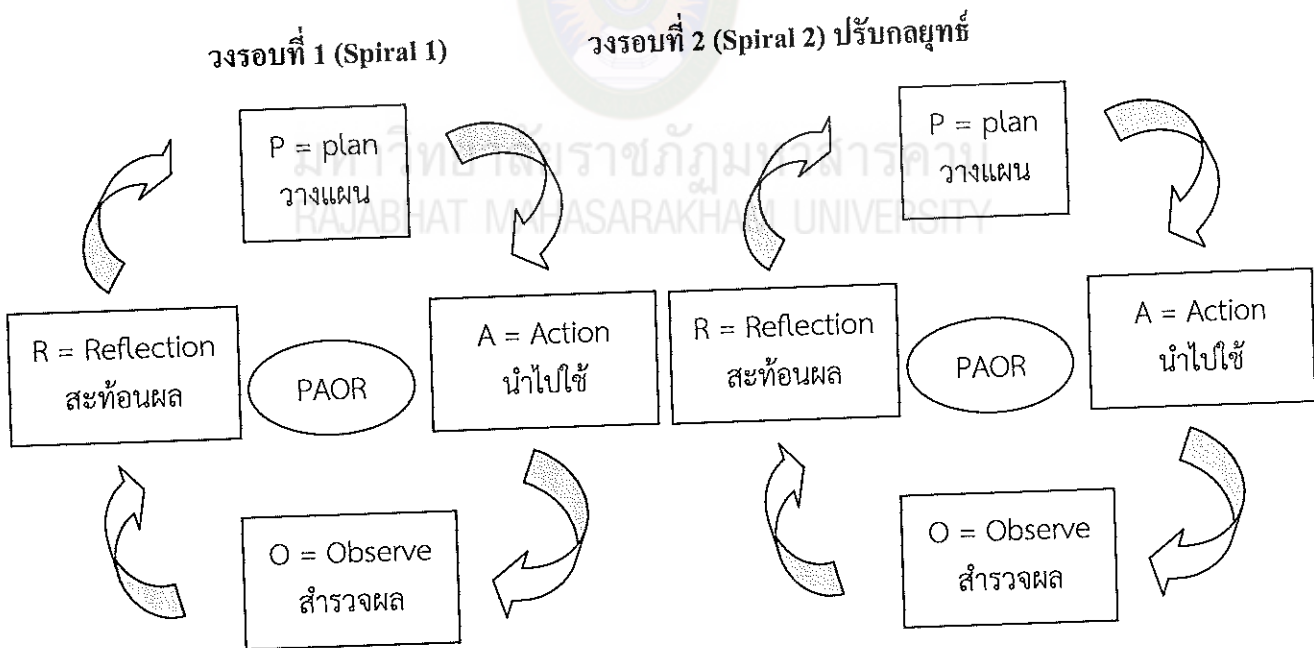
6. เป็นกระบวนการศึกษาแบบวิวัฒน์ (Evolving) ที่ค่อยๆพัฒนาขึ้นไปลำดับจากจุดเล็ก ๆ ของคนกลุ่มหนึ่งในประเด็นปัญหาที่ไม่ใหญ่โตซับซ้อนเกินไป

7. จุดเด่นข้อหนึ่งของการวิจัยปฏิบัติการ คือ ผู้ปฏิบัติงานในฐานะนักวิจัยเมื่อได้ทำการวิจัยแล้วผลวิจัยจะตอบสนองความต้องการของตนเองทำให้อยากศึกษาค้นคว้าและปรับปรุงพัฒนางานต่อไป

5. คุณลักษณะของการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

คาร์ล เลวิน (Kurt Lewin, 1964 อ้างถึงใน Stephen Kemmis and Robin Mc Taggart, 1991 ; ศิริ ถีอาสนา, 2549 : 85) ได้อธิบายลักษณะของการวิจัยปฏิบัติการไว้ 4 ประการ คือ

1. เป็นการวิจัยแบบมีส่วนร่วมและมีการร่วมมือ (Participation and Collaboration) ใช้การทำงานเป็นกลุ่ม ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีส่วนสำคัญและมีบทบาทเท่าเทียมกัน ในทุกกระบวนการของการวิจัย ทั้งการเสนอความคิดเชิงทฤษฎี และการปฏิบัติ ตลอดจนการวางแผนนโยบายการวิจัย
2. เน้นการปฏิบัติ (Action Orientation) การวิจัยชนิดนี้ใช้การปฏิบัติเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและศึกษาผลของการปฏิบัติ เพื่อมุ่งให้เกิดการพัฒนา
3. ใช้การวิเคราะห์ (Critical Function) การวิเคราะห์การปฏิบัติการอย่างลึกซึ้งจากสิ่งที่สังเกตได้ จะนำไปสู่การตัดสินใจที่สมเหตุสมผล เพื่อการปรับแผนปฏิบัติการ
4. ในวงจรการปฏิบัติการ (Action Research Spiral) ตามแนวคิดของ Kemmis and Mc Taggart คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observing) และสะท้อนผลการปฏิบัติการ (Reflection) ตลอดจนการปรับปรุงผลเพื่อนำไปใช้ปฏิบัติในวงจร Re-planning ต่อไปจนกว่าจะได้รูปแบบการปฏิบัติงานที่เป็นที่พอใจและได้ข้อเสนอเชิงทฤษฎีเพื่อเผยแพร่ต่อไป ดังแผนภาพที่ 4

ภาพที่ 4 แสดงขั้นตอนกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (The Main of Action Research)
ที่มา : (ดัดแปลงมาจาก ส.วาสนา ประवालพฤษย์, 2548 : 37)

6. กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการ

ประวิต เอราวรรณ์ (2545 : 12) กระบวนการวิจัยปฏิบัติการจะเริ่มต้นด้วย

1. กำหนดแนวคิด (Idea) ที่ต้องปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงการปฏิบัติงานกลุ่ม ผู้ปฏิบัติงานจะร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นปรับปรุงในส่วนไหนของงาน สิ่งใดเป็นปัญหาที่แท้จริงและผลกระทบที่ตามมา แนวคิดทั่วไปนี้เกิดขึ้นจากการสำรวจสภาพการณ์เบื้องต้น (Reconnaissance) ซึ่งผลที่ได้รับจากการสำรวจนี้ กลุ่มผู้วิจัยปฏิบัติการ จะนำไปกำหนดเป็นแผนในการปฏิบัติ

2. ร่วมกันวางแผนทั่วไป (General Plan) กลุ่มร่วมกันพิจารณาว่าจะเริ่มต้นเปลี่ยนแปลง ณ จุดใดก่อน จะใช้วิธีการใดในการแก้ไขปรับปรุงบนพื้นฐานของความเป็นไปได้ และเป็นความสนใจร่วมกัน

3. กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติ (Action Step) เป็นการแตกแผนออกเป็นแผนย่อย ๆ ดังนี้

3.1 เริ่มต้นขั้นตอนแรกด้วยการเปลี่ยนแปลงวิธีการที่ใช้ในการปรับปรุงงานและต้องมองไปยังผลที่คาดว่าจะได้รับก่อนที่จะเริ่มต้นด้วยความรอบคอบ และวางแผนการติดตามผลที่เกิดตามมาแล้วร่วมกันพิจารณาเพื่อประเมินว่าวิธีการนั้น สามารถปฏิบัติได้จริงเพียงใด ต้องมีการส่งสะท้อนผลที่เกิดขึ้นในขั้นแรกนี้อย่างชัดเจน เพื่อเป็นสารสนเทศในการวางแผนขั้นตอนที่สองหรือขั้นตอนต่อไป

3.2 เริ่มดำเนินการปฏิบัติงานในแผนที่สอง แล้วติดตามตรวจสอบ ประเมินผลแล้ววางแผนใหม่ไปเรื่อย ๆ ถ้ายังไม่ได้รับคำตอบหรือปัญหายังไม่คลี่คลายในประเทศออสเตรเลีย Stephen Kemmis และคณะได้นำแนวคิดของ Lewin มาประยุกต์ใช้ในการวิจัยปฏิบัติการ เพื่อปรับปรุงการจัดการการศึกษาของออสเตรเลีย จนได้รับการยอมรับและเผยแพร่ไปกว้างขวาง ซึ่งในความคิดของ Kemmis และคณะนั้น การวิจัยปฏิบัติการ คือ การวิจัยแบบมีส่วนร่วมและการร่วมมือกันเป็นหมู่คณะ จะกระทำคนเดียวไม่ได้เพราะการกระทำเพียงคนเดียว ถึงแม้จะเกิดการเปลี่ยนแปลงก็จะทำลายการเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากกลุ่มดังนั้นในขั้นตอนของการวิจัยปฏิบัติการ จึงต้องกำหนดจุดสนใจร่วมกัน (Thematic Concern) เช่น สนใจที่จะพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอนให้มีประสิทธิภาพ หรือพัฒนาให้ผู้เรียน เข้าใจวิธีการวิทยาศาสตร์ที่ลึกซึ้ง เป็นต้น เมื่อได้จุดสนใจร่วมกันแล้วก็จะนำไปสู่การปฏิบัติที่สำคัญ 4 ประการที่เกี่ยวข้องกันเป็นวงจร คือ

3.2.1 การพัฒนาแผนการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงสิ่งที่เป็นปัญหาซึ่งเป็นการปฏิบัติงานที่มีโครงการสร้างและแนวทางการวางแผนที่มีความยืดหยุ่น และต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่อาจส่งผลกระทบต่อแผนที่กำหนดไว้ได้

3.2.2 การปฏิบัติตามแผน ซึ่งเป็นการดำเนินการตามแนวทางที่กำหนดไว้อย่างละเอียดควบคุมอย่างสมบูรณ์

3.2.3 การสังเกตผลการปฏิบัติงาน เป็นการบันทึกข้อมูลหลักฐานหรือร่องรอยต่าง ๆ อย่างมีวิจารณ์ญาณเกี่ยวกับผลที่ได้จากการปฏิบัติโดยอาจใช้วิธีวัดแบบต่างๆเข้ามาช่วยซึ่งสารสนเทศจากการสังเกตนี้ จะนำไปสู่การสะท้อนและปรับปรุงการปฏิบัติอย่างเข้าใจและถูกต้องทิศทาง

3.2.4 การสะท้อนผลผลการปฏิบัติ เป็นกระบวนการทบทวนการปฏิบัติจากบันทึกที่ได้จากการสังเกตว่าได้ผลเป็นอย่างไร มีปัญหาหรือข้อขัดแย้งอย่างไร เพื่อเป็นพื้นฐานการวางแผนในวงจรต่อไป

ดังนั้นองค์ประกอบสำคัญของกระบวนการวิจัยปฏิบัติการของมหาวิทยาลัย Deakin จึงประกอบด้วยจุดสำคัญทั้ง 4 จุดดังที่กล่าวมา คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) ซึ่งมีการเคลื่อนไหวลักษณะ “เกลียวสว่าน” ไปในจุดทั้ง 4 จุด ไม่หยุดนิ่ง และไม่จบลงด้วยตนเอง เคมีท และแมคแทกเกอร์ (Kemmis and McTaggart, 1998 ; อ้างอิงมาจากประวัติ เอรารวรรณ์, 2545 : 133) ได้กล่าวถึงหลักการพิจารณาว่าเป็นกระบวนการการวิจัยปฏิบัติการหรือไม่อยู่ 4 ประการ คือ

1. เป็นการปฏิบัติที่ไม่ใช่สิ่งที่ทำตามปกติ แต่ต้องทำเป็นระบบและได้รับความร่วมมือจากกลุ่ม
2. ไม่เป็นเพียงการแก้ปัญหาที่กำลังประสบอยู่เท่านั้น แต่ต้องเกิดมาจากแรงกระตุ้นที่ต้องการปรับปรุงพัฒนาที่ตนเองปฏิบัติอยู่ให้เกิดการเปลี่ยนแปลง
3. ไม่ใช่การปรับปรุงพัฒนางานของผู้อื่น แต่เป็นงานของกลุ่มตนเอง
4. การวิจัยปฏิบัติการ ไม่ใช่วิธีการทางวิทยาศาสตร์ที่จะมองในแง่การทดสอบสมมุติฐานเพื่ออธิบายสภาพการณ์อย่างเดียว แต่ต้องเป็นระบบที่หมุนเวียนไปเรื่อย ๆ เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวนักวิจัย และสถานการณ์แวดล้อมดังนั้นในการวิจัยปฏิบัติการของนักวิจัย ควรพิจารณาถึงกระบวนการที่ได้ลงมือปฏิบัติว่าสอดคล้องเป็นไปตามหลักการดังกล่าวที่กล่าวมานี้หรือไม่ เพื่อให้เป็นการวิจัยปฏิบัติการที่มีประสิทธิภาพ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานหรือแก้ไขปัญหอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุปการวิจัยเชิงวิชาการ (Action Resaerch) เป็นกระบวนการร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาหรือพัฒนางานที่ปฏิบัติในปัจจุบันให้สามารถพบกับความสำเร็จอย่างมีคุณภาพ โดยดำเนินการตามวงจร 4 ขั้นตอน คือ การวางแผน (Planning) การปฏิบัติการ (Action) การสังเกต (Observation) และการสะท้อนผล (Reflection) และดำเนินการตามวงจร 4 ขั้นตอนซ้ำเพื่อปรับปรุงแผนในการแก้ปัญหา หรือพัฒนางานอีกครั้งให้เห็นแนวทางหรือรูปแบบของการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพเพื่อแก้ไขปัญหาในเรื่องราวของสิ่งที่ศึกษานั้น ๆ จนกว่าจะได้ผลปฏิบัติ ตาม จุดมุ่งหมายและได้รับผลเป็นที่น่าพอใจของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

7. การอบรมเชิงปฏิบัติการ

ในการพัฒนาการครูผู้ดูแลเด็ก ด้านการผลิตสื่อการเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดเทศบาลตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น ได้ใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาคือ การอบรมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าประชุมที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาช่วยกันคิด ปฏิบัติและช่วยรวมข้อมูล เพื่อให้สมาชิกเกิดประสบการณ์โดยได้รับความรู้ใหม่ๆ และสามารถนำความรู้นั้นไปปฏิบัติได้ วิธีการเลือกผู้เข้าประชุมที่มีพื้นความรู้ในเรื่องนั้นมีความเข้าใจและสนใจที่จะช่วยกันคิดและปฏิบัติ

นักวิชาการและนักการศึกษาได้กล่าวถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการว่า หมายถึงการพบปะการประชุม ปรึกษาหารือกันเพื่อแก้ปัญหาทางภาคปฏิบัติที่ได้จากการอบรมเชิงปฏิบัติการ คือ ผลของงานจะนำไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีครูก็เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ ทำสิ่งใหม่สำหรับตนเองได้ ก่อให้เกิดกำลังใจในการทำงานให้ก้าวหน้าต่อไป ดังนั้นลักษณะการอบรมเชิงปฏิบัติการจึงเป็นการประชุมที่มีการลงมือกระทำ เพื่อแก้ปัญหาหรือมีการปฏิบัติจริงระหว่างผู้มีประสบการณ์มาแล้ว อาจมีวิทยากรมาให้ความรู้เป็นพื้นฐานที่ตรงกันก่อนลงมือกระทำ หรือปฏิบัติงาน ทั้งนี้โดยเน้นให้ผู้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการกับไปใช้แนวทางในการปฏิบัติในการทำงานของตน

สำนักงานคณะกรรมการศึกษาแห่งชาติ (2549 : 60) กล่าวถึงการอบรมเชิงปฏิบัติการ (Work Shop) ว่ามีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมที่มีความสนใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่งมาช่วยกันคิดปฏิบัติและช่วยรวมข้อมูลเพื่อให้สมาชิกเกิดประสบการณ์ หรือได้รับความรู้ใหม่ และสามารถนำความรู้นั้นไปปฏิบัติได้ วิธีการคือ เลือกผู้เข้าประชุมที่มีพื้นความรู้ในเรื่องนั้นมีความเข้าใจ และสนใจที่จะช่วยกันคิดและช่วยกันปฏิบัติ

7.1 ประโยชน์ของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

การประชุมมีประโยชน์อย่างมากต่อการทำงานร่วมกันเป็นทีม การแสวงหาความร่วมมือและความรับผิดชอบของบรรดาของสมาชิก ประโยชน์ที่สำคัญมีดังนี้ (สุमित สัญกร, 2549 : 16-18)

1. ช่วยให้งานทางความคิดร่วมกัน
2. ช่วยให้เกิดความรับผิดชอบผูกพันระหว่างผู้เข้าร่วมประชุมและแบ่งภาระรับผิดชอบได้ดี
3. ช่วยให้มีกรอบขอบในการตัดสินใจ
4. ช่วยให้การรวบรวมข้อมูลและความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้อง มีความ

กว้างขวางครอบคลุม

5. ช่วยในการกระจายข่าวสารเรื่องราวต่าง ๆ ถ่ายทอดไปยังผู้เกี่ยวข้อง รวดเร็ว
6. ช่วยในการประสานงาน ผสานความคิดเห็นและความเข้าใจ
7. ช่วยให้มีการยังความคิดเห็นใหม่ๆและวิธีการต่าง ๆ และมีโอกาสรับฟัง

ความคิดเห็นของบุคคลกรหลายๆคน

8. ช่วยไม่ให้พลัดพลามในการตัดสินใจรวดเร็ว โดยลำพังคนเดียวจะเกิดความผิดพลาดได้ง่าย เพราะการประชุมจะช่วยให้การตัดสินใจ โดยอาศัยข้อมูลต่าง ๆ อย่างรอบคอบ
9. ช่วยให้เกิดความรู้สึกว่าแต่ละคนมีส่วนเป็นเจ้าของงาน
10. ช่วยให้สามารถติดตามความคืบหน้าของงานและชำระสะสางกิจกรรม
11. ช่วยให้สามารถมีมุมมองในปัญหาคิดต่างๆได้อย่างกว้างขวางแทนการคิด

คนเดียว

7.2 ลักษณะของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

การอบรมเชิงปฏิบัติการจะเป็นการรวมกลุ่มของคนจำนวนสิบสองคนหรือมากกว่านั้นที่มีความสนใจหรือปัญหาเหมือนกันมาพบปะกัน เพื่อใช้เวลาในการปรับปรุงความ สารถ ความเข้าใจ และความชำนาญของแต่ละคน โดยการศึกษาวิจัยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และรวบรวมข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญ การประชุมปฏิบัติการสามารถนำมาใช้เมื่อต้องการที่จะ ได้รับอย่างใดอย่างหนึ่งตามวัตถุประสงค์ ดังนี้ (สุमित สัญกร, 2549 : 23-24)

1. เพื่อทำความเข้าใจปัญหา
2. เพื่อสำรวจปัญหา
3. เพื่อพยายามหาข้อแก้ไขปัญหา

4. เพื่อศึกษาปัญหาด้วยการสอบถาม
 5. เพื่อพิจารณาด้วยการสอบถาม
 6. เพื่อส่งเสริมความร่วมมือระหว่างบุคคล
 7. เพื่อส่งเสริมการศึกษารวมถึงการแก้ปัญหา และค้นคิดวิธีการต่าง ๆ
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กล่าวถึงการประชุมดังต่อไปนี้

7.3 ความสำคัญและความหมายของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

การอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นเครื่องมือที่ดีที่สุดของนักบริหารที่ช่วยให้การบริหารงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมาย เพื่อให้บุคลากรในองค์กรได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นระหว่างกันในการที่จะหาแนวทางแก้ปัญหาในทางสร้างสรรค์และก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจในกิจกรรมต่าง ๆ อันมีเป้าหมายที่เข้าใจตรงกัน และยังช่วยในการพัฒนางาน พัฒนาบุคลากร ให้มีประสิทธิภาพตลอดจนการคัดเลือกบุคลากรเข้าสู่ตำแหน่งบริหารต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

การอบรมเชิงปฏิบัติการ คือ การที่บุคคลตั้งแต่สิบสองคนขึ้นไปร่วมกันพิจารณา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน โดยมีเกณฑ์ วัตถุประสงค์ และสถานที่ที่แน่นอน โดยจุดมุ่งหมายของการประชุม คือ

1. เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน
2. เพื่อรวบรวมข้อมูล
3. เพื่อแก้ปัญหา
4. เพื่อพัฒนาคน
5. เพื่อการตัดสินใจ
6. เพื่อแจ้งข่าวสาร
7. เพื่อแถลงนโยบาย
8. เพื่อหาข้อยุติ
9. เพื่อความสามัคคี
10. เพื่อการประสานงาน

7.4 ประโยชน์ของการอบรมเชิงปฏิบัติการ

1. แบ่งความรับผิดชอบ
2. ช่วยให้มีมารอบคอบในการตัดสินใจ
3. ช่วยกระจายข่าวสารไปยังผู้เกี่ยวข้องอย่างรวดเร็ว

4. ช่วยในการประสานงาน ประสานความคิดและความเข้าใจ
5. ก่อให้เกิดความร่วมมือ
6. ก่อให้เกิดความรู้สึกที่แต่ละคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ
7. ช่วยในการติดตามผลงาน
8. ช่วยให้สามารถรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เกี่ยวข้องได้อย่างกว้างขวาง
9. ช่วยในการคลี่คลายปัญหา

7.5 กรณีที่ควรจัดและไม่ควรจัดให้มีการประชุม

การจัดประชุมแต่ละครั้งผู้ที่จะจัดให้มีการประชุม จะต้องวิเคราะห์ถึงความจำเป็นว่ามีมากน้อยเพียงใด โดยพิจารณาถ้าจัดให้มีการประชุมแล้วจะคุ้มค่ากับเวลา และค่าใช้จ่ายที่เสียไปมากน้อยเพียงใดหรือถ้าใช้วิธีอื่น เช่น การวินิจฉัยสั่งการของผู้บริหาร การจัดประชุมทางโทรศัพท์ เป็นต้น จะประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย และได้ผลมากกว่าหรือไม่ ผู้จัดก็ควรเลือกดำเนินการโดยวิธีที่เห็นว่าดีที่สุด ในที่นี้ขอเสนอแนวทางการตัดสินใจในการจัดให้มีการประชุม ดังนี้ คือกรณีที่ควรจัดประชุม

1. การติดตามผลงาน
2. การแจ้งนโยบายข่าวสาร
3. เมื่อเกิดการขัดแย้งขึ้นในหน่วยงาน
4. เมื่อมีวิชาการใหม่ๆ
5. เมื่อเกิดปัญหาที่ไม่สามารถจะตัดสินใจคนเดียวได้
6. เมื่อต้องการจะพัฒนาคน
7. เมื่อมีผลประโยชน์ร่วมกัน
8. เพื่อสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในหน่วยงาน
9. เมื่อต้องการสร้างขวัญและกำลังใจแก่บุคลากรในหน่วยงาน

7.6 กรณีที่ไม่ควรจัดประชุม

1. ไม่มีเหตุผลเพียงพออาจใช้วิธีอื่นได้ผล ประหยัดทั้งเวลา และค่าใช้จ่ายมากกว่า
2. ปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นเรื่องเล็กน้อยอยู่ในวิสัยที่ผู้บังคับบัญชา หรือผู้รับผิดชอบจะตัดสินใจได้

3. มีเวลาน้อยแต่เรื่องที่ต้องประชุมจะต้องใช้เวลามาก
4. เจ้าของเรื่องนั้น ๆ ไม่สามารถเข้าประชุมได้
5. ไม่มีบุคคลที่จะได้ข้อคิดและประสบการณ์ได้

7.7 การประชุมที่มีประสิทธิภาพ

การประชุมถือว่าเป็นการลงทุนในการดำเนินงานรูปแบบหนึ่ง ต้องพิจารณาถึงปัจจัยที่ใช้ในการประชุมไม่ว่าคน เงิน วัสดุ และการจัดการ รวมทั้งการเตรียมการก่อนการประชุมระหว่างดำเนินการประชุม และการติดตาม และประเมินผล ซึ่งจะต้องนำสิ่งเหล่านี้มาพิจารณาเปรียบเทียบกับเป้าหมายว่าจะคุ้มกันหรือไม่ ถ้าจัดประชุมไปแล้วไม่สามารถทำให้การประชุมเกิดประสิทธิภาพก็จะเป็นการสูญเปล่า ฉะนั้น การประชุมแต่ละครั้งผู้จัดจะพิจารณาได้ว่ามีประสิทธิภาพหรือไม่จากองค์ประกอบดังต่อไปนี้

1. การประชุมครั้งนั้นบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่วางไว้หรือไม่
2. ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายหรือไม่
3. สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมมีความพึงพอใจหรือไม่
4. สมาชิกผู้เข้าร่วมประชุมมีส่วนร่วมมากน้อยเพียงใด
5. บรรยากาศในการประชุมเป็นไปอย่างราบรื่นหรือไม่
6. มติของที่ประชุมนำไปสู่การปฏิบัติได้หรือไม่
7. ประเภทและรูปแบบของการประชุม

ในองค์การที่มีประสิทธิภาพมักจะมีการประชุมที่มีลักษณะต่าง ๆ หลายอย่าง ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ หรือเป้าหมายของการประชุม การประชุมจะประสบผลสำเร็จด้วยดีเมื่อผู้จัดประชุมและผู้เข้าร่วมประชุมมีความเข้าใจชัดเจนตรงกันว่า การประชุมนั้นเป็นการประชุมลักษณะใดและมีวัตถุประสงค์อย่างไร ผู้เชี่ยวชาญเรื่องการประชุมมีการแบ่งประเภทการประชุมแตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับว่าจะยึดหลักเกณฑ์ หรือลักษณะเด่นอย่างไรในการแบ่งประเภท ได้แบ่งการประชุมตามวัตถุประสงค์ของการประชุมเป็นประเภทใหญ่ๆ คือ

1. การประชุมทางการบริหาร (Administrative Meeting)
2. การประชุมทางวิชาการ (Academic Meeting)

การประชุมทางการบริหาร (Administrative Meeting) เป็นการประชุมที่ผู้บริหารใช้เป็นเครื่องมือในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่บุคลากร ในองค์การระดมความคิดจากสมาชิก เพื่อให้ได้ข้อมูลในการตัดสินใจหรือข้อตกลงร่วมกัน

รูปแบบการประชุมจะเป็นการประชุมลักษณะการประชุมปรึกษาหารือ (Conference) การจัดสถานที่ประชุมจะเป็นลักษณะห้องเรียน โดยมีประธานการประชุมอยู่หน้าห้องและสมาชิกนั่งอยู่ในห้องแบบชั้นเรียนการประชุมทางวิชาการ (Academic Meeting) เป็นการประชุมที่มีวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ และพัฒนาบุคลากรในหน่วยงาน การประชุมลักษณะนี้จะมีรูปแบบการประชุมมากมาย รูปแบบการประชุมที่สามารถไปใช้ในหน่วยงานได้บ่อยครั้ง ดังนี้

1. การอภิปรายกลุ่ม (Discussion) มีหลายวิธีดังนี้

1.1 Focus Group Discussion คือ การแบ่งสมาชิกในที่ประชุมใหญ่ ออกเป็นกลุ่มเล็ก ๆ ประมาณ 6 - 20 คน สมาชิกทุกคนมีอิสระในการแสดงความคิดเห็น เมื่อประธานอนุญาตให้พูดประธานหรือเลขานุการจะบันทึกเป็นข้อสรุปของกลุ่มเสนอที่ประชุมใหญ่ตัวให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นออกมาจะถูกคิดหรือไม่ แล้วค่อยมาช่วยกันเลือกเห็นความเป็นไปได้หรือทางเลือกที่ดีที่สุดของกลุ่มว่าควรทำหรือดำเนินการตามข้อใด

1.2 Buzz Session เป็นการแบ่งกลุ่มย่อยแต่เล็กกว่า Group Discussion ไม่เกิน 15 คน และจำกัดเวลาให้คิดเสร็จในเวลา 10-20 นาทีเป็นอย่างซ้ำ

1.3 Philips 66 J. Donald Phillips ศาสตราจารย์ทางการศึกษาผู้ใหญ่อที่ Michigan State เป็นผู้ริเริ่มใช้ใช้ในกรณีที่ต้องการให้ได้มติหรือความคิดเห็นของกลุ่มอย่างรวดเร็ว โดยการแบ่งกลุ่มย่อย โดยไม่ต้องย้ายที่นั่งให้คนแถวหน้า 3 คน หันไปเข้ากลุ่ม 3 คน ในแถวหลัง ในกลุ่มจะมีสมาชิก 6คนให้เวลาคิด 6 นาที ให้เสร็จเรื่องที่คิด

1.4 Huddle Group เป็นเทคนิคที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มใหญ่เป็นกลุ่มย่อยโดยปกติ เช่น ใช้วิธีนับหรือแบ่งตามรายชื่อ

1.5 Roleplaying คือการแสดงบทบาทสมมุติ เป็นวิธีแย่งกลุ่มย่อยให้ปฏิบัติกิจกรรมเพื่อให้เกิดทักษะพร้อมกันไปด้วย เช่น การแสดงการประชุม การแสดงลักษณะภาวะผู้นำ

2. การอภิปรายเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น (Syndicate) โดยการนำผู้ทรงคุณวุฒิหลายๆคนมานั่งหน้าห้องประชุม และแสดงความคิดเห็นของตนต่อปัญหาที่กำหนดขึ้น โดยมีผู้ดำเนินการอภิปราย (Moderator) เป็นผู้ดำเนินการจัดลำดับให้พูดและช่วยสรุปหรือซักถามปัญหา

3. การอภิปรายเป็นคณะ (Panel Discussion) โดยใช้วิทยากรหรือผู้ทรงคุณวุฒิหลายๆคนพูดในเรื่องเดียวกันแต่ละตอน เช่น เรื่องต้นไม้ แบ่งกันพูดเรื่องผลไม้ ไม้

ระดับ เป็นต้น พิธีกรจะเป็นผู้เชื่อมโยงให้ผู้ฟังเข้าใจ ตอนท้ายให้มีการซักถาม

4. การประชุมอภิปรายกลุ่มย่อย (Syndicate) มีวัตถุประสงค์เพื่อนำแก้ไข

ปัญหาด้านกระบวนการของกลุ่มอย่างมีขั้นตอน มีวิธีการคือ

4.1 แบ่งกลุ่มผู้เข้าประชุมเป็นกลุ่มย่อย

4.2 แต่ละกลุ่มเลือกประธานและเลขานุการกลุ่ม

4.3 สมาชิกกลุ่มร่วมกันอภิปรายหาสาเหตุ เสนอแนะวิธีแก้ปัญหา

4.4 แต่ละกลุ่มทำรายงานผลการอภิปรายกลุ่มเสนอต่อที่ประชุม

4.5 ที่ประชุมรวมมีมติหลังจากพิจารณารายงานของแต่ละกลุ่มและถือเป็น

ผลของการประชุมรวมทั้งหมด

5. การสัมมนา (Seminar) มีวัตถุประสงค์เพื่อเพิ่มพูนความรู้เทคนิคใหม่ๆเพื่อ

แก้ปัญหา และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อทำให้เกิดความก้าวหน้าในวิชาชีพ

แขนงนั้น ๆ หรือการปฏิบัติงานในหน่วยงานนั้น ๆ วิธีการคล้ายการประชุม Syndicate แต่มีการ

พิจารณาปัญหาที่กว้างกว่า เช่น การสัมมนาการจัดการฝึกอบรมของสถาบันพัฒนาผู้บริหาร

การศึกษา เป็นต้น จะมีการเชิญวิทยากรมาให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องที่ต้องการอาจมีการแบ่งกลุ่ม

ย่อยก็ได้เมื่อเสร็จการสัมมนาก็จะพิมพ์สรุปสัมมนาให้สถาบัน ๆ หรือผู้เกี่ยวข้องกับนโยบายถือ

เป็นแนวปฏิบัติต่อไป

สรุปได้ว่าการอบรมเชิงปฏิบัติการ เป็นการประชุมกลุ่มร่วมกัน โดยการระดมสมอง

และประสบการณ์นำความรู้ความชำนาญของแต่ละคน ที่มีอยู่มาอภิปรายสรุปเป็นแนวทางการ

ปฏิบัติร่วมกันแล้วนำไปประยุกต์ใช้ในหน่วยงานของตน เป็นข้อสรุปที่เป็นวิชาการเป็น

กระบวนการในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของครูอย่างมีระบบ เพื่อให้ครูมีความรู้ความเข้าใจมี

ทักษะและเจตคติที่ดีเกี่ยวกับการพัฒนางานของหน่วยงาน

บริบทศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัด

ขอนแก่น

เทศบาลตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น เป็นองค์กรปกครอง

ส่วนท้องถิ่นได้รับการประกาศจัดตั้งเป็นสุขาภิบาลเปือยน้อย ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย

เมื่อวันที่ 22 เมษายน พ.ศ. 2528 และได้รับการยกฐานะจากสุขาภิบาล เป็นเทศบาลตำบล

เปือยน้อย เมื่อวันที่ 22 พฤษภาคม 2542 มีพื้นที่ 12.75 ตารางกิโลเมตร มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

จำนวน 2 แห่ง คือศูนย์พัฒนาเด็กเล็กวัดสายทองบ้านวังหิน และศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้านโนนเหล็ยม

องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น จัดตั้งขึ้นเพื่อทำหน้าที่ในการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนบริการสาธารณะด้านการศึกษา เป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่ง ที่กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดำเนินการ มีสิทธิจัดการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง หรือทุกระดับ ตามความพร้อมและความเหมาะสมและความต้องการของท้องถิ่นประกอบกับมาตรา 50 (6) ให้ราษฎรได้รับการศึกษาอบรม แห่งราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 12) พ.ศ.2546

1. วัตถุประสงค์ของการมีศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

1.1 เพื่อเตรียมความพร้อมของเด็กให้มีการพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

1.2 เพื่อพัฒนาเด็กให้เป็นไปอย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐานเหมาะสมกับวัย

1.3 เพื่อนำเด็กมาอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่เด็กเพื่อจะได้แบ่งเบาภาระ

ผู้ปกครอง

2. สภาพความเป็นอยู่ของเด็ก

ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะปานกลาง ความเป็นอยู่ของเด็กจึงไม่ดีเท่าที่ควร มีเด็กจำนวนหนึ่งที่บิดามารดาเข้าไปประกอบอาชีพรับจ้างที่ต่างจังหวัด และต่างประเทศ เด็กต้องอาศัยอยู่กับปู่ ย่า ตา ยาย หรือญาติผู้ใหญ่ ทำให้เด็กขาดความอบอุ่นจากบิดามารดา ส่งผลต่อพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็กซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ ท้องถิ่นและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจะต้องให้ความสนใจใส่เป็นพิเศษ

3. ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิด ถึง 5 ปี บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดู และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคม - วัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเองและสังคม

4. หลักการจัดการศึกษาปฐมวัย

ตามหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กยึดหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2546 ดังนี้

- 4.1 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกประเภท
 - 4.2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่าง บุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
 - 4.3 พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย
 - 4.4 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างมีคุณภาพ และมีความสุข
5. ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการพัฒนาเด็ก

5. วิสัยทัศน์

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบลเป็อยน้อย จะมุ่งส่งเสริมและพัฒนาผู้เรียนระดับปฐมวัย ให้มีร่างกายเจริญเติบโตมีสุขนิสัย และสุขภาพจิตที่ดี มีคุณธรรมกิดแก้ปัญหา และใช้ภาษาสื่อสารได้อย่างเหมาะสมตามวัย มีทักษะในการแสวงหาความรู้ช่วยเหลือตนเอง และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมรักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและความเป็นไทย มีคุณลักษณะที่เหมาะสมตามวัย มีความพร้อมที่จะเรียนต่อ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ในสถานศึกษา โดยประสานความร่วมมือจากหน่วยงาน บุคลากร ผู้ปกครอง และชุมชน

6. ภารกิจ

- 6.1 ครูผู้ดูแลเด็ก จัดทำแผนการจัดการประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ เน้นพัฒนาการ ผู้เรียนทั้ง 4 ด้าน
- 6.2 สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการผู้เรียนทั้ง 4 ด้าน
- 6.3 ฝ้าระวังดูแลสุขภาพ การรับประทานอาหาร การดื่มนมอย่างสม่ำเสมอ
- 6.4 จัดหาสื่อ แหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและหลากหลาย
- 6.5 มีการประเมินพัฒนาการผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ ด้วยวิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย

6.6 ครูผู้ดูแลเด็ก ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

6.7 ประสานความร่วมมือกับหน่วยงาน บุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน เพื่อระดมความคิด ทรัพยากร มาช่วยเหลือในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ในระดับปฐมวัย

7. เป้าหมาย

7.1 ครูผู้ดูแลเด็ก มีแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ดี มีคุณภาพดี

7.2 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีการจัดบรรยากาศการเรียนรู้ที่เหมาะสม ตามสภาพของท้องถิ่น

7.3 ผู้เรียนระดับปฐมวัย ร้อยละ 95 มีสุขภาพดี เจริญเติบโตตามวัย

7.4 ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กมีสื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมและหลากหลาย ผู้เรียนมีโอกาสได้เรียนรู้และสัมผัสจริง

7.5 ผู้เรียนระดับปฐมวัย ทุกคน ได้รับการประเมินพัฒนาการ และนำผลการประเมินนั้นไปปรับปรุงและพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

7.6 ครูผู้ดูแลเด็ก เข้ารับการอบรมทุกครั้งที่มีการจัดการอบรมเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัย

7.7 หน่วยงาน บุคลากร ผู้ปกครองและชุมชน มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร

8. มาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์

8.1 ด้านร่างกาย

มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และมีสุขอนามัยที่ดี

มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรง ใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน

8.2 ด้านอารมณ์ จิตใจ

มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตที่ดี และมีความสุข

มาตรฐานที่ 4 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม

มาตรฐานที่ 5 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี การเคลื่อนไหวและการออกกำลังกาย

8.3 ด้านสังคม

มาตรฐานที่ 6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

มาตรฐานที่ 7 รักรรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความเป็นไทย

มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

8.4 ด้านสติปัญญา

มาตรฐานที่ 9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิด และแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์

มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

9. คุณลักษณะตามวัย

9.1 ด้านร่างกาย

9.1.1 มีร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และมีเส้นรอบศีรษะตาม

เกณฑ์

9.1.2 ล้างมือ ล้างหน้า แปรงฟันอย่างถูกวิธี

9.1.3 ขอมรับประทานอาหารที่มีประโยชน์

9.1.4 บอกความต้องการเมื่อจะขับถ่าย

9.1.5 เล่นและทำกิจกรรมด้วยความระมัดระวัง

9.1.6 วิ่งและหยุดได้

9.1.7 เดินบนกระดาน โดยใช้แขนทรงตัวได้

9.1.8 กระโดดขึ้นลงอยู่กับที่ได้

9.1.9 เดินขึ้นลงบันไดได้ โดยใช้มือจับราว

9.1.10 รับลูกบอลได้โดยใช้แขนช่วย

9.1.11 สร้างงานศิลปะอย่างง่าย ๆ ได้

9.1.12 ต่อบล็อกและร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ได้

9.1.13 ใช้กรรไกรตัดกระดาษขาดจากกันได้

9.2 ด้านอารมณ์ จิตใจ

9.2.1 ชอบที่จะทำให้ผู้ใหญ่พอใจ และได้คำชม

- 9.2.2 แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก
 - 9.2.3 เริ่มรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง
 - 9.2.4 เริ่มรู้จักเลือกเล่นสิ่งที่ตนชอบ สนใจ
 - 9.2.5 เริ่มแสดงความรักเพื่อน สัตว์เลี้ยง
 - 9.2.6 ไม่ทำร้ายผู้อื่น เมื่อไม่พอใจ
 - 9.2.7 เริ่มรู้ว่าของสิ่งใดเป็นของตน และสิ่งใดเป็นของผู้อื่น
 - 9.2.8 เริ่มรู้จักเก็บของเล่น
 - 9.2.9 เริ่มรู้จักการรอคอย
 - 9.2.10 เริ่มตัดสินใจในเรื่องง่าย ๆ ได้
 - 9.2.11 รู้จักแบ่งปันสิ่งของได้บ้าง เมื่อมีผู้ร้องขอ
 - 9.2.12 ทำงานที่ได้รับมอบหมายอย่างง่าย ๆ ได้
 - 9.2.13 แสดงความยินดียอมรับผลงานความสามารถของผู้อื่นได้
 - 9.2.14 เคลื่อนไหวร่างกายตามเพลงได้
 - 9.2.15 แสดงท่าทางตามจินตนาการประกอบเพลงและดนตรีได้
 - 9.2.16 สนใจและสนุกกับการเล่นเกม และการออกกำลังกาย
 - 9.2.17 รู้จักออกกำลังกายเมื่อมีผู้นำ
- 9.3 ด้านสังคม**
- 9.3.1 ล้างมือได้
 - 9.3.2 รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง
 - 9.3.3 รู้จักใช้ห้องน้ำ ห้องส้วม
 - 9.3.4 เล่นและทำกิจกรรมต่าง ๆ ได้
 - 9.3.5 เริ่มปฏิบัติตามกฎ กติกาต่าง ๆ ได้
 - 9.3.6 รู้จักทำงานที่ได้รับมอบหมาย
 - 9.3.7 เริ่มรู้จักแสดงความเคารพ
 - 9.3.8 ทิ้งขยะได้ถูกที่
 - 9.3.9 ไม่ทำลายสิ่งของเครื่องใช้
 - 9.3.10 ปฏิบัติตนตามมารยาทไทยได้โดยมีต้นแบบ
- 9.4 ด้านสติปัญญา**
- จำแนกสิ่งต่าง ๆ ด้วยประสาทสัมผัสทั้ง 5

- 9.4.1 บอกชื่อของตนเองได้
- 9.4.2 ฟังแล้วปฏิบัติตามคำสั่งง่าย ๆ ได้
- 9.4.3 สนทนาโต้ตอบ / เล่าเรื่องด้วยประโยคสั้น ๆ ได้
- 9.4.4 ยังคิดสิ่งที่เป็นนามธรรมไม่ได้
- 9.4.5 จัด เขียนเส้นอย่างอิสระได้
- 9.4.6 จับคู่สีต่าง ๆ ได้ประมาณ 3 - 4 คู่
- 9.4.7 อยากรู้ อยากรู้อยากเห็นทุกอย่างรอบตัว
- 9.4.8 วาดภาพตามความพอใจของตน
- 9.4.9 แสดงท่าทางการเคลื่อนไหวต่าง ๆ ตามจินตนาการประกอบเพลงง่าย ๆ ได้
- 9.4.10 มีความสนใจ ชอบให้อ่านหนังสือต่าง ๆ ให้ฟัง
- 9.4.11 รู้จักการสังเกต และเลียนแบบผู้อื่น
- 9.4.12 รู้จักใช้คำถาม “อะไร”

10. การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้

หลักการสำคัญในการจัดหรือสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ คือ ต้องคำนึงถึงความปลอดภัย ความสะอาด เป้าหมายการพัฒนาเด็ก ความเป็นระเบียบ ความเป็นตัวของเด็กเอง ให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่น มั่นใจ และมีความสุข ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้แบ่งเนื้อที่ที่เหมาะสม ดังนี้

10.1 พื้นที่อำนวยความสะดวกสำหรับเด็กและครูผู้ดูแลเด็ก

- 10.1.1 ที่แสดงผลงานของเด็ก
- 10.1.2 ที่เก็บแฟ้มผลงานของเด็ก
- 10.1.3 ที่เก็บเครื่องใช้ส่วนตัวเด็ก
- 10.1.4 ที่เก็บเครื่องใช้ของครูผู้ดูแลเด็ก
- 10.1.5 ป้ายนิเทศตามหน่วยการสอน หรือสิ่งที่เด็กสนใจ

10.2 พื้นที่ปฏิบัติการกิจกรรมและการเคลื่อนไหว พื้นที่นี้จะใช้ที่ว่างกลางห้องเรียน

10.3 พื้นที่จัดมุมเล่นหรือศูนย์ประสบการณ์ ศูนย์เหล่านี้ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กได้จัด

ให้มีของเล่น ไว้เพียงพอต่อความต้องการของเด็ก โดยมีการผลัดเปลี่ยนของเล่นตามศูนย์ทุกสัปดาห์ และให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดศูนย์ของเล่น ศูนย์ต่าง ๆ ที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กจัดให้เด็กได้แก่

10.3.1 ศูนย์บล็อก จัดให้มีบล็อกไม้ขนาดและรูปทรงแตกต่างกันสำหรับเด็ก
เด็กได้นำมาต่อประกอบกันเป็นสิ่งต่าง ๆ ตามจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ของตนเอง

10.3.2 ศูนย์หนังสือ จัดให้มีหนังสือที่มีรูปภาพสีสันสวยงาม ที่ใช้ประกอบใน
การเล่นนิทาน มีแบบฝึกเขียนพยัญชนะไทย

10.3.3 ศูนย์บทบาทสมมุติ ศูนย์นี้จะจัดแยกเป็นมุมย่อย ได้แก่ มุมบ้าน มุมหมอ
มุมร้านค้า

10.3.4 ศูนย์วิทยาศาสตร์ จัดรวบรวมสิ่งของต่างๆที่เด็กสนใจมาจัดไว้

10.3.5 ศูนย์ศิลปะ จัดให้มี สีน้ำ สีเทียน พู่กัน รูปปั้นปูนปลาสเตอร์ ดินน้ำมัน
ให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์อย่างเต็มที่

10.4 พื้นที่นอกห้องเรียน

10.4.1 สนามเด็กเล่น ประกอบด้วยเครื่องเล่นประเภทปีนป่าย ทรงตัว
สนุกสนาน มีพื้นที่สำหรับวิ่งเล่นเพียงพอ และไม่เกิดอันตรายต่อเด็ก

10.4.2 ที่พักผ่อน ได้จัดโต๊ะเก้าอี้ให้นั่งพักผ่อนไว้ตามร่มไม้ ที่เพียงพอสำหรับเด็ก

10.4.3 บริเวณธรรมชาติ มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับ พืชผักสวนครัวตาม

ฤดูกาล

11. การใช้สื่อและแหล่งการเรียนรู้

สื่อ เป็นตัวกลางในการถ่ายทอดเรื่องราวเนื้อหาจากผู้ส่งไปยังผู้รับในการเรียน
สอน สื่อเป็นตัวกลางนำความรู้จากผู้สอนสู่เด็ก ทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ที่วางไว้
ช่วยให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรง ทำให้สิ่งที่เป็นนามธรรมเข้าใจยากกลายเป็นรูปธรรมที่เด็ก
เข้าใจง่าย เรียนรู้ได้ง่าย รวดเร็ว เพลิดเพลิน เกิดการเรียนรู้และค้นพบด้วยตัวเอง

11.1 สื่อประกอบการจัดกิจกรรม

สื่อประกอบการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์
จิตใจ สังคม และสติปัญญา ควรมีสื่อทั้งที่เป็นประเภท 2 มิติ และ หรือ 3 มิติ ทั้งที่เป็นสื่อของ
จริง สื่อธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก สื่อที่สะท้อนวัฒนธรรม สื่อที่ปลอดภัยต่อตัวเด็ก สื่อเพื่อ
พัฒนาเด็กในด้านต่าง ๆ ให้ครบทุกด้าน สื่อที่เอื้อให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า โดย
การจัดการใช้สื่อเริ่มต้นจาก สื่อของจริง ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง และสัญลักษณ์ ทั้งนี้การใช้
สื่อต้องเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจและความต้องการ
ของเด็กที่หลากหลาย ตัวอย่างสื่อประกอบการจัดกิจกรรม มีดังนี้

11.1.1 กิจกรรมเสรี เล่นตามศูนย์ประสบการณ์

1) ศูนย์บทบาทสมมุติ อาจจัดเป็นมุมเล่น ดังนี้

1.1) มุมบ้าน

1.1.1) ของเล่นเครื่องใช้ในครัวขนาดเล็ก หรือของจำลอง เช่น เตา กระทะ ครก กาน้ำ เขียง มีดพลาสติก หม้อ จาน ช้อน ถ้วยชาม กะละมัง

1.1.2) เครื่องเล่นตุ๊กตา เสื้อผ้าตุ๊กตา เขียง เป็ดเด็ก ตุ๊กตา

1.1.3) เครื่องแต่งบ้านจำลอง เช่น ชุดรับแขก โต๊ะเครื่องแป้ง หมอนอิง กระดาษขนาดเห็นเต็มตัว หวี ตลับแป้ง

1.1.4) เครื่องแต่งกายบุคคลอาชีพต่าง ๆ ที่ใช้แล้ว เช่น ชุดเครื่องแบบทหาร ตำรวจ ชุดเสื้อผ้าผู้ใหญ่ชายและหญิง รองเท้า กระเป๋าถือที่ไม่ใช้แล้ว

1.1.5) โทรศัพท์ เตารีดจำลอง ที่รีดผ้าจำลอง

1.1.6) ภาพถ่ายและรายการอาหาร

1.2) มุมหมอ

1.2.1) เครื่องเล่นจำลองแบบเครื่องมือแพทย์และอุปกรณ์การรักษาผู้ป่วย เช่น หูฟัง เสื้อคลุมหมอ

1.2.2) อุปกรณ์สำหรับเลียนแบบการบันทึกข้อมูลผู้ป่วย เช่น กระดาษ ดินสอ ฯลฯ

1.3) มุมร้านค้า

1.3.1) กล่องและขวดผลิตภัณฑ์ต่างๆที่ใช้แล้ว

1.3.2) อุปกรณ์ประกอบการเล่น เช่น เครื่องคิดเลข ลูกคิด ธนบัตร

จำลอง ฯลฯ

2) ศูนย์บล็อก

2.1) ไม้บล็อกหรือแท่งไม้ที่มีขนาดและรูปร่างต่าง ๆ กัน จำนวนตั้งแต่ 50 ชิ้น

ขึ้นไป

2.2) ของเล่นจำลอง เช่น รถยนต์ เครื่องบิน รถไฟ คน สัตว์ ต้นไม้ ฯลฯ

2.3) ภาพถ่ายต่าง ๆ

2.4) ที่จัดเก็บไม้บล็อกหรือแท่งไม้ อาจเป็นชั้น ถังไม้หรือพลาสติก แยก

ตามรูปทรง ขนาด

3) ศูนย์หนังสือ

3.1) หนังสือภาพนิทาน สมุดภาพ หนังสือภาพที่มีคำและประโยคสั้น ๆ

พร้อมภาพ

3.2) ชั้นหรือที่วางหนังสือ

3.3) อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการสร้างบรรยากาศการอ่าน เช่น เสื้อ พรม

หมอน

3.4) สมุดเซ็นยืมหนังสือกลับบ้าน

3.5) อุปกรณ์สำหรับการเขียน

3.6) อุปกรณ์เสริม เช่น เครื่องเล่นเทป ตลับเทปนิทานพร้อมหนังสือ

นิทาน หูฟัง

4) ศูนย์วิทยาศาสตร์ หรือ ศูนย์ธรรมชาติศึกษา

4.1) วัสดุต่าง ๆ จากธรรมชาติ เช่น เมล็ดพืชต่างๆ เปลือกหอย ดิน หิน

แร่ ฯลฯ

4.2) เครื่องมือเครื่องใช้ในการสำรวจ สังเกต ทดลอง เช่น แวนขยาย

แม่เหล็ก เข็มทิศ เครื่องชั่ง ฯลฯ

5) กิจกรรมสร้างสรรค์ ควรมีวัสดุอุปกรณ์ ดังนี้

5.1) การวาดภาพและระบายสี

5.1.1) สีเขียนแท่งใหญ่ สีไม้ สีชอล์ก สีน้ำ

5.1.2) พู่กันขนาดใหญ่ (ประมาณเบอร์ 12)

5.1.3) กระดาษ

5.1.4) เสื้อคลุมหรือผ้ากันเปื้อน

5.2) การเล่นกับสี

5.2.1) การเป่าสี มี กระดาษ หลอดกาแฟ สีน้ำ

5.2.2) การหยดสี มี กระดาษ หลอดกาแฟ พู่กัน สีน้ำ

5.2.3) การพับสี มี กระดาษ สีน้ำ พู่กัน

5.2.4) การเทสี มี กระดาษ สีน้ำ

5.2.5) การละเลงสี มี กระดาษ สีน้ำ แป้งเปียก

5.3) การพิมพ์ภาพ

5.3.1) แม่พิมพ์ต่างๆ จากของจริง เช่น นิ้วมือ ใบไม้ ก้านกล้วย ฯลฯ

5.3.2) แม่พิมพ์จากวัสดุอื่นๆ เช่น เชือก เส้นด้าย ตรายาง ฯลฯ

5.3.3) กระดาษ ผ้าเช็ดมือ สีโปสเตอร์ (สีน้ำ สีฝุ่น ฯลฯ)

5.4) การปั้น เช่น ดินน้ำมัน ดินเหนียว แผ่นรองปั้น แม่พิมพ์รูปต่างๆ

ไม้นวดแป้ง ฯลฯ

5.5) การพับ ถัก ตัดปะ เช่น กระดาษ หรือวัสดุอื่นๆ ที่จะใช้พับ ถัก ตัด ปะ กรรไกรขนาดเล็กปลายมน กาวน้ำหรือแป้งเปียก ผ้าเช็ดมือ ฯลฯ

5.6) การประดิษฐ์เศษวัสดุ เช่น เศษวัสดุต่างๆ มีกล่องกระดาษ แกน กระดาษ เศษผ้า เศษไม้ กาว กรรไกร สี ผ้าเช็ดมือ ฯลฯ

5.7) การร้อย เช่น ลูกบิด หลอดกาแฟ หลอดด้าย ฯลฯ

5.8) การสาน เช่น กระดาษ ใบตอง ไบมะพร้าว ฯลฯ

5.9) การเล่นพลาสติกสร้างสรรค์ พลาสติกชิ้นเล็ก ๆ รูปทรงต่าง ๆ

ผู้เล่นสามารถนำมาต่อเป็นรูปแบบต่าง ๆ ตามความต้องการ

5.10) การสร้างรูป เช่น จากกระดานปักหมุด จากแป้งตะปูที่ใช้หนึ่ง ยางหรือเชือกผูกตั้ง ให้เป็นรูปร่างต่างๆ

6) เกมการศึกษา ตัวอย่างสื่อประเภทเกมการศึกษา มีดังนี้

6.1) เกมจับคู่

6.1.1) จับคู่รูปร่างที่เหมือนกัน

6.1.2) จับคู่ภาพเงา

6.1.3) จับคู่ภาพที่ซ่อนอยู่ในภาพหลัก

6.1.4) จับคู่สิ่งที่มีความสัมพันธ์กัน สิ่งที่ใช้คู่กัน

6.1.5) จับคู่ภาพส่วนเต็มกับส่วนย่อย

6.1.6) จับคู่ภาพกับโครงร่าง

6.1.7) จับคู่ภาพชิ้นส่วนที่หายไป

6.1.8) จับคู่ภาพที่เป็นประเภทเดียวกัน

6.1.9) จับคู่ภาพที่ซ้อนกัน

6.1.10) จับคู่ภาพสัมพันธ์แบบตรงกันข้าม

6.1.11) จับคู่ภาพสมมาตรกัน

6.1.12) จับคู่แบบอุปมาอุปไมย

6.1.13) จับคู่แบบอนุกรม

6.2) เกมภาพตัดต่อ

ภาพตัดต่อที่สัมพันธ์กับหน่วยการเรียนรู้ต่างๆ เช่น ผลไม้ ผัก ฯลฯ

6.3) เกมจัดหมวดหมู่

6.3.1) ภาพสิ่งต่างๆที่นำมาจัดเป็นพวก ๆ

6.3.2) ภาพเกี่ยวกับประเภทของใช้ในชีวิตประจำวัน

6.4) เกมวางภาพต่อปลาย (โดมิโน)

6.4.1) โดมิโนภาพเหมือน

6.4.2) โดมิโนภาพสัมพันธ์

6.5) เกมเรียงลำดับ

6.5.1) เรียงลำดับภาพเหตุการณ์ต่อเนื่อง

6.5.2) เรียงลำดับขนาด

6.6) เกมศึกษารายละเอียดของภาพ (ลอตโต)

6.7) เกมจับคู่แบบตารางสัมพันธ์ (เมตริกเกม)

6.8) เกมพื้นฐานบวกลบ

7) กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมในวงกลม ตัวอย่างสื่อ มีดังนี้

7.1) สื่อของจริงที่อยู่ใกล้ตัวและสื่อจากธรรมชาติหรือวัสดุท้องถิ่น เช่น

ต้นไม้ ใบไม้ เปลือกหอย เสื้อผ้า ฯลฯ

7.2) สื่อที่จำลองขึ้น เช่น ลูกโลก ตุ๊กตาสัตว์ ฯลฯ

7.3) สื่อประเภทภาพ เช่น ภาพพลิก ภาพโปสเตอร์ หนังสือภาพ ฯลฯ

7.4) สื่อเทคโนโลยี เช่น วิทยุ เครื่องบันทึกเสียง เครื่องขยายเสียง

โทรทัศน์ ฯลฯ

8) กิจกรรมกลางแจ้ง ตัวอย่างสื่อ มีดังนี้

8.1) เครื่องเล่นสนาม เช่น เครื่องเล่นสำหรับปีนป่าย เครื่องเล่นประเภท

ล้อเลื่อน ฯลฯ

8.2) ที่เล่นทราย มีทรายละเอียด เครื่องเล่นทราย เครื่องตวง ฯลฯ

8.3) ที่เล่นน้ำ เสื้อคลุมหรือผ้ากันเปื้อนพลาสติก อุปกรณ์เล่นน้ำ เช่น

ถ้วยตวง ขวดต่าง ๆ สายยาง กรวยกรอกน้ำ ตุ๊กตายาง ฯลฯ

9) กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ ตัวอย่างสื่อ มีดังนี้

9.1) เครื่องเคาะจังหวะ เช่น ฆ้อง เหล็กสามเหลี่ยม กรับ รำมะนา กลอง

๑๗๑

9.2) อุปกรณ์ประกอบการเคลื่อนไหว เช่น หนังสือพิมพ์ ริบบิ้น แฉมา

ห่วง หวาย ลูกทราย ๑๗๑

10) การเลือกสื่อ มีวิธีการเลือกสื่อ ดังนี้

10.1) เลือกให้ตรงกับจุดมุ่งหมายและเรื่องที่สอน

10.2) เลือกให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก

10.3) เลือกให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่เด็กอยู่หรือ

สถานภาพของศูนย์ฯ

10.4) มีวิธีการใช้ง่าย และนำไปใช้ได้หลายกิจกรรม

10.5) มีความถูกต้องตามเนื้อหาและทันสมัย

10.6) มีคุณภาพดี เช่น ภาพชัดเจน ขนาดเหมาะสม ไม่ใช่สีสะท้อน

แสง

10.7) เลือกสื่อที่เด็กเข้าใจง่ายในเวลาสั้น ๆ ไม่ซับซ้อน

10.8) เลือกสื่อที่สามารถสัมผัสได้

10.9) เลือกสื่อเพื่อใช้ฝึกและส่งเสริมการคิดเป็นทำเป็นและกล้าแสดง

ความคิดเห็นด้วยความมั่นใจ

11) การจัดหาสื่อ สามารถจัดหาได้หลายวิธี คือ

11.1) จัดหาโดยการขอยืมจากแหล่งต่าง ๆ เช่น ศูนย์สื่อของ

สถานศึกษาของรัฐบาลหรือสถานศึกษาเอกชน ๑๗๑

11.2) จัดซื้อสื่อและเครื่องเล่นโดยวางแผนการจัดซื้อตามลำดับความ

จำเป็น เพื่อให้สอดคล้องกับงบประมาณที่ทางศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสามารถจัดสรรให้และ
สอดคล้องกับการจัดประสบการณ์

11.3) ผลิตสื่อและเครื่องเล่นขึ้นใช้เอง โดยใช้วัสดุที่ปลอดภัยและหาง่าย

เป็นเศษวัสดุเหลือใช้ที่มีอยู่ในท้องถิ่นนั้น ๆ เช่น กระดาษแข็งจากลังกระดาษ รูปภาพจากแผ่น
ป้ายโฆษณา รูปภาพจากหนังสือนิตยสารต่าง ๆ เป็นต้น

12) ขั้นตอนการดำเนินการผลิตสื่อสำหรับเด็ก มีดังนี้

12.1) สำรวจความต้องการของการใช้สื่อให้ตรงกับจุดประสงค์ ภาระการเรียนรู้และกิจกรรมที่จัด

12.2) วางแผนการผลิต โดยกำหนดจุดมุ่งหมายและรูปแบบของสื่อให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก สื่อนั้นจะต้องมีความคงทนแข็งแรง ประณีตและสะดวกต่อการใช้

12.3) ผลิตสื่อตามรูปแบบที่เตรียมไว้

12.4) นำสื่อไปทดลองใช้หลาย ๆ ครั้งเพื่อหาข้อดี ข้อเสีย จะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

12.5) นำสื่อที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปใช้จริง

13) การใช้สื่อ ดำเนินการดังนี้

13.1) การเตรียมพร้อมก่อนใช้สื่อ มีขั้นตอน คือ

13.1.1) เตรียมตัวครูผู้ดูแลเด็ก

(1) ครูผู้ดูแลเด็ก จะต้องศึกษาจุดมุ่งหมายและวางแผนว่าจะจัดกิจกรรมอะไรบ้าง

(2) เตรียมจัดหาสื่อและศึกษาวิธีการใช้สื่อ

(3) จัดเตรียมสื่อและวัสดุอื่น ๆ ที่จะต้องใช้ร่วมกัน

(4) ทดลองใช้สื่อก่อนนำไปใช้จริง

13.1.2) เตรียมตัวเด็ก

(1) ศึกษาความรู้พื้นฐานของเด็กให้สัมพันธ์กับเรื่องที่จะสอน

(2) เร้าความสนใจเด็กโดยใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

(3) ให้เด็กมีความรับผิดชอบ รู้จักใช้สื่ออย่างสร้างสรรค์ ไม่ใช้

ทำลาย เล่นแล้วเก็บให้ถูกที่

13.1.3) เตรียมสื่อให้พร้อมก่อนนำไปใช้

(1) จัดลำดับการใช้สื่อว่าจะใช้อะไรก่อนหรือหลังเพื่อความสะดวกในการสอน

(2) ตรวจสอบและเตรียมเครื่องมือให้พร้อมที่จะใช้ได้ทันที

(3) เตรียมวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ร่วมกับสื่อ

13.2) การนำเสนอสื่อ เพื่อให้บรรลุผล โดยเฉพาะในกิจกรรมเสริม
ประสบการณ์ควรปฏิบัติดังนี้

13.2.1) สร้างความพร้อมและเร้าความสนใจให้เด็กก่อนจัดกิจกรรม
ทุกครั้ง

13.2.2) ใช้สื่อตามลำดับขั้นของแผนการจัดกิจกรรมที่กำหนดไว้

13.2.3) ไม่ควรให้เด็กเห็นสื่อหลาย ๆ ชนิดพร้อม ๆ กัน เพราะจะทำให้

เด็กไม่สนใจกิจกรรมที่สอน

13.2.4) ครูผู้ดูแลเด็ก ควรยืนอยู่ด้านข้างหรือด้านหลังของสื่อที่ใช้
กับเด็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ไม่ควรยืนหันหลังให้เด็ก จะต้องพูดคุยกับเด็กและสังเกตความสนใจของ
เด็กพร้อมทั้งสำรวจข้อบกพร่องของสื่อที่ใช้ เพื่อนำไปปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น

13.2.5) เปิดโอกาสให้เด็กได้ร่วมใช้สื่อ

14) ข้อควรระวังในการใช้สื่อในการเรียนการสอน การใช้สื่อในระดับ
ปฐมวัยควรระวังในเรื่องต่อไปนี้

14.1) วัสดุที่ใช้ ต้องไม่มีพิษ ไม่หัก และแตกง่าย มีพื้นผิวเรียบ ไม่เป็น
เสี้ยน

14.2) ขนาด ไม่ควรมีขนาดใหญ่เกินไป เพราะยากต่อการหยิบยก
อาจจะตกลงมาเสียหายแตก เป็นอันตรายต่อเด็กหรือใช้ไม่สะดวก เช่น กรรไกรขนาดใหญ่ โต๊ะ
เก้าอี้ที่ใหญ่หรือสูงเกินไป และไม่ควรมีขนาดเล็กเกินไป เด็กอาจจะนำไปอมหรือกลืนทำให้
ติดคอหรือไหลลงท้องได้ เช่น ลูกบิดเล็ก ลูกแก้วเล็ก ฯลฯ

14.3) รูปทรง ไม่เป็นรูปทรงแหลม รูปทรงเหลี่ยม เป็นสัน

14.4) น้ำหนัก ไม่ควรมีน้ำหนักมาก เพราะเด็กยกหรือหยิบไม่ไหว

อาจจะตกลงมาเป็นอันตรายต่อตัวเด็ก

15) สื่อที่เป็นอันตรายต่อตัวเด็ก เช่น สารเคมี วัตถุไวไฟ ฯลฯ

16) สื่อที่เป็นอันตรายต่อสายตา เช่น สีสะท้อนแสง ฯลฯ

17) การประเมินการใช้สื่อ

ควรพิจารณาจากองค์ประกอบ 3 ประการ คือ ผู้สอน เด็ก และสื่อ เพื่อ
จะได้ทราบว่าสื่อนั้นช่วยให้เด็กเรียนรู้ได้มากน้อยเพียงใด จะได้นำมาปรับปรุงการผลิตและ
การใช้สื่อให้ดียิ่งขึ้น โดยใช้วิธีสังเกต ดังนี้

17.1) สื่อนั้นช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้เพียงใด

17.2) เด็กชอบสื่อสั้นเพียงใด

17.3) สื่อสั้นช่วยให้การสอนตรงกับจุดประสงค์หรือไม่ถูกต้องตาม

สาระการเรียนรู้และทันสมัย

17.4) สื่อสั้นช่วยให้เด็กสนใจมากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด

18) การเก็บ รักษา และซ่อมแซมสื่อ

การจัดเก็บสื่อเป็นการส่งเสริมให้เด็กฝึกการสังเกต การเปรียบเทียบ การจัดกลุ่ม ส่งเสริมความรับผิดชอบ ความมีน้ำใจ ช่วยเหลือ ครูผู้ดูแลเด็ก ไม่ควรใช้การเก็บสื่อเป็นการลงโทษเด็ก โดยดำเนินการดังนี้

18.1) เก็บสื่อให้เป็นระเบียบและเป็นหมวดหมู่ตามลักษณะ ประเภท ของสื่อ สื่อที่เหมือนกันจัดเก็บหรือจัดวางไว้ด้วยกัน

18.2) วางสื่อในระดับสายตาของเด็ก เพื่อให้เด็กหยิบใช้ จัดเก็บได้ด้วย

ตนเอง

18.3) ภาชนะที่จัดเก็บสื่อควรโปร่งใส เพื่อให้เด็กมองเห็นสิ่งที่อยู่ ภายในได้ง่ายและควรมีมือจับเพื่อให้สะดวกในการขนย้าย

18.4) ฝึกให้เด็กรู้ความหมายของรูปภาพหรือสีที่เป็นสัญลักษณ์แทนหมวดหมู่ ประเภทสื่อ เพื่อให้เด็กจะได้เก็บเข้าที่ได้ถูกต้อง การใช้สัญลักษณ์ควรมีความหมายต่อการเรียนรู้ของเด็ก สัญลักษณ์ควรใช้สื่อของจริง ภาพถ่ายหรือสำเนา ภาพวาด ภาพโครงร่าง หรือ ภาพประจูด หรือบัตรคำติดอยู่กับสัญลักษณ์อย่างใดอย่างหนึ่ง

18.5) ตรวจสอบสื่อที่ใช้แล้วทุกครั้งว่ามีสภาพสมบูรณ์ จำนวน

ครบถ้วนหรือไม่

18.6) ซ่อมแซมสื่อที่ชำรุด และทำเต็มสื่อที่ขาดหายไปให้ครบชุด

19) การพัฒนาสื่อ

การพัฒนาสื่อเพื่อใช้ประกอบการจัดกิจกรรมในระดับปฐมวัยนั้น ก่อนอื่นควรได้สำรวจข้อมูล สภาพปัญหาต่างๆของสื่อทุกประเภทที่ใช้อยู่ว่ามีอะไรบ้างที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข เพื่อจะได้ปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับความต้องการ

20) แนวทางการพัฒนาสื่อ ควรมีลักษณะเฉพาะ ดังนี้

ปรับปรุงสื่อให้ทันสมัยเข้ากับเหตุการณ์ ใช้ได้สะดวก ไม่ซับซ้อนเกินไป เหมาะสมกับวัยของเด็ก

20.1) รักษาความสะอาดของสื่อ ถ้าเป็นวัสดุที่ล้างน้ำได้ เมื่อใช้แล้วควร
ได้ล้างเช็ด หรือบดฝุ่นให้สะอาด เก็บไว้เป็นหมวดหมู่ วางเป็นระเบียบหยิบใช้ง่าย

20.2) ถ้าเป็นสื่อที่ครูผู้ดูแลเด็กผลิตขึ้นมาใช้เองและผ่านการทดลองใช้
มาแล้วควรเขียนคู่มือประกอบการใช้สื่อ นั้น โดยลอกชื่อสื่อ ประโยชน์และวิธีใช้สื่อ รวมทั้ง
จำนวนชิ้น ส่วนของสื่อในชุดนั้นและเก็บคู่มือไว้ในซองหรือถุง พร้อมสื่อที่ผลิต

20.3) พัฒนาสื่อที่สร้างสรรค์ ใช้ได้อเนกประสงค์ คือ เป็นได้ทั้งสื่อ
เสริมพัฒนาการและเป็นของเล่นสนุกสนานเพลิดเพลิน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. งานวิจัยในประเทศ

เพลินตา อธิธิสานต์ (2548 : 82-94) ได้ศึกษาเส้นทางสู่ความสำเร็จศูนย์เด็กเล็ก
นำอยู่โดยศึกษาการคุ้มครองอย่างศูนย์พัฒนาเด็กเล็กทั้งที่ผ่านการประเมินศูนย์เด็กเล็กนำอยู่
ระดับพื้นฐาน ระดับดี ระดับดีมาก จากทุกภาคของประเทศ จำนวน 32 แห่ง ผลการศึกษาพบว่า
ปัจจัยที่นำไปสู่ความสำเร็จของศูนย์เด็กเล็กระดับดี และดีมากประกอบด้วย 3 ปัจจัยหลักการคือ
1) การรับรู้เกี่ยวกับศูนย์เด็กเล็กนำอยู่โดยมีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ทุกระดับได้รับรู้และทำความเข้าใจ
เข้าใจเกี่ยวกับงานนั้น ๆ เป็นที่กระฉ่างชัด ระบุว่าเป้าหมายสุดท้ายจะเกิดอะไร ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
คือ ใคร ตนเองและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไร ทั้งบทบาทเฉพาะบุคคลและบทบาทการ
ประสานงานร่วมกันความรู้เหล่านี้ย่อมมีส่วนสำคัญที่จะทำให้การทำงานบรรลุผลได้ 2) ความรู้
เกี่ยวกับการดูแลเด็กประเภทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องทั้งความรู้ที่ได้ศึกษาในระบบ จากประสบการณ์ใน
การเลี้ยงดูเด็ก จากคำแนะนำระหว่างกรณีพิเศษ ตามงานเจ้าหน้าที่ หรือจากการพูดคุย
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักวิชาการ และ 3) ความร่วมมือและการสนับสนุนจากทุกหน่วยของ
สังคม

พระมหาพงศ์พิสิฐฐ์ สุเมโธ สมทอง (2548 : 43) ได้ศึกษาการจัดประสบการณ์
การเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็กก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดศรีสะเกษ
ผลการศึกษาพบว่า 1) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้เด็กปฐมวัยของครูพี่เลี้ยงศูนย์อบรมเด็ก
ก่อนเกณฑ์ในวัด จังหวัดศรีสะเกษ โดยรวมพบว่า อยู่ในระดับปานกลาง กิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ย
มากที่สุด คือ กิจกรรมกลางแจ้ง ส่วนกิจกรรมเกมการศึกษาอยู่ในอันดับน้อยที่สุด และ 2) ครูพี่
เลี้ยงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เด็กปฐมวัยแตกต่างกันอย่างมี

นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 จำนวน 5 กิจกรรมคือ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเสรี กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมกลางแจ้ง และกิจกรรมเกมการศึกษา

ประภัสสร ประทุมตา (2550 : 83-85) ได้ดำเนินการการพัฒนานุเคราะห์ด้านการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เทศบาลตำบลนาจารย์ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ โดยใช้กลยุทธ์การศึกษาดูงาน การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ พบว่า ก่อนการดำเนินการพัฒนา กลุ่มผู้ร่วมวิจัยขาดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ โดยเฉพาะด้านสื่อการเรียนรู้ หลังการพัฒนาบุคลากรมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการเป็นอย่างดี และสามารถนำความรู้ไปปฏิบัติในการเขียนแผนการสอนใช้สื่อที่ผู้สอนจัดทำขึ้นจากวัสดุต่าง ๆ ที่มีอยู่ในท้องถิ่นการใช้สื่อมีความเหมาะสม และการจัดการเรียนรู้ได้อย่างถูกต้องเหมาะสม มีความมั่นใจในการสอนและมีความแม่นยำในเนื้อหามากขึ้น การปกครองชั้นเรียนและการจัดบรรยากาศ มีความเป็นธรรมชาตินักเรียนให้ความสนใจการเรียน และไม่เครียด การจัดกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับจุดประสงค์การสอนทำให้การพัฒนา รูปแบบการจัดประสบการณ์ของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กเทศบาลตำบลนาจารย์ มีการพัฒนาไปในทิศทางที่ดีขึ้น

กิ่งมณี วาโย (2553 : 97) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรในการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนระดับปฐมวัย เทศบาลตำบลหนองบัว อำเภอเมือง จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์ การประชุมปฏิบัติการ และการนิเทศการสอน ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับการผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนระดับปฐมวัยเพิ่มขึ้น สามารถผลิตสำหรับจัดประสบการณ์เด็กปฐมวัยได้มีคุณภาพในระดับปานกลาง ซึ่งยังไม่เป็นที่น่าพอใจ จึงต้องดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศการสอน ผลการพัฒนาพบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ ในการผลิตสื่อและสามารถใช้สื่อในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้มีคุณภาพในระดับดี ผลการประเมินพฤติกรรมการนำสื่อไปใช้ในการประเมินการสอนของครู พบว่า มีการปฏิบัติในระดับมาก นักเรียนเห็นด้วยกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู ร้อยละ 94.55

วีระนุช พลแรงฤทธิ์ (2553 : 133) ได้ศึกษาการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก สังกัดองค์การบริหารส่วนตำบลเหล่าหมี อำเภอดอนตาล จังหวัดมุกดาหาร โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการจากแบบทดสอบก่อน-หลังการอบรมเชิงปฏิบัติการ และแบบประเมินแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการตามกรอบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ 6 ขั้นตอนคือ

1) การกำหนดหัวข้อเรื่องที่จะสอน 2) การกำหนดจุดประสงค์ 3) การกำหนดเนื้อหาย่อย 4) การวางแผนการสอน 5) การปฏิบัติการสอน และ 6) การประเมินปรับปรุงและพัฒนาการสอน ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจเกิดทักษะในการปฏิบัติงานมากขึ้น เพื่อให้งานมีประสิทธิภาพ สำหรับการอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการในครั้งนี้ได้แยกกิจกรรมในการอบรมเชิงปฏิบัติการออกเป็น 2 กิจกรรม คือ การบรรยายจากวิทยากรให้มีความรู้ และฝึกปฏิบัติตามใบงาน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้ดูแลเด็กเกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทักษะ และมีเจตคติที่ดีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

จารุณี กุลศรีวนรัตน์ (2553 : 132) ได้ศึกษาการพัฒนาผู้ดูแลเด็กในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์การบริหารส่วนตำบลบางทรายน้อย อำเภอห้วยใหญ่ จังหวัดมุกดาหาร พบว่า การพัฒนาผู้ดูแลเด็ก ด้วยกลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน โดยการเชิญวิทยากรที่มีความรู้ ความเชี่ยวชาญมาบรรยายให้ความรู้กับกลุ่มเป้าหมายเป็นเวลา 2 วัน พบว่า สามารถพัฒนากลุ่มเป้าหมายทั้ง 6 คน ให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยมากขึ้น สามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัยได้ ซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าการอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นกิจกรรมในการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจ มากขึ้นและนับว่าเป็นกลยุทธ์ที่ยอมรับกันว่าเป็นส่วนสำคัญที่ขาดไม่ได้สำหรับทุกองค์กร ทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเพื่อปรับปรุงคุณภาพของงานในองค์กร สำหรับการอบรมเชิงปฏิบัติการด้านความรู้เกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ระดับปฐมวัย และการฝึกเขียนแผนการจัดประสบการณ์เป็นกลยุทธ์ในการพัฒนาบุคลากรครู เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เข้าประชุมเกิดความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญ และเจตคติที่ดีต่อการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

อารีญา เมืองโคตร (2553 : 46) ได้ศึกษาการพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัยด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมในโรงเรียน ที่ โอ เอวิทยา (เทศบาล 1 วัดคำสายทอง) โดยการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ พบว่า ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะครูที่เข้ารับการอบรมมีการร่วมกิจกรรมทุกกิจกรรมเป็นอย่างดี มีความกระตือรือร้นในการอบรม แสดงถึงความสำเร็จของการจัดอบรม และหลังการอบรมพบว่า 1) ครูปฐมวัยมี

ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพครูปฐมวัยด้านการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม และ 2) ครูปฐมวัยสามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรมเข้าไปในขณะที่ทำการเรียนการสอน

เอกภพ จันทร์กลิ่น (2553 : 74) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรด้านการผลิตและใช้สื่อประกอบการสอน โรงเรียนบ้านนาฟู อำเภอเพ็ญ จังหวัดอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากรด้านการผลิตและใช้สื่อประกอบการสอน ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ ทำให้ผู้ร่วมวิจัยทุกคนมีความรู้ ความเข้าใจสามารถปฏิบัติได้ตามที่วิทยากรกำหนด แต่ในขั้นการพัฒนาขั้นการนำไปใช้และขั้นการประเมินผล ผู้ร่วมวิจัยมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกิจกรรมสร้างสื่อได้ถูกต้องตามที่วิทยากรกำหนดพอสมควร แต่ยังไม่บรรลุความมุ่งหมาย ได้แก่ การสร้างแบบทดสอบการสร้างกระดานเสวนา การสั่งการบ้าน และการตรวจสอบเวลาเข้าเรียน ซึ่งกลุ่มผู้ร่วมศึกษายังไม่มีความพอใจในการดำเนินการตามกลยุทธ์ดังกล่าว ไม่กล้านำไปใช้จริงและเผยแพร่ไม่มั่นใจในคุณภาพของสื่อและต้องการพัฒนาตนเองให้มีความรู้ ความเข้าใจในการผลิตและใช้สื่อให้มีคุณภาพ จากข้อมูลดังกล่าว ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องรีบดำเนินการพัฒนาให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ ในการพัฒนาสื่อคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียให้มีคุณภาพ ซึ่งนำไปสู่การพัฒนาการดำเนินงานในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน ทำให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยทั้ง 4 คน สามารถผลิตและใช้สื่อคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่มีคุณภาพได้ โดยเฉลี่ยอยู่ในระดับดี

จันทิพย์ เพิ่มสิน (2554 : 96) ได้ศึกษาการพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอน โรงเรียนเทศบาล 6 นครอุดรธานี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาบุคลากรเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอน ในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการและการนิเทศภายใน ทำให้ครูมีความรู้ ความเข้าใจสามารถผลิต และใช้สื่อการสอนประเภทชุดการสอน ขั้นตอนการผลิตสื่อการสอนประเภทชุดการสอนทั้ง 10 ขั้นตอน และคู่มือการใช้สื่อ การสอนประเภทชุดการสอนได้เป็นชิ้นงานที่สมบูรณ์ 1 ชุด และนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ในชั้นเรียนได้ดีขึ้น พบว่า มีผู้ร่วมวิจัย จำนวน 2 คน ยังไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินผลคู่มือการใช้สื่อการสอนประเภทชุดการสอน แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลยังไม่สอดคล้องกับสื่อการสอนประเภทชุดการสอน จึงไม่สามารถผลิตเป็นชิ้นงานที่สมบูรณ์ได้ ซึ่งจำเป็นต้องมีการพัฒนาบุคลากรให้เกิดทักษะมากขึ้นอีกในวงรอบที่ 2 ผลการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยนำปัญหาที่พบจากการพัฒนาในวงรอบที่ 1 มาพัฒนาสื่อที่ผลิตขึ้นเพื่อให้มีประสิทธิภาพ และมีคุณภาพ สามารถนำไปใช้ได้ โดยใช้กลยุทธ์แบบตัวต่อตัวในการนิเทศภายใน จัดกิจกรรม

การลงมือปฏิบัติ ปรับปรุง แก้ไข และพัฒนาสื่อการสอนประเภทชุดการสอน มีเป้าหมายเพื่อ
แก้ไขจุดอ่อนการจัดทำคู่มือการใช้สื่อการสอนประเภทชุดการสอน ประเด็นการเขียนแผนการ
จัดกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดผลและประเมินผลให้สอดคล้องกับสื่อการสอนประเภทชุด
การสอน แล้วลงมือปรับปรุง แก้ไข จนคู่มือการใช้สื่อการสอนประเภทชุดการสอนสำเร็จ ทำให้
ผู้ร่วมวิจัยทั้ง 2 คน ได้พัฒนาความรู้ ความเข้าใจในการผลิตสื่อการสอนประเภทชุดการสอน
และนำสื่อการสอนประเภทชุดการสอนไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นพรัตน์ เขียวสมุทร (2554 : 114-119) ได้ศึกษาการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็ก ด้านการ
ผลิตสื่อการเรียนรู้ สังกัดเทศบาลตำบลโนนตาล อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่า การผลิต
สื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้ของครูผู้ดูแลเด็ก ก่อนการดำเนินการพัฒนา พบว่าครูผู้ดูแลเด็กใช้
สื่อการเรียนรู้ประกอบสำหรับกิจกรรมการเรียนการสอนน้อย สื่อมีจำนวนไม่เพียงพอ ครู
ผู้ดูแลเด็กไม่มีความมั่นใจที่จะจัดทำสื่อเอง ผลจากการพัฒนา ด้วยการอบรมเชิงปฏิบัติการ และ
การนิเทศแบบติดตาม พบว่า ครูผู้ดูแลเด็กมีคะแนนจากแบบทดสอบภายหลังการอบรมเชิง
ปฏิบัติการสูงกว่าก่อนประชุมเชิงปฏิบัติการร้อยละ 46 ครูมีความรู้ความเข้าใจในหลักการ
กระบวนการ ขั้นตอน วิธีการการผลิตสื่อการเรียนการสอน ครูมีความมั่นใจในการสร้างสื่อ
ผลิตสื่อเพื่อการเรียนการสอน สามารถประยุกต์วัสดุอุปกรณ์ในท้องถิ่นในการจัดทำสื่อ
ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ได้อย่างมีคุณภาพตามเกณฑ์

ยุวเรศ นิกภาพฤกษ์ (2554 : 89-90) ได้ศึกษาการพัฒนากุศลากรในการจัดทำสื่อฝึก
ประสบการณ์หนังสือสำหรับเด็กเพื่อจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กเล็กบ้าน
คำเตย สังกัดเทศบาลคำเตย อำเภอไทยเจริญ จังหวัดยโสธร ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินการ
พัฒนากุศลากรในการจัดทำสื่อฝึกประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็ก เพื่อจัดการศึกษาระดับ
ปฐมวัยในวงรอบที่ 1 โดยใช้กลยุทธ์การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศภายใน ทำให้ผู้ร่วม
วิจัยมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ หลักการแนวคิด ความสำคัญของการจัดประสบการณ์การ
เรียนรู้ สามารถจัดทำสื่อฝึกประสบการณ์การเรียนรู้ สำหรับเด็กเพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้
สามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้และนำไปจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัย
ในแต่ละกิจกรรมตามกรอบกิจกรรมประจำวัน 6 กิจกรรมได้ คือ 1) กิจกรรมเคลื่อนไหวและ
จังหวะ 2) กิจกรรมสร้างสรรค์ 3) กิจกรรมเสรี 4) กิจกรรมเสริมประสบการณ์ 5) กิจกรรม
กลางแจ้ง และ 6) เกมการศึกษา แต่ปริมาณสื่อยังมีน้อย ผู้ร่วมวิจัยยังขาดประสบการณ์ และ
ทักษะในการสร้างสื่อหนังสือสำหรับเด็กให้เด็กมีความสนใจสื่อที่ครูใช้ในกิจกรรมการเรียน
การสอน และสื่อบางเล่มยังไม่สามารถนำไปบูรณาการการสอนให้สอดคล้องกับแผนการจัด

ประสบการณ์ได้ จึงต้องดำเนินการพัฒนาในวงรอบที่ 2 โดยใช้กลยุทธ์การนิเทศภายใน โดย
 วิทยากรและผู้ศึกษาค้นคว้าให้คำปรึกษาแนะนำ การแก้ไขปรับปรุงปัญหาในการปฏิบัติงานใน
 การสร้างสื่อฝึกประสบการณ์การเรียนรู้สำหรับเด็กเพิ่มขึ้น โดยบูรณาการสื่อหนังสือสำหรับเด็ก
 เด็กให้สอดคล้องกับแผนการจัดประสบการณ์ และการเขียนแผนฝึกประสบการณ์การจัดการ
 เรียนรู้ และดำเนินการสังเกตการณ์สอนในชั้นเรียนโดยให้ความช่วยเหลือ กำกับติดตามให้
 คำแนะนำช่วยเหลือให้กลุ่มผู้ร่วมวิจัยสามารถนำแผนการสอนที่เขียนไว้ ไปใช้จัดประสบการณ์
 สำหรับเด็กปฐมวัยในแต่ละกิจกรรมตามกรอบกิจกรรมประจำวันทั้ง 6 กิจกรรม ทำให้ผู้ร่วม
 ศึกษามีความรู้ความเข้าใจและทักษะเพิ่มมากขึ้น สามารถสร้างสื่อฝึกประสบการณ์การเรียนรู้ที่
 หลากหลาย เพิ่มมากขึ้น และสามารถบูรณาการสื่อการเรียนรู้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 สำหรับเด็กปฐมวัยทั้ง 6 กิจกรรม ได้อย่างเหมาะสมตามแผนการเรียนรู้ บรรลุความมุ่งหมายที่
 กำหนดไว้

ศิริรักษ์ อรรคชาติ (2555 : 124-125) ได้ศึกษาการพัฒนาครูในการจัด
 ประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ : ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กสังกัดเทศบาลตำบล ในเขตอำเภอ
 กันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม พบว่า 1) การจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการ เพื่อ
 เตรียมความพร้อมในระดับปฐมวัยยังไม่ประสบผลสำเร็จตามจุดประสงค์หลักของหลักสูตร
 การศึกษาปฐมวัย นักเรียนมีพัฒนาการเหมาะสมกับวัยน้อย การจัดประสบการณ์ของผู้ดูแลเด็ก
 ยังไม่มีความรู้ความเข้าใจ ไม่สามารถเขียนแผนแบบบูรณาการได้ และไม่มีการวิเคราะห์แนว
 การจัดประสบการณ์ จึงทำให้ครูไม่ทราบจุดประสงค์การเรียนรู้และเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกันและ
 ไม่ตรงตามหลักสูตร ปฐมวัยพุทธศักราช 2546 2) การพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในการจัด
 ประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนา คือ การอบรมปฏิบัติการ และ
 การนิเทศ ส่งผลให้กลุ่มเป้าหมายมีความรู้ ความเข้าใจ การจัดประสบการณ์ และสามารถเขียน
 แผนแบบบูรณาการได้ เมื่อติดตามการนิเทศการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบบูรณาการใน
 ชั้นเรียน โดยการประเมินผลการสอน พบว่า กลุ่มเป้าหมายสามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้
 แบบบูรณาการ โดยรวมอยู่ในระดับมาก และสามารถเขียนแผนการจัดประสบการณ์ โดยรวม
 อยู่ในระดับมาก และ 3) ศึกษาความพึงพอใจของผู้ดูแลเด็กในการพัฒนาการจัดประสบการณ์
 การเรียนรู้แบบบูรณาการ พบว่า กลุ่มเป้าหมายมีความพึงพอใจที่ได้รับการพัฒนา การฝึกทักษะ
 การได้รับความรู้ในการจัดประสบการณ์และการเขียนแผนการจัดประสบการณ์แบบบูรณาการ
 โดยภาพรวมมีระดับความคิดเห็นอยู่ในระดับมากที่สุด

โดยสรุปงานวิจัยส่วนใหญ่พบปัญหาด้านการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน ด้านหลักสูตร ด้านสื่อการเรียนการสอน การพัฒนาครูส่วนใหญ่ใช้วิธีการอบรมเชิงปฏิบัติการ การอบรมเชิงปฏิบัติการ และการนิเทศ ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็ก ให้มีความรู้ความเข้าใจ และสามารถผลิตและใช้สื่อการเรียนการสอนในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ด้วยตนเองเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพการศึกษาต่อไป

2. งานวิจัยต่างประเทศ

ทอร์เรส (Torres, 1998 : 1983-A) ได้ศึกษาผลการใช้โปรแกรมการฝึกครูช่วยสอน เพื่อพัฒนาให้เป็นครูรับผิดชอบต่อการจัดกิจกรรมการสอนได้ตามปกติ โดยพัฒนาความสามารถ และประสบการณ์ในการสอนนักเรียนที่ดี ได้สอนภาษา วิธีการศึกษาใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับครู และการสังเกตในห้องเรียน ผลการศึกษาพบว่า โปรแกรมการฝึกที่ทำให้ครูช่วยสอนสามารถเป็นนักการศึกษาได้ และมีความรู้ในเนื้อหาและเน้นการศึกษาอย่างเพียงพอโดยใช้โปรแกรมการฝึกซึ่ง 1) ช่วยให้ผู้เข้ารับการอบรมพัฒนาสมรรถภาพการสอนที่จำเป็นสำหรับนักเรียน 2) ไม่มีผลต่อสมรรถภาพที่คาดหวังบางประการ และ 3) ทำให้มีการพัฒนาสมรรถภาพอื่น ๆ นอกเหนือจากที่กำหนดไว้ใน โปรแกรมการฝึกอย่างไรก็ตามครูช่วยสอนเหล่านี้ต้องเรียนรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรม และภาษาของโรงเรียน ของนักเรียน ซึ่งจะช่วยให้ครูเหล่านี้เข้าใจ และให้การศึกษาด้านการเสริมประสบการณ์ แก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ธานะจาโร (Thanajaro, 2000 : 2175-A) ได้ศึกษาการใช้สื่อที่เป็นของจริง เพื่อพัฒนาการฟังเพื่อความเข้าใจในห้องเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง จากการศึกษาพบว่า การฟังเป็นทักษะทางภาษาที่ใช้บ่อยที่สุด มีบทบาทสำคัญในการสื่อสารประจำวันและกระบวนการทางการศึกษา ทั้งๆที่ทักษะการฟังมีความ สำคัญในการสอนภาษา อย่างไรก็ตามในห้องเรียนของวิทยาลัยของสหรัฐอเมริกาได้มีการเรียนการสอนการฟังเพื่อความเข้าใจ เพื่อต้องการให้นักเรียนประสบความสำเร็จในการเป็นผู้ฟัง การประสบความสำเร็จด้านการฟังมีความสำคัญสำหรับนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองเนื่องจากต้องจดบันทึกการฟังทางวิชาการโดยได้นำไปปฏิบัติการฟังจากสื่อจริงในห้องเรียน การศึกษานี้เพื่อตรวจสอบความคล่องแคล่วในการฟังจากสื่อจริงในด้านความสามารถในการฟังของนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง จุดมุ่งหมายที่สองของการศึกษา คือ เพื่อระบุกลยุทธ์การเรียนรู้จากประสบการณ์การใช้สื่อในการฟังในทัศนคติของนักเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สอง การวิเคราะห์ข้อมูลการสัมภาษณ์และการประเมินตนเองจากแบบสอบถามแสดงให้เห็นว่าการใช้สื่อจริงในห้องเรียนที่เรียนภาษาอังกฤษเป็นภาษาที่สองช่วยเพิ่มระดับความสะดวกสบาย

ให้นักเรียนและเพิ่มความมั่นใจในตนเองในการฟังและบรรลุตามจุดมุ่งหมายของภาษา การวิเคราะห์การสังเกตในห้องเรียนและการสัมภาษณ์นักเรียน แสดงให้เห็นว่าการใช้สื่อจริงในการฟังในห้องเรียน ESL มีแรงกระตุ้นด้านบวกต่อการเรียนรู้ภาษา และลดความกังวลใจที่ทำให้นักเรียนรู้สึกล้มเหลว

สมาร์ (Smar, 2000 : 2136-A) ได้ศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปะแบบบูรณาการของโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกา โดยการรวบรวมข้อมูลจากประสบการณ์เกี่ยวกับการทำแบบฝึกหัดศิลปะบูรณาการเข้ากับวิชาวิทยาศาสตร์ โดยใช้วิธีสัมภาษณ์ การสนทนาไม่เป็นทางการ การสังเกตและการตรวจผลงานสิ่งประดิษฐ์ด้วยวิธีบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่า การพัฒนาการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์โดยสอดแทรกวิชาศิลปะเชื่อมโยงเป็นที่พึงพอใจของนักเรียนและผู้ที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาในทางปฏิบัติมากกว่าการสอนตามปกติ

โสดน (Stone, 2002 : 78 – A) ได้ศึกษาบทบาทของครูผู้ดูแลเด็กในการจัดกิจกรรมเสริมประสบการณ์ เพื่อเตรียมความพร้อมด้านการอ่านหาความสัมพันธ์ของเด็กปฐมวัยอายุ 4 ปี พบว่าการศึกษาในครั้งนี้เป็นการศึกษาติดตาม ปรับปรุงงานวิจัยเดิม โดยใช้นวัตกรรมเชิงพัฒนาเกี่ยวกับโอกาสการเรียนรู้หนังสือที่สัมพันธ์กับการอ่าน ซึ่งครูผู้ดูแลเด็กได้จัดหนังสือที่หลากหลายเนื้อหาไว้สำหรับ การฝึกอ่านของเด็ก กลุ่มตัวอย่างเป็นครูที่สอนเด็กปฐมวัยอายุ 4 ปี จากศูนย์ดูแลเด็ก 10 ศูนย์ โดยหาข้อมูลจากการสัมภาษณ์รายการหนังสือแบบสอบถาม และแบบสังเกต ผลการศึกษาพบว่า สภาพแวดล้อมการอ่านที่มีความหลากหลายมากขึ้นแปรผันไปตามสภาพห้องเรียน ครูส่วนใหญ่ใช้กิจกรรมการอ่านและการเขียนในแผนการสอน ไม่มีชั่วโมงการอ่านหนังสือนิทาน หนังสือในห้องเรียนสำหรับฝึกอ่านมีคุณภาพทางวรรณคดีน้อย มีข้อจำกัดการเปลี่ยนหมุนเวียนหนังสือ สำหรับฝึกอ่านใหม่ ๆ ในห้องเรียน และการเลือกใช้แหล่งทรัพยากร

อิสติโกกตุ (Isikoglu, 2002 : 1702-A) ได้ศึกษาการแบบบูรณาการเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้าในหลักสูตรปฐมวัย การออกแบบการศึกษาข้ามกรณีเชิงพรรณนา ครั้งนี้ใช้เพื่อศึกษาว่าคอมพิวเตอร์ใช้ในชั้นเรียนปฐมวัยที่ต่างกัน 2 ห้องเรียนอย่างไรบ้างดังนี้ 1) เมื่อใช้หลักสูตรสามัญศึกษา และ 2) เมื่อใช้หลักสูตรวิธีการสอนแบบโครงงาน ความมุ่งหมายประการหนึ่งของการศึกษาครั้งนี้เพื่อตรวจสอบและอ้างหลักฐานเอกสารว่าครูใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ดังนั้นจึงได้รวมเอามุมมองของครูและของเด็ก เข้าไว้ในการศึกษาครั้งนี้ นอกจากนี้ยังศึกษาว่ารูปแบบหลักสูตรที่ต่างกันนี้ส่งผลต่อกระบวนการบูรณาการคอมพิวเตอร์อย่างไร

บ้างการศึกษาได้สำเร็จลงด้วยการใช้วิธีการวิจัยแบบสืบเสาะเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิง
 กรณีศึกษา การเก็บรวมข้อมูลเบื้องต้น ได้จากการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์ครูและ
 สิ่งที่สร้างขึ้น การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ประกอบด้วยการเรียงร้อยข้อมูลการจัดประเภทต่าง ๆ ของ
 ข้อมูลแนวความคิดและแบบแผน การลดรหัสข้อมูล การพัฒนากรณีและการเปรียบเทียบการ
 ข้ามกรณี ผลการศึกษาจากการวิเคราะห์ข้อมูลว่า ห้องเรียนทั้ง 2 ห้องใช้คอมพิวเตอร์เป็นส่วน
 หนึ่งของกิจกรรมเวลาเล่นมากกว่าบูรณาการเข้าในหลักสูตรชั้นเรียน ถึงแม้ว่าครูทุกคนต่าง
 เพื่อจะบูรณาการคอมพิวเตอร์เข้าในชั้นเรียนแต่สไตล์การสอนของครูก็แตกต่างกันเช่นครูเมรี
 (หลักสูตรสามัญศึกษา) แสดงให้เห็นบทบาทที่เนื้อหาวิชาส่วนครูแอนนี่และครูทอม (วิธีการสอน
 แบบ โครงงาน) กระฉับกระเฉงกว่าในด้านคอมพิวเตอร์ ครูแอนนี่และครูทอมแสดงให้เห็นว่ามี
 การประยุกต์ใช้คอมพิวเตอร์ที่ดีบางอย่าง โดยการจัดหาวิธีการที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องในด้าน
 คอมพิวเตอร์ในทำนองเดียวกันเด็กในห้องเรียนทั้งสองห้องก็แสดงให้เห็นวิธีการทางพฤติกรรม
 ที่ต่างกันต่อคอมพิวเตอร์ในขณะที่เด็กส่วนมากในห้องเรียนของครูแอนนี่สนใจในการเล่นกับ
 คอมพิวเตอร์ และพูดแสดงความรู้สึกทางบวกเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า
 ว่าหลักสูตรชั้นเรียนเป็นปัจจัยหนึ่งในหลายปัจจัยที่กำหนดว่าคอมพิวเตอร์ใช้อย่างไรใน
 ห้องเรียนเด็กปฐมวัย

คาสเทอร์ (Castle, 2003 : 3097 – A) ได้ศึกษาเพื่อพัฒนาวิธีการสอนเชิงวิพากษ์
 ที่แปรรูปได้เพื่อการทำงานที่มีมาตรฐานของรัฐในปัจจุบันและทักษะ ซึ่งครูปัจจุบันต้องการ
 สอนส่วนประกอบที่มีความรู้สึกได้รับการออกแบบเพื่อช่วยครูพัฒนาฐานทางประสบการณ์อัน
 เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนที่มีประสิทธิผล วิธีการศึกษา ดำเนินการ 2 ส่วน คือ ส่วน
 แรกเป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ซึ่งใช้การวิจัยแบบมีส่วนร่วมที่ครูฝึกสอนและผู้วิจัยระบุ
 องค์ประกอบของวิธีการสอนที่แปรรูปได้ เมื่อใช้วิธีการประเมินแบบเสริมพลังอำนาจ กลุ่มได้
 ประเมินสภาพที่เป็นอยู่และทรัพยากรที่ช่วยและการเสริมพลังอำนาจนักเรียน ส่วนที่สองของ
 การศึกษาดำเนินการกับกลุ่มนักการศึกษาผู้มีประสบการณ์และใช้กระบวนการ Hermeneutic
 นำทาง และจะเปลี่ยนวิธีการสอนเป็นการออกแบบการศึกษาเชิงวิพากษ์ที่มีความรู้สึกได้หลาย
 อย่าง ผลการศึกษาพบว่าโปรแกรมวิชาการที่เข้มแข็งนี้รวมเข้ากับสภาพแวดล้อมการเรียนการ
 สอนที่สร้างขึ้นมาจากสังคมเชิงวิพากษ์โดยอาศัยปฏิสัมพันธ์การค้นพบและการแก้ปัญหาช่วย
 ประสิทธิภาพของครูและการเรียนรู้ของนักเรียน นักเรียนที่แตกต่างกันหลากหลายได้รับการ
 เสริมพลังอำนาจให้พัฒนาทักษะทางวิชาการและทางสังคมและได้เรียนรู้มาตรฐานเมื่อ
 มาตรฐานเหล่านี้ได้บูรณาการเข้าในหลักสูตรที่ต้องการความรู้ความเข้าใจ พบว่านักเรียน

เป็นไปตามความคาดหวังของรายวิชาและเก่งในรายวิชาด้วย โดยสรุปมีงานวิจัยไม่มากนักที่วิเคราะห์หัตถบาทการพัฒนาทักษะเชิงวิพากษ์ในโรงเรียนประถมศึกษา สิ่งท้าทายคือจะดึงเอามาจากปรัชญาการศึกษาที่ตั้งใจบูรณาการการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางและการสอนที่อาศัยทักษะเป็นฐาน การศึกษาค้นคว้างานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศ ผู้ศึกษาค้นคว้าสรุปได้ว่าการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยนั้น บุคลากรที่มีบทบาทสำคัญคือ ครู ผู้ดูแลเด็ก ดังนั้นครูต้องได้รับการพัฒนาในการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยของเด็กและสอดคล้องกับหลักสูตรซึ่งการวางแผนการจัดประสบการณ์ล่วงหน้าที่ดี การเขียนแผนการจัดประสบการณ์ที่ถูกต้อง ก็ช่วยให้ครูสามารถจัดประสบการณ์ บรรลุวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยได้และให้มีประสิทธิภาพต่อไป

มาร์ค (Mark, 2003 : 2200 – A) ได้ศึกษาการพัฒนาและทดสอบการใช้สื่อเพื่อช่วยนักศึกษาฟื้นฟูประสบการณ์เดิม โดยสุ่มกลุ่มนักศึกษาผู้ใหญ่ที่เข้าร่วมโครงการฟื้นฟูประสบการณ์เดิมทางวิทยาลัยจอร์เจีย ในสหรัฐอเมริกา จำนวน 30 คน แบ่งเป็นกลุ่มทดลอง 15 คน เป็นนักศึกษาผู้ใหญ่ที่มีทัศนคติต่อการใช้สื่อรายการต่างๆ และได้รับแผ่นความรู้ (Sheets) เพื่อการกระตุ้นความจำเดิม และกลุ่มควบคุม 15 คน พบว่า การใช้สื่อและการใช้แผ่นความรู้ไม่ได้เป็นการฟื้นฟูประสบการณ์การเรียนรู้เดิมของนักศึกษาผู้ใหญ่ ซึ่งนักวิจัยได้สรุปเป็นข้อสังเกตว่าเครื่องมืออุปกรณ์ที่ช่วยกระตุ้นเพื่อฟื้นฟูประสบการณ์เดิมอาจสำคัญที่ส่งผลต่อกระบวนการของโปรแกรมและช่วงเวลาระหว่างการทำแบบฝึกหัดต่าง ๆ เป็นตัวขัดขวางประสิทธิภาพของการใช้สื่อแบบนี้

สติเฟนส์ (Stevens, 2006 : 1432 – A) ได้ศึกษาสื่อการสอน ความเข้าใจที่หลากหลายของสำนักงานกลาง ผู้บริหาร และครูประถมศึกษา พบว่า ความสำคัญของการใช้สื่อการสอนจะมีความเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ในความเห็นของศึกษานิเทศก์ ส่วนครูประถมศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาเห็นว่า สื่อการสอนมีบทบาทมากในการสนับสนุนให้พวกเขาในการใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน มีระดับการใช้สื่อที่สูง

จากการศึกษาหัตถบาทงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบแนวทางที่จะพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย บุคลากรที่มีบทบาทสำคัญคือครูผู้ดูแลเด็ก ดังนั้น ครูผู้ดูแลเด็กต้องได้รับการพัฒนาในการผลิตสื่อและการใช้สื่อสำหรับเด็กปฐมวัยที่เหมาะสมกับวัย เพื่อนำไปปรับปรุงการเรียนการสอนเด็กปฐมวัยได้อย่างถูกต้องและสอดคล้องกับหลักสูตร นอกจากนี้จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องทำให้สามารถนำไปเป็นข้อมูลเบื้องต้นในการศึกษาสภาพการผลิตสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้ และเพื่อศึกษา

แนวทางการพัฒนาครูผู้ดูแลเด็กในการผลิตสื่อและการใช้สื่อการเรียนรู้ ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก
สังกัดเทศบาลตำบลเปือยน้อย อำเภอเปือยน้อย จังหวัดขอนแก่น 7 ด้าน คือ สํารวจข้อมูลหรือ
สภาพปัญหา การวิเคราะห์และคัดเลือกสื่อการวางแผน การผลิตสื่อต้นแบบ การทดลองใช้ การ
ปรับปรุงแก้ไข และการผลิตสื่อเพื่อนำไปใช้จริง ให้มีประสิทธิภาพต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
RAJABHAT MAHASARAKHAM UNIVERSITY